

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Anna Sarapuu

**Kaja Kallase “idavedude skandaali” meediakajastuse kriitiline
diskursusanalüüs**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kaspar Kruup, MA

Tartu 2024

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1 Kaja Kallase “idavedude skandaali” ülevaade	5
1.2 Poliitilise skandaali olemus	8
1.3 Meedia roll poliitilise skandaali kajastamisel	14
1.4 Diskursiivne kord Eesti poliitikas ministrite tagasiastumise näitel	17
1.5 Uurimisküsimused	22
2. MEETOD	23
2.1 Andmeanalüüsimeetod	23
2.2 Valim	25
3. TULEMUSED	28
3.1 Sõnavara, grammatika ja struktuur	29
3.1.1 Kaitse funktsioon skandaalis	29
3.1.2 Süüdistuste funktsioon skandaalis	35
3.2 Diskursiivsed praktikad	42
3.3 Seletamine ehk sotsiaalne analüüs	46
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	51
4.1 Järeldused	51
4.2 Diskussioon	57
4.2.1 Refleksioon ja meetodi kriitika	58
Kokkuvõte	61
Summary	63
Kasutatud kirjandus	65
Lisad	74

Sissejuhatus

Bakalaureusetöö fookuses on 2023. aasta augustis alanud Kaja Kallase nn “idavedude skandaal”, mida uurin kriitilise diskursusanalüüsi abil. Skandaali on tarvilik analüüsida, sest nagu töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad ilmestavad, erineb see mitmetest varasematest poliitilistest skandaalidest. Seda seetõttu, et peaminister ei astunud pärast skandaali oma ametikohalt tagasi ning eitas oma vastutust (Hindre, 2023). See on Eestis pigem tavapäratu, sest ministrid ja peaministrid on meedia surve all ka väiksemate skandaalide korral tagasi astunud just “vastutuse võtmisele” viidates (Kangro, 2014; Einmann, 2018; Adamson ja Palgi, 2019). Kas ajakirjanduse kriitika Kallase vastu ning üleskutsed Kallase tagasiastumisele olid põhjendatud või oli Kallase pealtnäha normist erinev käitumine õigustatav? Ühtlasi ei ole pealtnäha selge, mis oli skandaali tegelik tuum: Kallase abikaasa äritegevus, Kallase sõnavõtt või Kallase otsus mitte tagasi astuda. Sellest lähtuvalt on töö uurimisprobleemiks küsimus, milles “idavedude skandaali” meediakajastus õigupoolest seisnes. Töö eesmärk on teada saada, milline oli “idavedude skandaali” meediakajastuse anatoomia.

Varasemalt on teadustöodes analüüsitud muid Eesti poliitilisi skandaale, näiteks Signe Kivi skandaali seoses raha kadumisega Kultuurikapitalist (Tankler, 2005), Reformierakonna rahastamis- ehk Silvergate'i skandaali (Eilat, 2013) ja Jürgen Ligi sotsiaalmeediakommentaari tõttu puhkenud skandaali (Eilat, 2016).

Uurin töös põhjalikumalt, kuidas ajakirjandus skandaali kajastas, milliseid süüdistusi ja kaitseargumente meedias esitati ning milline oli skandaal Eesti poliitikas aja jooksul tekkinud poliitilise vastutuse võtmise diskursiivse korra kontekstis. Diskursiivne kord tähendab Jorgenseni ja Phillipsi (2002: 72) sõnul süsteemi, mis “kujundab konkreetseid keelekasutuse juhtumeid ning kontrollib diskursuste ja žanrite kasutamist kommunikatsiooniresurssidena”. Diskursiivse korra muutmine tähendab üldiselt “diskursuste ja žanrite kasutamist uutel viisidel või diskursuste ja žanrite importimist teistest diskursiivsetest kordadest” (Jorgensen ja Phillips, 2002: 72).

Seega analüüsin, millised diskursused skandaali eri osapoolte perspektiivides domineerisid, kuidas domineerivad diskursused omavahel põimusid, kuidas skandaal meedias kulges ning milliseks skandaal ajakirjandusliku käsitluse kaudu arenes. Ühtlasi on töö rõhuasetus

küsimustel: kas skandaali käigus muutus kirjutamata tava sellest, kuidas Eestis poliitiliste skandaalide kontekstis vastutuse võtmisest räägitakse, kuidas seda nõutakse ja kuidas sellistele nõudmistele vastatakse? Kuna skandaal rullus meedias lahti üle pikema perioodi, siis on selle analüüsimiseks palju materjali.

Töö on jaotatud kolme suuremasse osasse, millest esimene osa annab ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, kus lähtun peamiselt autorite John B. Thompsoni, Mats Ekströmi, Bengt Johanssoni, Sigurd Allerni ja Ester Pollacki töödest ning poliitilise skandaali, vahendatud skandaali, sõnaskandaali, poliitilise vastutuse, poliitilise skandaali vahendamise meedias ja diskursiivse korra teooriatest. Töö teine osa keskendub uurimisprobleemile, -küsimustele ja -meetodi kirjeldusele. Uurimuse läbiviimiseks kasutasin kriitilisele diskursusanalüüsi uurimismeetodit, lähtudes Norman Faircloughi, Marianne Jorgenseni ja Louise Phillipsi ja Veronika Kalmuse käsitlustest. Ühtlasi lähtusin analüüsis Sten Hanssoni kokku koondatud süüdistus- ja kaitsestrateegiatest, mida saab kasutada poliitiliste süümängude uurimiseks. Töö kolmas osa keskendub läbi viidud kriitilise diskursusanalüüsi tulemustele ning uurimise käigus jõutud järeldustele.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Bakalaureusetöö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad on jagatud neljaks järgnevaks alapeatükiks: Kaja Kallase “idavedude skandaali” ülevaade, poliitilise skandaali olemus, meedia roll poliitilise skandaali kajastamisel ning diskursiivne kord Eesti poliitikas ministrite tagasiastumise näitel. Välja toodud lähtekohad on bakalaureusetöös tehtava kriitilise diskursusanalüüsi aluseks.

1.1 Kaja Kallase “idavedude skandaali” ülevaade

2023. aasta 23. augustil avaldas Eesti Rahvusringhääling (edaspidi ERR) artikli sisuga, et Eesti peaminister Kaja Kallase abikaasale Arvo Hallikule osaliselt kuuluv transpordiettevõtte Stark Logistics on Venemaaga äri ajavate ettevõtete suhtes jätkanud Ukraina sõja ajal tegevust Venemaa suunal (Krjukov, 2023). 9. juunil kirjutas ERR, et peaministri majanduslike huvide deklaratsioonist ilmnes, et ta on laenanud 350 000 eurot Arvo Halliku firmale Novaria Consult (Tooming, 2023). Arvo Hallik on Novaria Consulti, millele kuulub 24,8 protsenti Stark Logistics AS-ist ja 30 protsenti Stark Warehousing OÜ-st, ainuosanik. 2022. aasta detsembris ütles Kaja Kallas Delfile, et Venemaaga ei tohi toimuda mitte mingisugust äritegevust (Krjukov, 2023). Nimelt ütles Kallas, et ta ei kiida heaks Eesti raudteetranspordi ettevõtte Operaili soovi hakata vedama Soomes Venemaa niklit (Eesmaa, 2022). Delfile antud intervjuus sõnas Kallas: „*Valitsus on andnud selged suunised, et mitte mingisugust Venemaaga tegevust ei tohi Operailil ega ühelgi teisel Eesti riigiettevõttel olla*” (Eesmaa, 2022). Seega võttis Kallas koos valitsusega 2022. aastal selge hoiaku, et Venemaa suunal ei tohi Eesti ettevõtted äri ajada. Võib järeldada, et see oli märkimisväärseks põhjuseks, miks pärast Kallase abikaasa äritegevuse tagamaade ilmnedes Kallase suhtes rahulolematust väljendati ja toimunud moraalselt küsitavaks peeti.

Skandaali puhkemise kuupäeval, 23. augusti õhtul ilmus ERR-is jätkulugu, kus intervjueriti Kaja Kallast. Kallas ütles videointervjuus, et tema abikaasale kuuluv ettevõtte ei tee äri Venemaa klientidega ning et tema abikaasale kuuluvad ettevõtted ei toimetata ebamoraalselt, kuid täpsemalt ta äritegevust kommenteerida ei saa (Hindre, 2023). Küsimusele, kas peaminister oli teadlik, et tema abikaasale kuuluv ettevõtte veab kaupu Eesti ja Venemaa vahelt, vastas Kallas esmalt: “*Mina ei tegele oma abikaasa äritegevusega*”. See peaministri lause sai

hiljem skandaali käigus rohkelt tähelepanu. Kallas lisas oma vastuses ajakirjanikule samuti: *“Kui ajakirjanik need küsimused küsis, küsisin ka mina oma abikaasa käest ja ta näitas, et nad veavad ühe kliendi kaupu sealt tagasi, kes paneb oma tehast seal kinni. Täpsemaid vastuseid peate saama sealt.”* (Hindre, 2023).

Pärast ERRis 23. augustil ilmunud artiklit kirjutas Kallas samal päeval sotsiaalmeedias postituse, kus ta märkis järgnevat: *“ERR avaldas täna uudise, justkui minu abikaasaga seotud firma teeks äri Venemaal. Tahan rõhutada, et minu abikaasal ei ole Vene Föderatsiooni ettevõtjatest kliente. Olen jätkuvalt seisukohal, et igasugune kaubandus ja äritegevus Venemaaga peab olema lõppenud niikauaks, kuni kestab Venemaa sissetung Ukrainasse. Mu abikaasal on osalus logistikafirmas. Ta on selgitanud, et see ettevõtte aitab lõpetada ühe oma Eesti ettevõttest kliendi tootmistegevust Venemaal kooskõlas seaduste ja sanktsioonidega. Kõik täpsemad küsimused tuleb esitada nendele ettevõtetele.”* (Kallas, 2023).

Samal päeval pärast ERR-i artikli ilmumist “idavedude” jätkumise kohta võtsid meedias sõna opositsiooni kuuluvad poliitikud, kes polnud Kaja Kallasega rahul, mis on opositsiooni puhul ootuspärane. Näiteks märkis Urmas Reinsalu, et Kallas käitub silmakirjalikult. Raimond Kaljulaid sõnas, et avaldatud uudisest võib saada Kallase poliitikukarjääri suurim skandaal. Jaak Madison ja Martin Helme kutsusid Kallast tagasi astuma, et Eesti ei saaks mainekahju (Oja, 2023). Skandaali jooksul võtsid mõistagi meedias sõna ka koalitsiooni, valitsuse ja Reformierakonna liikmed. Järgnevatel päevadel täitusid mediaväljaanded uudisega tekkinud skandaali kohta, enamik neist väljendasid kas poliitikute pahameelt Kallase vastu, avaldasid lugusid seni teadaoleva informatsiooni põhjal või kajastasid ja käsitlesid Kaja Kallase enda sõnavõtte. Üks päev pärast skandaali puhkemist, 24. augustil ilmus ERR-is artikkel pealkirjaga: *“Lehtede juhtkirjad: peaministri tegevus on vastuolus tema sõnadega”*, mis võttis vaatluse alla päevalehtede juhtkirjad, mis kritiseerisid Kallase tegevust (Kook, 2023).

Postimees kirjutas 23. augustil ilmunud juhtkirjas, et peaminister on sattunud oma karjääri kõige suuremasse kriisi, mille on põhjustanud vastuolu tema sõnade ja tegude vahel. Õhtuleht tõi 23. augustil ilmunud juhtkirjas välja, et *“tegemist on erakordselt hapu looga, kui maailmas sõjaprintsessi ja printsiipiaalse Venemaa-suunaliste eksiarvamuste purustajana tuntud peaminister Kaja Kallase enda kodus on inimene, kes pole taibanud selle riigiga igasuguseid sidemeid katkestada”*. Ühtlasi märkis Õhtuleht, et vedusid on tehtud Ukrainas toimuva sõja

algusest saadik ehk skandaal on saanud küpseda juba poolteist aastat. Eesti Päevaleht kirjutas 23. augustil ilmunud juhtkirjas, et moraalses plaanis pole Kallase abikaasa tegevus Venemaal samast klassist kui otseselt Venemaa sõjatööstust aitav kiipide eksport või energiakandjate import, kuid peaminister peaks teadma, kui halb see kõik mingis kontekstis välja näeb. Seega võttis meedia kriitilise hoiaku peaministri otsuste suhtes ja hakkas aegamööda skandaali raamistama (Kook, 2023). 25. augusti õhtul ilmus Postimehes juhtkiri, mille juhtlõigus nimetati skandaali esimest korda Kaja Kallase “idavedude skandaaliks” (Postimees, 2023). Seda nimetust kasutasid hiljem skandaali kestel nii Postimees, Delfi, Eesti Päevaleht kui ka Õhtuleht.

Skandaali teisel päeval, 24. augustil, nõudis ajakirjandus Kallase tagasiastumist. Nimelt kutsusid Postimees ja Eesti Päevaleht oma juhtkirjades Kallast abikaasa Venemaa äri suhtes ilmnenu silmakirjalikkuse tõttu tagasi astuma. Postimehe juhtkirjas seisis lause: *“Seega annab Postimees peaministrile sõbraliku soovitusel hakata juba täna pakkima ning pääseda lahkumisest veelgi suurema häbiga tulevikus.”* Eesti Päevaleht märkis oma juhtkirjas: *“Kaja Kallas lasku end taandada. Kasvõi selleks, et valusa kogemuse võrra rikkamana Eesti riigi valitsusjuhi kohal võib-olla jätkata. Ja võib-olla ka mitte.”* (ERR, 2023).

Ajakirjandus oli aga juba paar kuud enne skandaali puhkemist Kaja Kallase ja valitsuse otsuste suhtes tugevat kriitikat avaldanud. 2023. aasta juunis jõudis avalikkuseni valitsuse plaan ajakirjanduse käibemaksu 5%-lt 9%-le tõsta. See tekitas ajakirjanike seas suure pahameele, mida väljendati mitmetes arvamusalugudes, juhtkirjades ja Eesti Meediaettevõtete Liitu kuuluvate lehtede peatoimetajate ühisavalduses pealkirjaga: *“Kaja Kallase valitsuse maksureform kasvatab propaganda ja väliskanalite mõju”* (Eesti Meediaettevõtete Liit, 2023). Ühisavalduses toodi kriitikana välja, kas valitsus soovib tõepoolest vähendada Eesti ajakirjanduse kättesaadavust ja takistada seekaudu võitlust Venemaa propagandaga (Eesti Meediaettevõtete Liit, 2023). Võib küsida, kas ka see valitsuse samm ajendas ajakirjanduse pahameelt Kaja Kallase vastu? Ühtlasi on oluline võtta arvesse varasemalt juhtunud sündmusi, näiteks seda, et Kallas ütles enne 2023. aasta märtsi valimisvõitu, et maksud ei tõuse, kuid hiljem selgus, et maksud siiski tõusevad. Ka see tekitas meedias diskussiooni ja negatiivset meeleolu Kallase vastu. Lisaks oli Reformierakonna valimisprogramm loosungiga *“Kindlates kätes Eesti”* suuresti üles ehitatud julgeolekust ja turvatundest rääkimise peale (Reformierakond, 2023). Kallas kui Reformierakonna nägu rõhutas, kuidas Eesti tegutseb koos liitlastega, et riigi julgeolek oleks tagatud ja kuidas Eesti peab aitama Ukrainat nii sõjaliselt kui

ka majanduslikult (Reformierakond, 2023). Need valimislubadused pöörati “idavedude skandaali” käigus Kallase vastu, süüdistades teda silmakirjalikkuses. Sellel kõigel on olnud negatiivne mõju Reformierakonna reitingule, mis on suure valimisvõidu järel langenud viimase viie aasta madalaimale tasemele (Reitingud.ee, 2024).

Skandaali peamised osapooled on seega Eesti peaminister Kaja Kallas, läbi tema ka Kallase abikaasa Arvo Hallik, ning ajakirjandus. Ühtlasi on skandaali olulisteks osapoolteks opositsiooni kuuluvad poliitikud ning koalitsiooni, valitsuse ja Reformierakonna liikmed. Lisaks eelmainitud osapooltele on skandaali üheks osapoolteks ka üldisem avalikkus ehk Eesti rahvas, kelleni skandaal meedia vahendusel jõudis. Peamiselt võtan skandaali uurides vaatluse alla Kaja Kallase ja ajakirjanduse rollid skandaali kujunemisel, täpsemalt süüdistused ja kaitseargumendid, mida välja toodud osapooled skandaali käigus esitasid. Ajakirjanduse osapoolt analüüsin Eesti suuremate meediaväljaannete Eesti Päevalehe, ERR-i ja Postimehe artiklite kaudu. Põgusalt uurin ka koalitsiooni- ja opositsiooniliikmete meediatekstides esitatud sõnavõtte.

1.2 Poliitilise skandaali olemus

Selleks, et analüüsida Kaja Kallase “idavedude skandaali” sisu, tuleb määratleda poliitilise skandaali tähendus ja kirjeldada poliitilise skandaali olemust. Sellest leidub erinevaid käsitlusi. Sotsioloog John B. Thompson (2000) on defineerinud poliitilist skandaali järgnevalt: “poliitiline skandaal on igasugune skandaal, mis hõlmab poliitilist juhti või tegelast.” Seega hõlmab poliitiline skandaal üksikisikuid või tegevusi, mis asuvad poliitilises valdkonnas ja millel on mõju valdkonna sisestele suhetele (Thompson, 2000). Thompson (2000) jagab poliitilise skandaali peamiselt kolme liiki: seksi--, rahastamis- ja võimuskandaal. Skandaali puhul nähakse alati üleastumist mingist (tajutavast) normist (Adut; 2008; Thompson, 2000). Normist üleastumisele järgneb avalikustamine, mis põhjustab suure meedia tähelepanu (Eilat, 2016). Uurimisaluse skandaali puhul võivad nendeks normideks olla näiteks oma väljendatud hoiakutest kinni pidamine ehk Kallase kontekstis Eesti ettevõtete äritegevuse lõpetamine Venemaaga Ukrainas toimuva sõja tõttu ning vastutuse võtmine ehk peaministri ametikohalt tagasiastumine pärast juhtunu avalikustumist ja rohket meedia kriitikat.

Ühtlasi võtab Thompson (2000) vaatluse alla vahendatud skandaalid (*mediated scandals*). Vahendatud skandaale iseloomustab vahendatud avalikkus: need on sündmused, mis arenevad

vähemalt osaliselt vahendatud kommunikatsioonivormide kaudu ja mis seega omandavad avalikkuse, mis on sõltumatu nende võimest olla otseselt nähtav või kuuldav paljude kaasosaliste poolt. Seeläbi muutuvad vahendatud skandaalide keskmes olevad tegevused või sündmused nähtavaks teistele, kes ei olnud nende toimumise ajal ja kohas kohal ning kes võivad asuda ruumiliselt kaugel (Thompson, 2000: 62). Thompson lisab, et vahendatud skandaalid kestavad üldjuhul ajaperioodi, mis on alati pikem kui üks päev ja mis võib kesta nädalaid, kuid või isegi aastaid, ent mis ei saa kesta lõpmatult. Vahendatud skandaalil on neli peamist faasi: esiteks on skandaali eelne faas; teiseks skandaali tegelik faas; kolmandaks kulminatsioon; ja neljandaks, tagajärjed/järelmõju (Thompson, 2000). Uuritava skandaali puhul on skandaali eelne faas viis päeva enne skandaali algust, kui ERR-is ilmus artikkel veoettevõtetest, kes viisid varem Venemaale kaupu ja korraldasid sanktsioonide tõttu oma tegevust ümber (Koppel, 2023). Artiklis võttis sõna ka üks skandaali asjaosaline Stark Logisticsi tegevjuht Kristjan Kraag, kes mainis, et hetkel tegeleb ettevõtte tehaste jääkide äratoomise ja -viimisega, et Venemaaga seotud tegevust lõpetada (Koppel, 2023). Skandaali tegelik faas on 23. augustil alanud artiklite tulv, kui selgus, et Stark Logistics kuulub osaliselt peaministri abikaasale Arvo Hallikule ja on Ukraina sõja ajal Venemaa suunal äritegevust jätkanud (Krjukov, 2023). Skandaali kulminatsioon on hetk paar päeva pärast skandaali algust, kui Kallas ütles, et ta ei plaani skandaali tõttu tagasi astuda. Skandaali tagajärjedeks on ajakirjanduse, poliitikute ja rahva tugev kriitika Kallase kui peaministri suunas ning Reformierakonna populaarsuse ja positsiooni nõrgenemine.

Rootsi teadlased Mats Ekström ja Bengt Johansson (2008) täiendavad Thompsoni nimetatud skandaalide liike veel ühe kategooriaga: sõnaskandaal (*talk scandal*). Sõnaskandaal on uus samm skandaalide vahendamises, sest sõnaskandaali ainult ei edastata ega dramatiseerita meedias, vaid enamikul juhtudel tekibki sõnaskandaal meedias (Ekström ja Johansson, 2008). Seetõttu ei ole väljaspool meediat tagaplaanil toimuvate tegevuste avalikustamine enam poliitiliste skandaalide üldine tunnusjoon. Sõnaskandaal viitab samaaegselt meedias vahendatud lugude keskele tähendusele kaasaegsete poliitiliste skandaalide puhul ning ühtlasi nende päritolule, dünaamikale ja dramatiseerimisele (Ekström ja Johansson, 2008). Sõnaskandaali tunnuseid on näha ka Kallase skandaalis, kui Kallas skandaali käigus esimest korda sõna võttis ja ütles, et tema ei tegele oma abikaasa äritegevusega ning, tema abikaasale kuuluval ettevõttel ei ole Venemaa kliente ning see ettevõtte ei korralda Venemaal mingeid vedusid (Hindre, 2023). Skandaali käigus tõusevad süüdistusaluse käitumise kõrval fookusesse

Kaja Kallase väljautlemised ning teiste osapoolte etteheited, et et peaministri tegevus on vastuolus tema jutuga (Kook, 2023).

Ekström ja Johansson (2008) pakuvad välja, et meedias räägitu kujundab skandaale kolmes mõttes: esiteks see, mida (Thompsoni 2000. aasta eeskujul) nimetatakse esimese astme sõnaskandaalideks, mille puhul skandaali moodustab jutt ise ehk mingi normi ületamine ise: selle olukorra puhul moodustavad skandaali alguse ja tuumiku meedias lavastatud sündmused. Teiseks võivad sõnaskandaalid kujutada endast seda, mida Thompson (2000) nimetas teise astme normiületusteks. Sellisel juhul saab skandaal alguse ühest kolmest normiületuse tüübist, kuid meedias toimuva ülevaate ja avalikkusele avalikustamise käigus tehakse avaldusi, millele iseenesest omistatakse skandaali aura (Ekström ja Johansson, 2008). Kolmandaks kasutatakse lavastatud juttu üldisemalt skandaalide dramatiseerimisel, sõltumata skandaali tüübist (Ekström ja Johansson, 2008). Jutud või teod, mis tekitavad uusi normidest üleastumisi erineval moel võrreldes algse skandaaliga, on näiteks tahtlik valetamine, katse tõde varjata või avaldused, mis paljastavad asjaosalise isiku teadmatust (Ekström ja Johansson, 2008). Käsitlen neid alaliike täpsemalt diskursusanalüüsi tulemuste ja diskussiooni osas, pöörates eriti tähelepanu teise astme normiületuse ideele.

Kuna käesoleva töö analüüsi osas võtan vaatluse alla Eesti peaministri vastutuse erinevate skandaali osapoolte ja ühiskonna ees, siis toon teoreetiliste lähtekohtade all välja ka poliitiku vastutuse perspektiivi. Kuigi poliitilised skandaalid tähendavad harilikult, et tähelepanu on pööratud asjaosaliste vastutusele, millel on sageli osalejate jaoks negatiivsed tagajärjed, siis on poliitiline fookus suunatud vastutuse võtmisele ametlike poliitiliste tegevuse ja otsuste eest (Allern ja Pollack, 2012). Poliitiliste skandaalide teine kategooria on seotud poliitikute isiklike normide rikkumistega, nii poliitiliste juhtidena kui ka nende privaatsemates tegevustes (Allern ja Pollack, 2012). Valitsemise uurija Christopher Hood (2011: 9-10) on järeldanud, et poliitikute jaoks on süü vältimine olulisem kui kiituste vastuvõtmine, sest inimesed pööravad rohkem tähelepanu negatiivsele kui positiivsele teabele.

Eelnevalt mainitud teise astme sõnaskandaalide puhul kandub Ekströmi ja Johanssoni (2008) sõnul meedia tähelepanu algsest sündmusest üle kõneaktidele, mis tekivad sündmuste käigus: just siis kerkib rohkem esile küsimus vastutuse nõudmisest ja uurivast ajakirjandusest. Küsimus ei ole mitte ainult selles, kas keegi on teinud midagi ebakorrektselt, vaid ka selles,

kuidas selle üleastumise eest vastutuse võtmist nõutakse ja eelkõige, kuidas asjaosaline isik sellele vastab (Ekström ja Johansson, 2008). Skandaal jõuab sageli oma haripunkti asjaosalise tagasiastumisega, kuigi see ei ole alati nii (Ekström ja Johansson, 2008). Kallasel soovitati meedia vahendusel juba skandaali esimestel päevadel tagasi astuda, kuid peaminister ei teinud seda. Mõnikord hääbuvad skandaalid, sest rikkumine on triviaalne või kuna ajakirjanduslike järelmeetmete võimalused on piiratud (Fladmoe ja Jenssen, 2012: 65). “Idavedude skandaalist” kirjutatakse meedias aga praeguseni (2024. aasta jaanuari seisuga) ehk rohkem kui neli kuud pärast skandaali puhkemist. Näiteks avaldas ERR 2023. aasta 31. detsembril artikli, kus märgiti, et see skandaal on Kallase karjääri suurim skandaal, mis võib teda kogu karjääri jooksul saatma jääda (Hindre, 2023).

Bovens (2010: 949) on märkinud, et vastutuse mõistet kasutatakse kui normatiivset kontseptsiooni: “asjaosaliste käitumise standardite kogumina või soovitud olukorrana”. Sageli kasutatakse niisuguses diskursuses omadussõna “vastutav” järgnevatel kontekstides: “me tahame, et riigiametnikud oleksid vastutavad”, “vastutustundlik valitsemine” või “valitsus peab käituma vastutustundlikult”. Nende mõistete kasutamisel peetakse vastutust või mõistet “olla vastutav” vooruseks ja organisatsioonide või ametnike positiivseks omaduseks (Bovens, 2010: 949). Brändström (2015) leiab, et kriisisündmuste ajal on ministritel sageli väga suur väline surve ja nõudlus lahendusteks ja vastutuse võtmiseks, ühtlasi surve erakonnaliikmete ja kolleegide poolt. Vastutuse võtmise surve tekib siis, kui on olemas vastutussuhe (*accountability relationship*), mis nõuab, et toimija selgitaks või põhjendaks oma tegevusi vastutuse “foorumile” (*accountability forum*) ehk näiteks parlamendiliikmetele, parlamendivälistele organisatsioonidele ja meediale, kelle tegevused võivad tuua toimijale tagajärgi (Bovens 2010, Brändström, 2015: 302, Dewan ja Dowding 2005: 47). Kui Kaja Kallas ütles skandaali puhkedes, et ta ei vastuta oma abikaasa äritegevuse eest, tekkis meedias õige pea küsimus, kes siis vastutab. Näiteks kirjutati vastutusest 25. augusti Postimehe juhtkirjas, kus toodi välja segment Arvo Halliku teatest, et ka tema ei saa võtta oma kliendi ja äripartneri eest vastutust (Postimees, 2023). Juhtkirjas seisid järgnevad laused: “Jääb mulje, et keegi ei vastutagi.”; “Ning antud juhul viitavad asjaolud üha enam, et ilmselt on tegemist olnud Venemaale kehtestatud sanktsioonidest kõrvalehiilimisega.” (Postimees, 2023). Seega ootas ajakirjandus koos opositsiooniga tõenäoliselt mingit lahendust, mida peaministri poolt ei tulnud.

Poliitiliste skandaalidega käib klassikaliselt kaasas asjaosaliste omavaheline süüdistuste ja kaitseargumentide esitamine. Ka “idavedude skandaalis” esitasid skandaali osapooled mitmeid süüdistusi ja kaitseargumente, mistõttu võtan teoreetilises osas vaatluse alla ka diskursiivsed süüdistamis- ja kaitsestrateegiad. Sten Hansson (2018a,b) on uurinud poliitilisi süüdmänge ja tuvastanud seeläbi mitmeid strateegiaid, mida poliitikud nii süüdistamisel kui ka enda kaitsmisel ehk enda süüst vabastamisel kasutavad. Hansson (2018a: 231) leiab, et süüdmängu peamine eesmärk on veenda publikut või mõnda asjaosalist, kas kedagi tuleks süüdistada või mitte. Selle saavutamiseks on üks võimalik viis argumentide esitamine. Hanssoni (2018a: 231) sõnul saab süüdmängudes kasutatavate argumentide põhielemente piiritleda Toulmini (2003) funktsionaalse mudeli alusel, mis kätkeb järgnevaid aspekte:

- väide (*claim*) on vaidlustatav väide, mida tuleb põhjendada;
- andmed (*data*) on faktid, tõendid või põhjendused, mis esitatakse konkreetse väite toetuseks;
- õigustus (*warrant*) ühendab konkreetset väidet ja andmed; see põhineb sageli väärtustel, mis on; eeldatakse, et neid jagatakse kuulajaga ja neid ei väljendata alati selgesõnaliselt; see võib seletada kujul "kui x, siis y" või "y, sest x";
- toetamine (*backing*) on väide, mida kasutatakse põhjenduse täiendavaks toetamiseks;
- kvalifikaator (*qualifier*) on fraas, mida võidakse lisada väitele, et näidata selle tugevust (näiteks “tavaliselt”, “mõnikord”, “nendel tingimustel”);
- ümberlukkamine (*rebuttal*) on vastuargument või erand väitele (Toulmin, 2003).

Hansson (2018b: 553) väidab, et süüdmängude keskne keeleline mõiste on diskursiivne strateegia. Diskursiivseid strateegiaid võib käsitleda kui tavapäraseid keelekasutuspraktikaid, mida asjaosalised kasutavad konkreetsete eesmärkide, kas siis näiteks poliitiliste või sotsiaalsete, saavutamiseks. Kui erinevad sotsiaalsed tegevusi tekstis ja kõnes esitatakse, siis need “rekontekstualiseeritakse” (van Leeuwen ja Wodak, 1999: 98). Seega võivad poliitikud kasutada erinevaid keelelisi strateegiaid, et end süüdistuste eest kaitsta.

Hansson (2018b: 554-556) on kategoriseerinud diskursiivseid strateegiaid, mida poliitikud süüdmängudes kasutavad, mitmel viisil, näiteks liigitades strateegiaid järgnevalt:

Väitlemine ja õigustamine. Süüdistamismängude kontekstis hõlmavad diskursiivsed strateegiad argumentatsiooniskeemide ja -garantiide kasutamist, mis viivad järelduseni, et kedagi tuleks süüdistada või mitte. Näiteks seisukoha toetamiseks, et konkreetne isik väärrib süüdistust, võidakse süüdistajatel paluda näidata, et süüdistatav põhjustas negatiivse tulemuse, tehes seda tahtlikult, ning tal oli võime seda ära hoida. Teisalt võivad süüdistajad kasutada argumendiskeeme, et toetada seisukohta, et negatiivne sündmus või tulemus on põhjustatud kas tahtmatult, teadmatuses või kellegi teise poolt (Hansson, 2018b: 554).

Õigustamise diskursiivsed strateegiad pakuvad Hanssoni (2018b: 554-555) sõnul erinevate aspektide kaudu süüdistustele põhjendusi ning ühtlasi võtteid, kuidas kedagi teist süüdistada. Nendeks aspektideks on:

- autoriteet, st isiklikud viited staatusele ja rollile, impersonaalsed viited reeglitele, viited tavadele (traditsioonile, konformismile) või ekspertide või eeskujude kiitus;
- moraalne hinnang, st viited väärtussüsteemidele (hindamine, abstraktsioon, analoogiad);
- ratsionaliseerimine, st viited institutsionaliseeritud sotsiaalse tegevuse eesmärkidele, kasutusalaadele ja mõjudele või loomulikule asjade korrale;
- mütopoesia, st moraalsed või hoiatavad lood, milles õiguspäraseid tegevusi premeeritakse ja mitteõiguspäraseid karistatakse (Hansson, 2018b: 554-555).

Raamistamine ja positsioneerimine. Raamistamine kui diskursiivne süüdistuse vältimise strateegia hõlmab asjaosalise kujutamist metafoorse kangelase, kangelase abistaja või ohvrina. Samuti hõlmab raamistamine ka kellegi teise kujutamist süüdlasena, et pääseda ise süüdistustest ja nn pahalase rollist (Hansson, 2015). Süüdistaja seevastu püüab tavaliselt esile kutsuda ideed, et nende süüdistuste sihtmärk on pahalane, kes väärrib karistust (Hansson, 2018b: 555).

Diskursiivsed positsioneerimisstrateegiad hõlmavad endas mitmesuguseid keelelisi vahendeid, näiteks metafoore, et näidata teksti või kõne autori seisukohta ja kaasatust, st kas autor joondub süüdistaja või süüdlase positsioonile. Näiteks kui uudislugu sisaldab mitu otsest tsitaati opositsioonipoliitikust, kes süüdistab valitsust, kuid süüdistatavat ei tsiteerita kordagi, siis tundub, et tekst esindab eelkõige süüdistaja vaatepunkti (Hansson, 2018b: 555).

Eitamine. Süüdimõistmise eitamine võib võtta erinevaid vorme: teo eitamine, olukorra üle kontrolli eitamine, kavatsuse eitamine, eesmärgi eitamine ning negatiivsete sündmuste kirjeldamisel eufemismide kasutamine või minimeerimine (van Dijk, 1992: 92). Eitamine võib diskursiivselt realiseeruda ka süüdistaja algse süüdistuse ümberpööratud väite tõestamisega, näiteks vastusena “me säästisime raha” süüdistusele “te raiskasite raha” (Hansson, 2018b: 555).

Intensiivistamine ja leevendamine. Asjaosalised kasutavad intensiivistavaid ja leevendavaid võtteid, näiteks hüperbole ehk liialdusi, ebamääraseid väljendeid ja kõhklusid, et muuta ütluste episteemilist ja deontilist staatust (Reisigl ja Wodak 2015: 95; Clarke et al. 2012: 28). Näiteks kui minister ütleb oma kõnes: “Ma olen alati uskunud rände ja sisserände kasulikkusse”, siis sõna “alati” on liialdus, mida ta võib kasutada eesmärgiga tõrjuda võimalikku kriitikat “immigratsioonivastase” seisukoha võtmise või oma varasemate seisukohtade muutmise eest (Hansson, 2018b: 555).

Manipuleerimine. Üksikasjaliste keeleliste võtete ja tekstikihtide analüüsimise teel on võimalik tuvastada tehnikaid, mida asjaosalised kasutavad selleks, et vallandada teatud auditooriumis teatud emotsionaalseid reaktsioone või kasutada ära auditooriumi haavatavust, veendes neid pigem emotsionaalselt kui ratsionaalselt (Hansson, 2018b: 555-556).

1.3 Meedia roll poliitilise skandaali kajastamisel

Kuna Kaja Kallase “idavedude skandaali” tõi avalikkuse ette ajakirjandus, siis on antud töös otstarbekas võtta vaatluse alla ka meedia roll poliitilise skandaali kajastamisel. Lähtudes meediauurijate Sigurd Allerni ja Ester Pollacki (2012) käsitlusest, iseloomustab poliitika vahendamist meediaformaate ja -loogika kasutusele võtmine, poliitiliste skandaalide puhul on see kaasa toonud valitsuste, erakondade ja muude institutsioonide kriisikommunikatsiooni ja retooriliste kaitsestrateegiate arendamise protsessi. Allern ja Pollack (2012) jagavad poliitilise skandaali vahendamise meedias etappideks. Esimeses skandaali etapis luuakse loole meediaruumistik, mis on sageli seotud tuttava kultuurilise narratiiviga: kurjategija vs. kangelane või agressor vs. ohver. Järgmine etapp annab ruumi vastustele, eitamise katsetele ja vastulausetele. Selles etapis võib meedia tellida ka arvamusküsitlusi, mis kinnitavad meediakajastuste mõju: avalikkus distantseerub paljastuste keskmes olevatest isikutest ja sümpaatiat asjaosaliste isikute vastu väheneb. Selles staadiumis nõuavad Allerni ja Pollacki (2012) sõnul paljud inimesed asjaosalis(t)e ametikohalt lahkumist ning need leiud muutuvad

ise omakorda uudiseks, mis omakorda võimendavad peamist lugu. Näiteks soovisid mitmed inimesed Kallase tagasiastumist, mis tuli välja kaks päeva pärast skandaali puhkemist Norstati ja Turu-uuringute küsitlustest, kus enamus vastanutest leidis, et peaminister peaks tagasi astuma (ERR, 2023). Kõik see toimib kui ülesehitus draama lõppetapile: meedia loogika nõuab lahendust muutuste näol ehk tavaliselt skandaali keskmes oleva(te) isiku(te) tagasiastumise või vallandamise kaudu (Allern ja Pollack, 2012). Nii ka Kallase skandaalis, kus meedia nõudis esimestel skandaali päevadel peaministri tagasiastumist.

Sotsioloog Jeffrey Alexanderi sõnul võtavad ajakirjanikud vastutuse ühiskonna moraalse korra taastamise eest (Alexander, 1988). Kui skandaali ohver kaitseb oma käitumist argumentidega, näiteks nagu “keegi ei ole täiuslik”, kuid keeldub ametist lahkumast, tagasi astumast või muul moel tegude kaudu kahetsust üles näitama, siis seisab ta silmitsi aina suurema hukkamõistuga ajakirjanike poolt (Allern ja Pollack, 2012). Ekström ja Johansson (2008) lisavad, et üks levinumaid küsimusi, mida meedias skandaali vältel arutatakse, on see, kas poliitikul tuleks lubada oma ametikoht säilitada või mitte. See küsimus püsis õhus ka Kallase skandaali vältel. Skandaali ilmnemist meedias võrreldakse Allerni ja Pollacki (2012) sõnul sageli jahiga, kus ajakirjanikud esindavad jahimehi ja skandaali eest vastutavad isikud esindavad saaki, keda jahitakse. Ühtlasi leiavad Allern ja Pollack (2012), et kõige karmimates meediaskandaalides võib raamistik areneda inimeste demoniseerimise suunas (Allern ja Pollack, 2012). Kui ajakirjandus täidab oma osa niinimetatud ühiskondlikust lepingust, siis kahjustab ajakirjandus paratamatult vastutavaid isikuid (Allern ja Pollack, 2012). Eilat (2016) lisab, et ajakirjandus esitleb ennast skandaali puhul kui vahendajat ja platvormi pakkujat, aga tegelikult on meedia just see, kes seab need samad raamid, millest poliitilises skandaalis kõneldakse (Eilat, 2016). Näite raamide seadmisest Kallase skandaalis võib tuua kasvõi selle kohta, et skandaali esimestel päevadel pani ajakirjandus skandaalile nime, kutsudes skandaali “idavedude skandaaliks”, mida hiljem hakati sageli skandaali mainides kasutama.

Illustreerimaks ajakirjaniku kohustusi ja vastutusi, toon välja mõned paragrahvid Eesti Meediaettevõtete Liidu ajakirjanduseetika koodeksist, esiteks: “1.2. Ajakirjandus teenib avalikkuse õigust saada tõest, ausat ja igakülgselt teavet ühiskonnas toimuva kohta. Ajakirjanduse üks peamine kohustus on ühiskonnas kriitiliselt jälgida poliitilise ja majandusliku võimu teostamist.” ja “1.4 Ajakirjanik vastutab oma sõnade ja loomingu eest. Ajakirjandusorganisatsioon kannab hoolt selle eest, et ei ilmuks ebatäpne, moonutatud või

eksitav informatsioon.” (Eesti Meediaettevõtete Liit, 1998). Tuntud on ka väljend, et ajakirjanik on ühiskonna valvekoer, mistõttu on olemas norm, et ajakirjanik peab kajastama ühiskonnas toimuvaid, sealhulgas ka poliitilisi, ebakõlasid. Allern ja Pollack (2012: 10) leiavad, et teatud kontekstides informeerib uuriv ajakirjandus ühiskonda “peidetud võimukoridorides” toimuva kohta, mille tulemiks on demokraatliku dialoogi tugevnemine. Fairclough (1989) lisab, et ideoloogia on tõhusaim, kui selle toimimine on nähtamatu. Seega on oluline, et ajakirjandus valvaks võimu kasutamise üle ja märkaks võimalikke ebavõrdseid võimusuhteid, samas ei ole ilmselge, millise võimukasutuse suunas meedia kriitiline teravik uurimisel skandaali puhul suunatud oli.

Ajakirjanduseetika koodeksis on ka paragrahv, mis kõlab järgmiselt: “4.1. Uudised, arvamused ja oletused olgu selgelt eristatavad. Uudismaterjal põhinegu tõestataval ja tõenditega tagatud faktilisel informatsioonil.” (Eesti Meediaettevõtete Liit, 1998). Ajakirjanik vastutab seega selle eest, et ta ei kajasta oletusi ja arvamusi petlikult faktidena. Thompson (2000: 84) leiab, et “kui meediaskandaal on kord süttinud, võib see kiiresti muutuda kontrollimatuks leegiks.” Kuna meediaskandaalid võivad olla tormaka loomuga, järeldan, et ajakirjanikul võib olla keeruline sündmustel järge hoida ja kontrollida, et avaldatav informatsioon oleks tõene. Eriti kuna meediaorganisatsioonid konkureerivad omavahel, mis mõjutab Thompsoni (2000: 84) sõnul meediaskandaalide teket, sest ajakirjanikel on surve avaldada artikleid enne konkurente.

Allern ja Pollack (2012) täheldavad samuti, et tipp-poliitikuid uurib uudismeedia tavaliselt karmimalt. Parlamendi “tagumisel pingil istuva liikme” kohta käivaid süüdistavaid uudiseid ei peeta suure avalikkuse jaoks tingimata sedavõrd huvitavaks, samal ajal, kui faktid või süüdistused poliitilise eliidi normide rikkumistest äratavad professionaalsetes meediaorganisatsioonides kohe verekoerainstinkti (Allern ja Pollack, 2012). Ekström ja Johansson (2008) lisavad, et poliitiline skandaal nõuab, et poliitik teeks avalduse ja annaks ajakirjanikele intervjuusid, isegi kui see ei ole poliitiku huvides. Niisiis on poliitilise skandaali dramatiseerimisel oluliseks elemendiks skandaalis oleva isiku reaktsioonid, kommentaarid ja katsed end selgitada (Ekström ja Johansson, 2008). Seda on näha Kallase skandaali meediakajastust uurides, näiteks kui ajakirjandus võttis kinni Kallase laenust oma abikaasa firmale ja tõi välja, et kahtlus, et laen toetab kaudselt tegutsemist Venemaal, on infosõja kontekstis Venemaa jaoks väga soodne (Õhtuleht, 2023). Kallase katse end selgitada, et ta tegutses parimas usus ja usaldas oma abikaasat, meediat ei rahuldanud (Õhtuleht, 2023).

Ajakirjanik Taavi Eilat (2016) on oma magistritöös Eesti poliitiliste skandaalide näitel analüüsinud meedia rolli poliitiku avaliku tegevuse kujundajana. Eilat (2016) järeltas töö tulemustest, et ajakirjandus püüdis kahes analüüsitud poliitilises skandaalis pakkuda esialgu kiireid kommentaare skandaalile ning hoida teemat üleval. Ühtlasi täheldas Eilat (2016), et kui ajakirjanduses ei võta sõna poliitikud, siis hoiavad teemat üleval ajakirjanikud ise. Kui aga leidub kriitilisi poliitikuid, avaldab ajakirjandus nende kommentaare ja meediaettevõtted konkureerivad, kes saab poliitikute sõnavõtte esimesena avaldada (Eilat, 2016). Kallase skandaali puhul leidis kiirelt sõna võtvaid poliitikuid nii opositsiooni- kui koalitsioonierakondadest (Oja, 2023). Lisaks teeb Eilat (2016) järeltuse, et ajakirjanduse jaoks näib olevat selge, et poliitik, kes on sattunud skandaalis selliste süüdistuste alla, nagu Eilati töös käsitletud skandaalide puhul, peab poliitik oma kohast loobuma. Niisiis leiab Eilat (2016), et ajakirjanduse otsene mõju poliitiku avalikule tegevusele on poliitiku survestamine, et too astuks tagasi.

1.4 Diskursiivne kord Eesti poliitikas ministrite tagasiastumise näitel

Uurimisaluse skandaali analüüsimiseks ja konteksti mõistmiseks määratlen ka diskursiivse korda mõiste. Veronika Kalmus (2015) on diskursiivset korda defineerinud kui “diskursuste kogumit institutsioonis või ühiskonnas ja ühtlasi ühiskondlik-poliitilist korda, mida vaadatakse diskursiivse ehk keelelis-kommunikatiivse prisma kaudu”.

Marianne Jorgenseni ja Louise J. Phillipsi (2002: 72) sõnul “kontrollib diskursiivne kord diskursuste ja žanrite kasutamist kommunikatsiooniresurssidena, sest diskursiivne kord määrab omakorda kindlaks ressursid ehk kättesaadavad diskursused ja žanrid”. Seega piirab diskursiivne kord ühtlasi seda, mida mingis kontekstis öelda saab. Ühtaegu võivad keelekasutajad aga diskursiivset ka korda muuta, kasutades diskursusi ja žanreid uutel viisidel või importides diskursusi ja žanreid teistest diskursiivsetest kordadest (Jorgensen ja Phillips, 2002: 72). Iga kommunikatiivne sündmus võib diskursiivseid kordi taastoota, kuid keelekasutus võib neid kordi ka muuta (Jorgensen ja Phillips, 2002: 71). Näiteks, kui ajakirjanik tugineb meedias tavapäraselt kasutatavale diskursusele, osaleb ta meediasüsteemi taasloomises, kuid tal on võimalik teatud piirides ka teisi diskursuseid kasutada ning seeläbi meediasüsteemi mingil määral muuta. Fairclough (1989: 30) järgi võib rääkida ühiskonna kui

terviku diskursiivsest korrast, mis omakorda struktureerib seda moodustavate institutsioonide diskursiivseid kordi sõltuvalt nende omavahelistest võimusuhetest.

Edaspidise analüüsi läbiviimiseks on vajalik mõista, milline on vastutuse võtmist ja tagasiastumist puudutav diskursiivne kord poliitikas nii Eestis kui ka välismaal. Kuidas on tavaks, et poliitikud skandaalides vastutust võtavad, kuidas nad selle käigus räägivad ning milliseid läbivaid jooni on näha ministrite tagasiastumises skandaalide tõttu? Brändströmi (2015) läbi viidud uuringust Rootsi ministrite tagasiastumise kohta selgus, et ministrid astuvad tõenäolisemalt tagasi kriisist tuleneva vastutuse surve tõttu, kui kriisis rõhutatakse pigem ühe kui mitme ministri vastutust. Lisaks esines uuringu tulemustes muster, et opositsiooni avalik kriitika, meedia surve ja üleskutse ametis olevale ministrile tagasiastumiseks peavad olema märkimisväärsed, et tagasiastumised toimuksid. Juhtumites, kus ministrid ei astunud tagasi, kritiseeriti neid küll, kuid opositsioon ei esitanud tagasiastumispalveid (Brändström, 2015). Ühtlasi leiab Brändström (2015), et ministrite pettus ja ebakorrektsus on riskantsemad kui ebakompetentsus, eriti kui see puudutab kogenumaid ministreid, sest nendele kehtivad kõrgemad standardid. Näiteks märkis Tartu Ülikooli eetikakeskuse juhataja ja riigikogu liige Margit Sutrop ühes ERR-i skandaali analüüsis, et Kallas on ise seadnud Eestile kõrged moraalistandardid seoses Venemaa-vastaste sanktsioonidega ning rahvas ootab Kallaselt seega kõige rohkem “moraalse kompassi näitu” (Pärli, 2023).

Võttes vaatluse alla poliitikute vastutuse kriiside ajal, märkis Brändström (2015), et poliitikud võivad kasutada retoorilisi strateegiaid, et vältida süüdistusi ja suunata süüd teiste peale. Nende poliitilised vastased tegutsevad kaitseks samamoodi (Brändström, 2015). Poliitikauurijad Torun Dewan ja Keith Dowding (2005: 54) on oma uuringus leidnud, et kui valitsus seisab silmitsi probleemidega, olgu need siis tingitud poliitika ebaõnnestumisest, mõne ministri või valitsuse osakonna ebakompetentsusest või ministrit ümbritsevast isiklikust skandaalidest, peaksime ootama, et valitsuse populaarsus langeb. Tagasiastumised peaksid toimima populaarsuse languse korrigeerijana. Dewani ja Dowdingu (2005: 54) uuringu tulemused näitavad, et kui õhus on küsimus, mida peetakse piisavalt tõsiseks, et nõuda mõne ministri tagasiastumist, ja kui see küsimus on saanud märkimisväärset meediakajastust, siis parandab tagasiastumine probleemi mõju valitsuse populaarsusele ehk tagasiastumised mõjutavad valitsuse populaarsust positiivselt.

Ekström ja Johansson (2008) on väitnud, et meedia ei saa konstrueerida moraalset standardit tühja koha pealt, seega peab moraalne standard olema kinnistatud ühistesse väärtustesse. Ühtlasi jõudsid Ekström ja Johansson (2008) skandaale uurides järeldusele, et üks viis moraalnormide kehtestamiseks on lubada inimestel rääkida. Kõik nende uuritud skandaalid sisaldavad eelkõige avalikkuse ja teiste poliitikute tsiteeritud hääli, kes eri viisidel väidavad, et kõnealuse isiku käitumine on moraalselt taunitav – meediaskandaalid on osaliselt üles ehitatud just nende avalduste põhjal. Samamoodi ka Kallase skandaali puhul, kus juba skandaali esimesel päeval andsid nii poliitikud kui ka meedia negatiivseid hinnanguid juhtunule (Oja, 2023). Hästi valitud diskursiivsete võtete abil lavastatakse üldine rahulolematuse meediaskandaalide kardinaalseks elemendiks (Ekström ja Johansson, 2008).

Toon konteksti lisamiseks ja Eesti poliitikas tekkinud diskursiivse normi illustreerimiseks mõned näited Eesti ministrite tagasiastumistest skandaalide tõttu. Näiteks astus 2002. aasta augustis tagasi kultuuriminister Signe Kivi, kui selgus, et Kultuurkapitali juht Avo Viiol oli raisanud miljoneid kroone Kultuurkapitali raha hasartmängude peale (Delfi, 2002). 2014. aasta oktoobri lõpus astus rahandusministri kohalt tagasi Facebooki kommentaari pärast skandaali keskmesse sattunud Reformierakonna aseesimees Jürgen Ligi (Kangro, 2014). *“Astun tagasi selleks, et valitsusel oleks rahulikum edasi töötada,”* põhjendas Ligi toona tagasiastumist (Kangro, 2014). 2015. aasta 1. juulil esitas tagasiastumisavalduse ringkonnakohtus Autorollo pankrotiasjaga seoses vastutavaks tunnistatud välisminister Keit Pentus-Rosimannus. *“Ma ei nõustu kohtu tõlgendustega, mille järgi isa äriiline ebaõnnestumine tuleb nuhelda pereliikmete pihta, pean otsust enda suhtes äärmiselt ebaõiglaseks ja kavatsen selle riigikohtus vaidlustada,”* ütles Pentus-Rosimannus tagasiastumisest teatades (Postimees, 2019). Ta lisas, et *“lugupidamine Eesti riigi ja tema institutsioonide vastu ning arusaam euroopalikust poliitilisest kultuurist ei luba tal kujunenud olukorras käituda teisiti, kui esitada peaministrile palve vabastada ta välisministri ametist”* (Postimees, 2019).

2017. aasta maikuus lahkus ministriametist Mihhail Korb segaste kommentaaride tõttu Eesti NATO-sse kuulumise teemal. 2018. aasta aprillis teatas riigihalduse minister Jaak Aab, et astub ametist tagasi, sest juhtis autot alkoholarvitamise jääknähtudega, samuti sõitis ta 50 alas 73 km/h sõidukiirusega. 2020. aasta novembris andis siseminister Mart Helme teada, et astub ametist tagasi. Mart Helme ja Martin Helme ütlesid oma raadiosaates, et USA presidendivalimised võitnud Joe Biden on korrutant ja sohki teinud ning nimetasid teda

närakaks (Postimees, 2019). Järgmise päeva hommikul teatas Mart Helme, et ta astub tagasi. 2021. aasta novembris astus tagasi kultuuriminister Anneli Ott. Tema sobivus ministriametisse seati kahtluse alla, kui selgus, et ta oli ainus vaksineerimata minister. Ametist tagasiastumisel väitis Ott, et ta on vaksineerimiskuuriga alustanud (Postimees, 2019).

2020. aastal astusid samuti tagasi veel paar EKRE ministrit, näiteks väliskaubanduse ja IT-minister Marti Kuusik, kes astus tagasi, sest tema suhtes algatatud kriminaalmenetlus, mis uuris lähisuhtevägivalda. Kuusikust sai ühtlasi Eesti läbi aegade kõige lühemat aega ametis olnud minister (Minkova jt, 2020). 2020. oktoobris teatas tagasiastumisest EKRE väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo riigikogu ees valetamise tõttu. Nimelt allkirjastas Kingo töölepingu Jakko Väli palkamiseks tema nõunikuks, kuid siis valetas minister riigikogu ees, et ta pole seda teinud (Minkova jt, 2020). Seega astusid 2020. aastal tagasi mitu EKRE ministrit, kes allusid normile – pärast poliitilisi skandaale ametikohalt taandumine ehk oma eksimuste tunnistamine.

Eesti ministrite tagasiastumine pole aga alati nii sirgjooneline. Näiteks Kristen Michali ja nn Silvergate'i skandaali puhul. Skandaal algas 2012. aasta mais Silver Meikari arvamusest, milles ta märkis, et annetas Michali mahitusel erakonnale teadmata päritoluga raha. Michal ei võtnud skandaalis kunagi süüdistusi omaks. Ta andis välja vekslid, et kui juhtum peaks kohtus arutusele tulema, astub ta tagasi. Kriminaalasi, kus Michal oli kahtlustatava rollis, lõpetati ja kohtusse see ei jõudnud. Rohkem kui pool aastat pärast skandaali puhkemist astus Michal 2012. aasta detsembris siiski tagasi, tuues põhjenduseks, et ta soovib kaitsta Reformierakonda ja valitsuse töövõimet (Luts, 2012).

Ühtlasi avaldab tava kohaselt meedia skandaali jooksul poliitikule pidevalt survet, näiteks 2021. aastal enne Anneli Oti tagasiastumist. 2021. aasta juulis ilmus Eesti Päevalehes juhtkiri pealkirjaga: “Nakkusohtlik Anneli Ott tuleb valitsusest minema saata”, kus kritiseeriti Oti otsust koroonapandeemia ajal end mitte vaksineerida ja märgiti järgnevat: “Valitsus peaks end nii riskantse ministritüve vastu vaksineerima. Otil ei pea laskma oma kummalisi vaateid riigi kõrgeimal tasemel levitada. Kindlam oleks ta viia üle teisele, turvalisemale ametikohale. Kaugele ministeeriumist ja valitsusest.” (Eesti Päevaleht, 2021).

Poliitiliste skandaalide tõttu on Eestis tagasi astunud ka peaministrid, näiteks Tiit Vähi, Mart Laar ja Jüri Ratas. 1997. aastal astus peaministri ametist tagasi Tiit Vähi. Opositsioon oli teinud

Vähile umbusaldamise katse Vähi "*Tallinna kahtlasevõitu korteritehingute*" sidemete tõttu (Postimees, 1997). Vajalikke poolthääli umbusaldamiseks kokku ei tulnud, kuid poolt- ja vastuhäälte tasavägise vahekorra tõttu teatas Vähi, et astub ise tagasi (Postimees, 1997).

Eesti peaministrite hulgast on samuti tagasi astunud Mart Laar, nimelt teatas Laar tagasiastumisest 2001. aasta lõpus põhjendades seda teada saamisest "*Reformierakonna ühepoolsest partnerite selja taga tehtud otsusest tuua Keskerakond Eesti pealinnas võimule*" (Eesti Päevaleht, 2001). Samuti lisas Laar, et iga valitsus tugineb usaldusel ning seda võimuliidus enam ei olnud (Eesti Päevaleht, 2001). Samas sattus Laar ise 2001. aasta alguses skandaali, mida kutsuti pildiskandaaliks. Nimelt selgitas Kaitsevägi välja, et Laar ja teised asjaosalised olid tulistanud Edgar Savisaare pilti (Michelson, 2001). Pildiskandaali tõttu soovitasid Laaril peaministri ametikohalt tagasi astuda mitmed poliitikud ja ka ajakirjandus, sealhulgas Toomas Varek, Tiit Toomsalu ja Villu Reiljan (Postimees, 2001). Laari kohta kasutati toona järgnevaid lausungeid: "*tegemist on sedavõrd eetilise küsimusega, et sellist asja ei saa isegi naljaks pöörata*"; "*kui Laaril oleks mõistuse ja südametunnistuse ivake*"; "*peaministri avalike suhete seltskond on käitunud äärmiselt halvasti, saamatult ja valesti*"; "*kategeooriline salgamine oli kindlasti usaldust kahandav*" (Postimees, 2001). Pildiskandaali sisu on küll "idavedude skandaalist" väga erinev, kuid siiski esineb skandaalides sarnaseid elemente, peamiselt just usaldusele rõhumine ning surve peaministri tagasiastumiseks.

Kui 2021. aastal tekkisid Porto Franco kinnisvaraarendusega seoses korrupsioonikuritegude kahtlused, suunas näiteks Jürgen Ligi toonast peaministrit ja keskerakondlast Jüri Ratast tagasi astuma (Kook, 2021). Ka Kaja Kallas suunas valitsust poliitilist vastutust võtma, öeldes: "*Ma loodan, et valitsuse esindajad mõistavad olukorra tõsidust ja käituvad vastavalt*" (Kook, 2021). Üpris vahetult pärast selliseid avaldusi astus Ratas peaministri ametikohalt tagasi, et "*heita kõikidele juhtumi asjaoludele valgust poliitilise ja ühiskondliku rahu tingimustes*" (Hindre ja Nael, 2021). Ratas märkis tagasi astudes ka, et ta ei ole peaministrina teinud ühtegi pahatahtlikku ega teadlikku vale otsust (Hindre ja Nael, 2021).

Eeltoodud näidete põhjal väidan, et Eesti poliitiliste skandaalide puhul on kujunenud teatav tava ja eksisteerib teatud kirjutamata norm, kuidas ja mis oludes minister vastutust võtma peaks. Poliitikud astuvad pärast suuremaid skandaale meedia surve alla sattudes enamasti lühikese ajaperioodi jooksul oma ametikohalt tagasi, isegi kui nad esitatud süüdistustega ei nõustunud nagu näiteks Keit Pentus-Rosimannuse juhtumi puhul, mingit seadust ei rikkunud,

näiteks Mihhail Korbi tagasiastumise korral ja/või selleks, et valitsuse töörahu taastada, näiteks Jürgen Ligi tagasiastumise puhul (Postimees, 2019). Tekkinud poliitilisest normist on Eesti poliitiliste skandaalide näidetel pigem tavapäratu kõrvale kalduda.

1.5 Uurimisküsimused

Uurimisalune skandaal tõi endas märgatavalt intensiivse vastasseisu Kaja Kallase ja ajakirjanduse vahel. Küll aga ei ole esmapilgul selge, mis sai meedias skandaali keskpunktiks ning mis tingis skandaalile pealtnäha tavatu lõpplahenduse, st Kallas ei astunud peaministri ametikohalt tagasi, nagu mitmed Eesti poliitikud skandaalides “vastutuse võtmiseks” teinud on. Ühtlasi ei ole täpselt teada, kuidas esitati meedias diskursiivsete strateegiate kaudu süüdistusi ja kaitseargumente ning kuidas skandaal meedias täpsemalt lahti rullus. Lisaks oleks asjakohane uurida, millisesse kategooriasse skandaal liigitus, lähtudes Thompsoni (2000) ning Ekströmi ja Johanssoni (2008) skandaali liikidest. Kokkuvõttes ei ole mõistetav, mis oli tegelik “idavedude skandaali” tuum – kas Kallase abikaasa äritegevus, Kallase sõnavõttud või Kallase otsus peaministri ametikohalt mitte tagasi astuda – või puudus kindel kese üldse. Sellest tulenevalt on töö uurimisprobleemiks küsimus, milles “idavedude skandaali” meediakajastus lõpuks seisnes. Uurimuse eesmärk on seega teada saada, milline oli “idavedude skandaali” meediakajastuse anatoomia.

Uurimisküsimused:

- 1) Kuidas ja milles Kallast meediatekstides süüdistati?
- 2) Kuidas Kallase käitumist meediatekstides õigustati?
- 3) Kuidas arenes meedias skandaali fookus?

2. MEETOD

Oma töös määratlen meediatekstide põhjal skandaali läbivad olulisemad diskursused, kirjeldan valitud tekstide kriitilise diskursusanalüüsi abil seda, kuidas esitati skandaalis süüdistusi ja kaitseargumente ning milline oli skandaali meediakajastus keelelises võtmes. Ühtlasi võtan kriitilise diskursusanalüüsi abil vaatluse alla Eesti poliitikas välja kujunenud diskursiivse tava ja poliitilise vastutuse võtmise. Töö eesmärgini jõudmiseks sobib kvalitatiivne uuring, sest kriitiline diskursusanalüüs annab võimaluse detailselt süveneda erinevatesse tekstidesse ja keskenduda sellele, kuidas taastoodetakse tekstides ühiskondlikku ja poliitilist korda ning võimusuhteid – antud juhul eelkõige täitevvõimu ja meedia kui neljanda võimu suhet, väiksemal määral ka erakondade-vahelisi suhteid. Kriitilise diskursusanalüüsi peamine eesmärk on Jorgenseni ja Phillipsi sõnul (2002: 69) uurida keelekasutuse ja sotsiaalse praktika seoseid. Kriitilise diskursusanalüüsi fookuses on “diskursiivsete praktikate roll sotsiaalse korra säilitamisel ja sotsiaalsetes muutustes” (Jorgensen ja Phillips 2002: 69-70). Ühtlasi annab kriitiline diskursusanalüüs võrreldes näiteks kvalitatiivse sisuanalüüsiga võimaluse “tõlgendada tekstide ja diskursuste sotsio-kultuurilist ja -poliitilist konteksti” (Kalmus, 2015). Kriitiline diskursusanalüüs on “kriitiline” selle poolest, et analüüsi eesmärk on paljastada diskursiivse praktika rolli sotsiaalse maailma säilitamisel (Jorgensen ja Phillips, 2002: 63).

2.1 Andmeanalüüsimeetod

Kasutan töös analüüsimeetodina kriitilist diskursusanalüüsi. Diskursuse mõistet on Marianne Jorgenseni ja Louise Phillipsi diskursusanalüüsi õpikus “Discourse Analysis as Theory and Method” määratletud kui “konkreetselt viisi maailmast või maailma mingist aspektist rääkimiseks ja selle mõistmiseks” (Jorgensen ja Phillips, 2002: 1). Veronika Kalmus (2015) on lisanud, et diskursus on “tekst kontekstis, keel sotsiaalse tegevusena, mille määravad sotsiaalsed struktuurid ning keelekasutusviiside organiseeritud kogum”.

Kalmus (2015) defineerib diskursusanalüüsi kui “teksti ja kõne tegelike struktuuride süstemaatilist, üksikasjalikku ja teorial põhinevat analüüsimist”. Jorgensen ja Phillips toovad välja, et diskursusanalüütilised lähenemised lähtuvad väitest, et meie juurdepääs reaalsusele toimub alati keele kaudu ning keele abil luuakse reaalsuse representatsioone, mis aitavad kaasa reaalsuse konstrueerimisele (Jorgensen ja Phillips, 2002: 8-9). Diskursusanalüüsi tegemisel

huvitab Kalmuse (2015) sõnul uurijaid nii tekst kui ka sellest väljaspool olev – “analüüsitakse kõikvõimalikes kirjalikes, suulistes või multimodaalsetes tekstides öeldut, kuid konstrueeritakse analüütiliselt ka mitteöeldut, näiteks vaikimisi eeldusi”. Seda sama püüan teha oma töös Kallase skandaali meediatekstide põhjal analüüsides ehk hoides meeles pidevalt laiemat konteksti, näiteks Kallasega seotud sündmusi, mis leidsid aset enne skandaali puhkemist.

Lähtun diskursusanalüüsis Norman Fairclough (1989, 1992) kolmeastmelisest analüüsiskeemist, mis koosneb etappidest ja analüütilistest küsimustest (Kalmus, 2015). Fairclough (1989, 1992) skeemis välja toodud diskursusanalüüsi dimensioonid ja etapid on järgmised:

1. Teksti omaduste, näiteks sõnavara, grammatika ja struktuuri, üksikasjalik kirjeldamine; siin saan lähtuda Kalmuse (2015) õppematerjalis sõnastatud küsimustest, mille seast teen valiku vastavalt sellele, millised tekstide omadused määratletud diskursuste esiletõstmisel kõige tähelepanuväärsemad on.
2. Teksti diskursiivsete praktikate tõlgendamine ehk teksti ja sotsiaalse interaktsiooni seoste analüüsimine, mille kaudu tulevad esile tekstides domineerivad diskursused; Diskursiivsete praktikate kaudu toodetakse ehk luuakse ja tarbitakse ehk tõlgendatakse tekste, mis omakorda aitab kaasa sotsiaalse maailma konstrueerimisele (Jorgensen ja Phillips, 2002: 61). Samuti leitakse selles etapis, kas tekstides esineb intertekstuaalsust ehk kas, kuidas ja mis eesmärgil viidatakse tekstis teistele tekstidele (Kalmus, 2015). Intertekstuaalsus võib olla otsene või kaudne – otsese intertekstuaalsuse puhul on taasesitatav tekst näiteks jutumärkides, kaudse intertekstuaalsuse puhul võidakse kasutada mõne varasema teksti sõnastust või parafraaseeringuid mõnest tekstist (Kalmus, 2015). Seega pean analüüsis kindlaks määrama ajakirjandusliku konteksti, kuidas ajakirjanduses lood poliitilise skandaali kohta valmivad, kuidas ajakirjandus Kallase skandaali algusest peale käsitles ning kas ja kuidas see käsitlus aja jooksul muutus. Samal ajal on vajalik tekstides potentsiaalselt esinevat intertekstuaalsust märgata. Ühtlasi on oluline ära märkida, kuidas Eesti suuremates meediaväljaannetes arvamused ja juhtkirjad valmivad, kas ja kui suurt rolli mängib lugude valmimise

puhul ajasurve, et avaldamisel konkurentidest kiirem olla ning kuidas sotsiaalsed praktikad veel selliste ajakirjanduslike tekstide tootmiseni viivad.

3. Seletamine ehk diskursiivse praktika ja sotsio-kultuurilise praktika seoste uurimine, kus vaadeldakse teksti loomise ja tõlgendamise sotsiaalseid mõjusid (Fairclough, 1989, 1992; Kalmus, 2015). Minu töö kontekstis on sotsio-kultuuriline praktika poliitilise vastutuse võtmine ja poliitikute tagasiastumine. Saan seega kolmandas etapis analüüsida, kas vaatluse alla võetud diskursiivsed praktikad taastoodavad või muudavad Eesti poliitikas tekkinud diskursiivset korda ning mis on analüüsitava diskursuste ideoloogilised ja poliitilised mõjud.

Lisaks Norman Fairclough (1989, 1992) diskursusanalüüsi kolmeastmelisele analüüsiskeemile lähtun töös ka Sten Hanssoni (2018a,b) kokku koondatud analüüsikategoriatest, mis aitavad vaatluse alla võtta skandaalis esitatud süüdistusi ja kaitseargumente. Kuna Hansson (2018a,b) on uurinud poliitilisi süüväiteid, on ta seeläbi tuvastanud mitmeid strateegiaid ja argumenteerimisvõtteid, mida poliitikud nii süüdistuste esitamisel kui ka enda kaitsmisel kasutavad. Hanssoni kokku koondatud analüüsikategoriaid kirjeldasin põhjalikumalt töö teoreetilises osas. Et skandaali tõhusamalt Hanssoni kategooriate abil analüüsida, jagasin skandaali piltlikult kaheks osaks: süüdistus- ja kaitseliiniks. Mõned valimisse kuuluvad meediatekstid sisaldasid rohkem süüdistusi, mõned rohkem kaitseliini poolt. Küll aga oli valimis tekstes, kus esines mõlemat ehk nii süüdistusi kui ka kaitsmist.

2.2 Valim

Minu uurimistöö valimisse kuuluvad Kaja Kallase skandaali puudutavad meediatekstid. Kaasasin oma töö valimisse Eesti suurimate meediaväljaannete juhtkirjad, arvamused, ühe Kaja Kallase antud intervjuu ning ühe Kallase Facebooki postituse, et teha võimalikult laiahaardelist analüüsi.

Töö valimit koostades lugesin skandaali kohta artikleid Eesti suuremate meediaväljaannetest. Lisaks lugesin Kaja Kallase Facebooki postitusi, et saada tema skandaali ajal tehtud sõnavõttudest ja hoiakutest terviklikum pilt. Kaasasin lõplikusse valimisse ühe Kallase Facebooki postituse, sest see oli tema skandaali-teemalistest postitustest kõige mahukam ja sisaldas mitmeid kaitseargumente.

Skandaalist parema ülevaate saamiseks ning diskursusanalüüsi valimi koostamiseks konstrueerisin esmalt ajateljje (lisa 1) skandaalist ja selle meediakajastusest, et saada parem ülevaade meedias vahendatud skandaali kujunemisest, mida on muuhulgas uurinud Thompson (2000). Otsisin artikleid nii ERR-ist, Postimehest, Delfist, Eesti Päevalehest kui ka Õhtulehest. Valisin välja meediateksti, mis representeerisid minu hinnangul skandaali põhilisi sündmusi ja tahke, ning lugesin neid tekste süvenenumalt. Proovisin mõista, mis hetkel skandaal algas, millal skandaal eskaleerus, millal oli skandaali haripunkt ja mis hetkel hakkas skandaal vaibuma. Lisasin tabelisse artiklite lingid ja sõnastasin tabeli ühes veerus skandaali peamised sündmused koos kuupäevadega. Kasutasin ajateljje analüüsis laiema konteksti andmiseks. Ajateljjele kantud artiklite korduva lugemise järel määratlesin analüüsi alguses täpsemalt skandaali läbivad diskursused. Seejärel püüdsin ajajoonele kantud meediatekste lugedes mõista, millised tekstid representeerivad skandaalis domineerivaid diskursusi kõige paremini. Diskursusanalüüsi valitakse Kalmuse (2015) sõnul huvipakkuva nähtuse seisukohast olulised või esinduslikud objektid ning kümnete tekstide kriitiline diskursusanalüüs ei ole bakalaureusetöö mahtu silmas pidades realistlik.

Analüüsitavaks ajaperioodiks valisin skandaali esimese kuu ehk kuu aega alates skandaali puhkemisest. Valisin selle ajaperioodi, sest uurisin artikleid, mis meedias skandaali alguskuupäevast saati ilmuma hakkasid, ning minu hinnangul avaldas meedia skandaali esimese kuu jooksul kõige intensiivsemalt informatsiooni ja arvamusi skandaali kohta. Skandaali esimese kuu, eriti esimese kolme nädala jooksul, ilmus suuremates meediaväljaannetes igapäevaselt keskmiselt vähemalt kaks artiklit, mis puudutasid Kallase skandaali. Skandaali esimese kahe nädala jooksul ilmusid valdavalt igapäevaselt kolm-neli artiklit.

Eelnimetatud diskursusanalüüsi põhimõtteid ja aspekte silmas pidades valisin edasise andmeanalüüsi jaoks välja viis meediateksti. Kolm neist on arvamusrubriigi artiklid, sealhulgas kaks juhtkirja, mistõttu analüüsivad ajakirjanikud tekstis skandaali hinnanguliselt. Näiteks valisin Postimehe loo seetõttu, et tegu on Eesti ühe suurima päevalehe teemakohase juhtkirjaga, mis ilmus vaid päev pärast skandaali puhkemist ja artikli pealkirjas on silmatorkav väide. Valimis on ka üks Kaja Kallase enda intervjuu, mis pärineb skandaali esimesest päevast ehk Kallase öeldud sõnumid mängisid skandaali lahti rullumises ja hilisemas arengus olulist rolli. Ühtlasi on valimis üks Kallase Facebooki postitus, mis ilmestab tema seisukohta ja

kaitsepositsiooni skandaalis. Välja valitud tekstid on tulemuste peatüki alguses kirjeldatud diskursuste mõttes rikkalikud ja representatiivsed. Tekstide lõplik valik, mis kujunes ajajoonele kantud meediatekstide korduva lugemise käigus, on järgnev:

- Eesti Päevaleht: “Analüüs: Kaja Kallase abikaasaga seotud skandaalist on rabatud nii oravad kui ka nende võimupartnerid” (Anvelt ja Kelomees, 2023).
- Eesti Päevaleht: “Juhtkiri: Kallas ei suuda Eestit esikohale seada” (Eesti Päevaleht, 2023).
- ERR: “Kallas: mina ei tegele oma abikaasa äritegevusega” (Hindre, 2023).
- Facebooki postitus: *Ma olen alati olnud oma sissetulekute suhtes täiesti aus ja läbipaistev ning oma majanduslikud huvid korrektselt deklareerinud. Deklaratsioonid on olnud...* (Kaja Kallas, 2023).
- Postimees: “Juhtkiri: Kallase aeg on läbi” (Postimees, 2023).

3. TULEMUSED

Ajajoonele kantud tekstide korduva lugemise järel ja konteksti arvesse võttes määratlesin põhilised diskursused, milleks on usalduse diskursus ja vastutuse diskursus. Alates skandaali lahvatamisest toodi meediaartiklites nii otseselt kui ka kaudselt välja usaldust ja usaldusväärust, mis väljendus nii Kaja Kallase vastu esitatud süüdistustes kui ka peaministri enesekaitstes. Kallas kaitses end argumendiga, et tema usaldas oma abikaasat teda süüdistati ka sellest tulenevalt: kuidas saab peaminister nii olulise tähtsusega asja puhul niivõrd naiivselt pimesi oma abikaasat usaldada. Samuti süüdistati Kallast ebaselgetes sõnavõttudes skandaali ajal. Kallas ütles pärast skandaali puhkemist, et ta on veendunud, et tema abikaasa äritegevus ei ole olnud ebamoraalne, kuid samuti, et ta ei ole oma abikaasa äritegevusega kursis. Küll aga andis Kallas enne skandaali puhkemist oma abikaasa ettevõttele laenu. Seejärel kerkis ajakirjanduses üles küsimus, kas peaminister on usaldusväärne. Usalduse diskursus domineeris meedias kahtlemata ka seetõttu, et Kallas on Ukraina sõja algusest saadik olnud sanktsioonide eestkõneleja ja suur Ukraina toetaja ning kui selgus, et Kallase enda abikaasal on Venemaaga seotud ärisidemeid, jättis see avalikkusele kahepalgeline mulje peaministrist.

Tekstides domineeris samaaegselt ka vastutuse diskursus. Kallast kutsuti meediatekstides korduvalt tagasi astuma ehk skandaali eest vastutust võtma, esitati vastutusega seonduvaid süüdistusi ja sooviti teada informatsiooni, kes ja mille eest tekkinud olukorras vastutab. Samal ajal kasutas Kallas vastutust enda kaitsmise jaoks, tuues skandaalis läbivalt sisse vastulauset, et tema ei saa vastutada millegi eest, mida ta teinud ei ole ega millest ta pole varem teadlik olnud. Ühtlasi kasutas Kallas enda kaitsmiseks vastutuse diskursust, öeldes, et kuna tema on peaminister, saab ta vastutada vaid oma tööülesannete eest ja tal on töökohustusi rohkelt, mistõttu ei saa ta tegeleda ega olla teadlik oma abikaasa ärisidemetest.

Seega joonistuvad skandaalis kõige selgemalt välja usalduse ja vastutuse diskursused. Bakalaureusetöö tulemuste peatükis vaatlen, kuidas usalduse ja vastutuse perspektiivi nii süüdistustes kui ka kaitsmisel kasutatakse.

3.1 Sõnavara, grammatika ja struktuur

3.1.1 Kaitse funktsioon skandaalis

ERR: “Kallas: mina ei tegele oma abikaasa äritegevusega”

Kaja Kallase ERR-ile antud videointervjuu, mis ilmus skandaali esimesel päeval, **struktuuris joonistub kõige selgemalt välja vastutuse diskursus**. Kallase peamine argument enda kaitseks on see, et tema ei saa vastutada oma abikaasa äritegevuse eest, sest tema on peaminister ja tegeleb vaid enda tööga. Ajakirjanik püüab samal ajal aga Kallaselt informatsiooni kätte saada, saades vastuseks aga korduvaid lauseid, et peaminister oma abikaasa tööga ei tegele.

Intervjuus esineb rohkelt õigustamise diskursiivseid strateegiaid. Näiteks kaitseb Kallas end **autoriteedi ja võimu** kaudu, öeldes, et peaministri töö kõrvalt ei jõua ta tegeleda oma abikaasa äritegevusega: *“Mina selle äritegevusega ei tegele, võib-olla te tõesti ei kujuta ette, aga peaministri töö on päris tihe, ma ei jõua selle kõrvalt ka ettevõtet juhtida. Ma olen peaminister, mul on oma töö.”*

Lisaks õigustab Kallas oma abikaasa äritegevust **mõistuspärasuse** kaudu, viidates loomulikule korrale ja tuues üldistavalt sisse teisi ettevõtjaid: *“Niipea kui see sõda algas, siis täpselt nii nagu teised ettevõtjad, ei ole ka neil Venemaal Venemaa klientidega enam mingit tegemist, need lepingud on lõpetatud.”* Sellega hoiab Kallas üleval vastutuse diskursust, öeldes, et tema abikaasale kuuluvad ettevõtted tegutsesid vastutustundlikult ja samamoodi nagu teised ettevõtted. Samal ajal kaitseb Kallas ennast vastutuse diskursuse kaudu, rääkides oma abikaasa tegevusest ja sammudest, mille eest tema peaministrina vastutada ei saa ning temal on vastutus peaministrina tegeleda oma tööülesannetega.

Ühtlasi annab Kallas hinnangu, et tema abikaasale kuuluvad ettevõtted ei tegutses ebamoraalselt. Sellega toob Kallas teksti sisse usalduse diskursuse, st ta kinnitab, et kõik on moraalne ja usaldab seejuures oma abikaasat: *“Milles ma olen täiesti kindel ja veendunud on see, et mingisugust ebamoraalset tegevust minu abikaasale kuuluvad ettevõtted ei toimetata”*. Ühtlasi on sõna *“veendunud”* ja sõnapaar *“täiesti kindel”* puhul tegemist **väidete keelelise intensiivistamisega**.

Usalduse diskursus esineb ka Kallase järgnevas lausungis: *“aga minule andis see kindluse, et ta ei tegele mitte millegi sellisega, milles teda ajakirjanduses süüdistatakse”*. Seega võib sellisel fraasil olla veenev mõju auditooriumile, et Kallase abikaasa ei ole midagi valesti teinud

ja peaminister on selles kindel. Kindluse lisamiseks sõnas Kallas ka, et *“ma olen neid andmeid näinud”*, mis võiks avalikkust suunata peaministri abikaasat usaldama, kuna Kallas ise on väidetavalt äritegevuse kohta andmeid näinud ja midagi ebamoraalset seal ei ole.

Ühtlasi asetab Kallas end kannataja rolli ning ajakirjanduse süüdistaja rolli, tuues välja, et on *“alatu”*, et ajakirjandus temalt abikaasa äritegevuse kohta pärib. Samuti kasutab Kallas oma sõnavõttus irooniat ajakirjaniku küsimusele vastates: *“Mina selle äritegevusega ei tegele, võib-olla te tõesti ei kujuta ette, aga peaministri töö on päris tihe, ma ei jõua selle kõrvalt ka ettevõtet juhtida”*. Eelnevas tsitaadis esitleb Kallas end minu hinnangul nn süütu kõrvalseisja rollis, vihjates sellele, et ta ei saakski kuidagi oma abikaasa äritegevusega kursis olla, sest ta on peaminister. Sellega võis Kallas vihjata usalduse diskursusele, et kuna tema on terve aja tegelenud korralikult peaministri kohustustega, ei oleks selle kõrvalt aega jäänud, et olla teadlik oma abikaasa ärisidemetest.

Intervjuus leidub Kallase poolt rohkelt **eitamist**. Kallase peamiseks kaitsemehhanismiks tundubki intervjuu põhjal olevat vastutuse ja olukorra üle kontrolli eitamine: *“mina selle äritegevusega ei tegele”*; *“ma ei jõua selle kõrvalt ka ettevõtet juhtida”*; *“mina ei tegele oma abikaasa äritegevusega”*; *“mina ei saa vastata selle eest”*; *“ma ei lähe sinna, las nad ise vastavad”*. Samal ajal, kui Kallas kasutab kaitseargumendina oma vastutuse eitamist, siis eitab ta ka abikaasa küsitava moraalsusega äritegevust: *“minu abikaasale kuuluval ettevõttel ei ole Vene Föderatsiooni kliente”*; *“ta ei korralda mingeid vedusid Venemaal”*; *“ta ei teegi seda äritegevust”*. Sellega võib Kallas proovida eitada nii tema enda kui ka tema abikaasa süüid tekkinud skandaalis. Kallase laused rõhutavad vastu vaidlemist potentsiaalsele eeldusele, et tema või tema abikaasa on milleski süüdi. Kallas kasutab intervjuus ka erinevaid **väidete intensiivistamise viise**, näiteks väljendites: *“täiesti kindel”*; *“mingisugust ebamoraalset tegevust”*; *“isegi mitte kütust”*; *“mitte ühtegi eurot ega ühtegi raha”*. Selle kaudu tõuseb järjekordselt esile usalduse diskursus, rõhutades, et Kallas on oma abikaasa äritegevuse suhtes kindel ja usaldav, et äritegevusest ei saa Vene Föderatsioon mitte mingit kasu.

Kallas kasutab oma sõnavõttus rohkelt **asesõnu, mis on üldistavad, jätavad tegijad ebaselgeks ja viitavad tekstivälistele asjaoludele**, näiteks: *“teised ettevõtjad”*; *“need lepingud”*; *“nad veavad ühe kliendi kaupu sealt tagasi, kes paneb oma tehast seal kinni”*; *“täpsemaid vastuseid peate saama sealt”*. Järgnevas lauses viitab Kallas, et tema abikaasa

ettevõtte võib ajakirjanikele arvatavasti rohkem informatsiooni jagada. Ta ei nimeta aga ühegi konkreetse isiku nime, kasutades üldistavad asesõnad “nad”, mis jätab tegija ebaselgeks, kellelt täpselt informatsiooni küsida tuleks: *“Te võite neid küsimusi küsida minu abikaasa ettevõttelt ja küllap nad need andmed teile avaldavad”*. Sama strateegiat kordab Kallas lausetes: *“Ma olen neid andmeid näinud, küllap nad teevad selle avalikuks, kui nad saavad kliendilt nõusoleku.”* ja *“Viimane leping...ma ei lähe sinna, las nad ise vastavad”*. Lausetest jääb arusaamatuks, millistest andmetest täpselt räägitakse, kes on kõnealune klient ja kes on “nad” ehk peaministri abikaasa kõne all oleva äritegevusega seotud isikud. Samuti väljendab asesõnade kasutamine teiste eest kõnelemist, mida Kallas abikaasa äritegevusest rääkides teeb. See tekitab aga vastuolu, sest Kallas väidab, et tema ise selle äritegevusega ei tegele, kuid samas on ta enda sõnul näinud lepinguid ja uurinud oma abikaasalt äritegevuse kohta, kui ajakirjandus küsimusi esitama hakkas. Selle kaudu tõuseb uuesti esile usalduse diskursus, sest peaministri ebamäärane jutt oma abikaasa äritegevusest tekitab kahtlusi, kas teda saab usaldada ja kas ta jagab avalikkusele päriselt kogu vajalikku informatsiooni, mida ta teab. Lisaks on umbmäärane analüüsis eelnevalt välja toodud Kallase väide: *“ta ei tegele mitte millegi sellisega, milles teda ajakirjanduses süüdistatakse”*. See ütlus jätab samuti ruumi küsimusteks, sest ebamääraseks jääb, milles siis Kallase abikaasat ajakirjanduses süüdistatakse.

Üldjoontes väldib Kallas intervjuus talle esitatud küsimustele konkreetselt vastamist. Kindlapiirilisi “jah-ei” stiilis vastuseid esineb intervjuus vähe, kuid “kas” küsimusi esineb küllaga. Kolmes järjekorras “kas” küsimuses kordab Kallas oma põhilist argumenti, et tema ei tegele oma abikaasa äritegevusega. Näiteks küsimusele, kas peaminister oli teadlik, et tema abikaasale kuulub ettevõtte veab kaupu Eesti ja Venemaa vahelt, ei vasta Kallas kordagi “jah” või “ei”. Kallas toob küll välja, et pärast ajakirjaniku küsimuste esitamist tema abikaasale uuris Kallas oma abikaasalt toimunu kohta, kuid peaminister ei ütle oma vastuses kordagi selgesõnaliselt, et ta ei olnud kaubaveost varem teadlik. Ka see umbmäärane vastus võis suurendada umbusaldust peaministri vastu, mida meedias (pärast ERR-i intervjuud) skandaali kajastades rohkelt väljendati. Samuti sai Kallas kriitikat, sest ta nimetas intervjuu lõpus ajakirjaniku küsimusi alatuks, ütles, et tema ei vasta, kuigi tal *“on kõik need andmed olemas”* ning kõndis samal ajal ajakirjaniku juurest minema.

Intervjuu lõpus, kui Kallas juba ajakirjaniku juurest ära kõndima hakkas, ütles ajakirjanik kaks korda, et Kallase abikaasa ju ka ei vastanud talle saadetud küsimustele. Esimesel korral vastas

Kallas, et kui ajakirjanikud panevad kaamera ja mikrofoni kinni, *“siis ma võin teile vastata, päriselt”*. See võib tekitada vaatajas segadust ja kahtlusi, et mida täpselt ei saa peaminister siis kaamera ees öelda, kuid võib ajakirjanikele niisama vesteldes siiski avaldada. Teisel korral vastas Kallas aga, et küll ta abikaasa vastab ning lisas, et *“täna ju see skandaal alles lahvatas siin”*. **Seega raamistas Kallas ka ise juhtunud skandaalina** ning seda samal päeval, kui ajakirjanduses ilmusid esimesed uudised toimunu kohta.

ERR-i tekstiks toimetatud videointervjuu lõpus oli ka järgnev infolõik toimetuselt: *“Toimetuselt: Juunis selgus Kaja Kallase majanduslike huvide deklaratsioonist, et ta on laenanud 350 000 eurot Arvo Halliku firmale Novaria Consult. Hallik on Novaria Consulti ainuosanik. Sellele ettevõttele kuulub 24,8 protsenti Stark Logistics AS-ist.”* See tõstatab just intervjuu läbi vaadanud ja/või lugenud auditooriumile veelgi uusi küsimusi, sest Kallase antud laenust intervjuus juttu ei olnud. Pärast sellise informatsiooni ilmumist tekib aga küsimusi aina juurde, sest tema peamine kaitsev argument, et tema ei tegele oma abikaasa äritegevusega, ei pea täielikult vett, kui ta ise on oma abikaasa firmale laenu andnud. Seega tõstab infolõik uuesti üles nii vastutuse kui ka usalduse diskursused: kui Kallas on ise oma abikaasa ettevõttele laenu andnud, siis kas tõesti on võimalik, et ta ei teadnud midagi Venemaa-vedudest ning kas tal pole juhtunud tõepoolest mingitki vastutust.

Ajakirjaniku küsimused Kallasele on lühidalt sõnastatud, ilmselt seetõttu, et saada peaministrilt konkreetseid vastuseid. Kui Kallas küsimustest ja oma osalusest ehk vastutusest skandaalis kõrvale põiklema hakkab, kasutades argumenti, et tema ju selle äritegevusega ei tegele, siis juhib ajakirjanik küsimustega auditooriumi tähelepanu õhus olevale moraaliküsimusele. Näiteks toob ajakirjanik sisse täpsustusi, et kas Kallase abikaasa veab Eesti ja Venemaa vahelt kaupu ja kas Kallas oli sellest teadlik. Seejärel juhib ajakirjanik tähelepanu sellele, et kas tõesti on sõja algusest peale ehk poolteist aastat kaupu Eesti-Venemaa suunal veetud ja tõdeb, et mis oleks, kui Volodõmõr Zelenski perekonnal oleks ettevõtte, mis selliste vedudega tegeleb. Ajakirjanik rõhub selgelt moraalsuse printsiibile, alustades viimast küsimust sõnadega: *“Kas moraalsem ei oleks olnud...”*. Selline küsimuste küsimise viis tõstab esile vastutuse diskursuse, st kes siis tekkinud olukorras vastutab ja kuidas reageerib peaminister sellisele moraaliküsimusele.

Kaja Kallase Facebooki postitus

Skandaali algusjärgus võttis Kaja Kallas mõned korrad sõna ka sotsiaalmeedias, kirjutades Facebooki postitusi. Skandaali esimese kuu jooksul oli Kallase 4. septembril ilmunud sõnavõtt Facebookis teiste skandaali puudutavate postituste hulgast kõige mahukam. Tehtud sotsiaalmeediapostitus **representeerib nii usalduse kui vastutuse diskursust, mille kaudu Kallas kaitseargumente esitab**. Kallas raamistab ennast minu hinnangul tekstis kui kannatajat, kes on alati olnud aus ja läbipaistev ning opositsiooni kui rühma, kes teda jahib, ei usalda teda ega soovi teda isegi ära kuulata. Süüdistaja rollis on tekstis seega opositsioon ja süüdistatava rollis on Kaja Kallas.

Kallas kasutab postituses **nii usalduse kui ka vastutuse diskursusele viitavat sõnavara**, nagu näiteks: *“mul ei ole midagi varjata”*; *“ausus ja läbipaistvus”*; *“faktid”*; *tõendid*; *“korrektselt deklareerinud”*. Kaja Kallas kasutab teksti sõnavaras ka **väidete intensiivistamist**, mis rõhutab tema positiivseid omadusi, näiteks nagu *“alati”* ja *“täiesti”* lausungis: *“Ma olen alati olnud oma sissetulekute suhtes täiesti aus ja läbipaistev”*. Samuti lisab ta oma usaldusvääruse tõstmiseks keelelisi vihjeid, nagu näiteks *“mul tõesti pole midagi varjata”* ja *“faktid ning tõendid ainult segavad neid nende tegemistes”*. Keeleliste vihjete alla lähevad ka usaldusväärust rõhutavad omadus-, ase- ja määrsõnad, näiteks: *“kõigile näha”* ja *“täiesti aus ja läbipaistev”*.

Ühtlasi esineb lause teises pooles **autoriteedi kaudu õigustamist**, kasutades viidet tavale – majanduslike huvide korrektne deklareerimine. Ühtlasi kasutab Kallas tekstis kindlaid sõnu **metafooridena**, nimelt: *“nõiajaht”*, *“vana grammofoniplaat”* ja *“kohtuotsus”*. Nõiajaht tähendab piltlikult teisitimõtlejate jälitamist ja tagakiusamist (Eesti Keele Instituut, 2009). Kallas võis sõna tekstis kasutada, et viidata tema nn tagakiusamisele opositsiooni poolt. Väljendit *“vana grammofoniplaat”* kasutatakse kõnekeeles, kui räägitakse milleski, mis aina kordab ennast ja on niiöelda kinni kiilunud. Sõna *“kohtuotsus”* kasutades võis Kallas sellega mõelda, et opositsioon mõistab peaministri üle piltlikult kohut, kus Kallas on süüdlase rollis. Neid metafoore kasutab ta rääkides opositsioonist, jättes neist kui rühmast negatiivse mulje. Eeltoodud metafoorid võimendavad minu kui lugeja jaoks opositsiooni rolli rühmana, keda ei saa päris tõsiselt võtta.

Teksti sõnavaras domineerib stiil, kus Kallas esitleb end metafoorselt kannatanu rollis, võib-olla auditoriumis kaastunde tekitamiseks ning opositsiooni niiöelda pahategija rolli

seadmiseks. End kannatanu rolli asetades, rõhutab Kallas usalduse diskursust, väljendades, et tema on oma tegevuses olnud alati aus ja esitanud vastavaid dokumente. Eeltoodu väljendub näiteks lausungites: *“paraku pole mul neile paremaid vastuseid kui ausus ja läbipaistvus pakkuda”* ja *“ei kuulata selgitusi ega usaldada mingeid dokumente”*.

Ühtlasi võib Kallas oma sõnavõtus püüda opositsiooni ja usaldust opositsiooni vastu **pisendada**, mis võiks omakorda suurendada usaldust Kallase vastu. Nimelt toob peaminister oma sõnavõtus välja, et opositsioon on tema suhtes nagunii juba *“kohtuotsuse”* langetanud, mistõttu ei otsi opositsioon tegelikku tõde. Lisaks kutsub Kallas opositsiooni tegevust tema vastu *“mänguks”*, mis viitab samuti opositsiooni ebausaldusväärsele. Kallas rõhub tekstis ka emotsioonidele, nimelt kasutab ta opositsiooni korraldatud *“nõiajahist”* kirjutades väljendit *“ületanud taluvuse piiri”*. Sellega võib ta püüda veenda publikut, et opositsioon ründab teda järjepidevalt ja autult. Selliste lausetega asetab peaminister minu hinnangul end taaskord nn ohvri rolli.

Kallas kasutab tekstis ka rohkelt **eitamist**, millega eitab ta oma süüd ja samal ajal väidab, et opositsioon ei kuula teda. Ta raamistab opositsiooni kui rühma, kes ei otsi tõde ja ennustab ette opositsiooni käitumist. Kallas jätab opositsioonist kirjutades välja kindlate isikute nimed, ta mainib vaid EKREIKE poliitikuid, kuid ei täpsusta rohkem. Eitavat kõneviisi kasutab Kallas ka tema kohta tehtud eeldustele viidates, näiteks lausungites: *“näitamaks, et mul tõesti pole midagi varjata”*; *“ei otsita tõde, ei kuulata selgitusi ega usaldada mingeid dokumente”*; *“ükskõik, mida ma neile ka ei vastaks”* ja *“minu vastused ei rahulda neid”*. Eitava kõne kaudu saab Kallas ennast kaitsta, rõhutades, et opositsioon ei kuula teda nagunii.

Kallas kasutab tekstis **opositsioonist rääkides korduvalt asesõna “nemad”**, mis grupeerib kõik opositsioonipoliitikud justkui üheks ning suurendab kogu opositsiooni ja Kallase vahel sotsiaalset distantsi. Ühtlasi kasutab Kallas sama asesõna otsekui opositsiooni eest kõnelemiseks: *“aga ega nad sellest ennast kõigutada ei lase”* ja *“nemad jäävad ikka vana grammofoniplaadina kordama, et minu vastused ei rahulda neid”*. Samuti kasutab Kallas tekstis asesõna *“kõigile”*, mis üldistab erinevaid inimgrupe: *“Deklaratsioonid on olnud kõigile näha, sest mul ei ole midagi varjata”*. Siinkohal tekib küsimus, keda “kõiki” siis peaminister silmas peab.

3.1.2 Süüdistuste funktsioon skandaalis

Pärast skandaali avalikustumist ja samal päeval ilmunud Kallase antud videointervjuud, hakkas meedia avaldama rohkelt arvamusküsimusi, sealhulgas näiteks juhtkirju, analüüse, intervjuusid, kus esitati peaministrile süüdistusi, milles esines rohkelt nii usalduse kui ka vastutuse diskursuse aspekte.

Eesti Päevaleht: “Analüüs: Kaja Kallase abikaasaga seotud skandaalist on rabatud nii oravad kui ka nende võimupartnerid”

Eesti Päevalehes 24. augustil ilmunud analüüsi pealkirjaga “Kaja Kallase abikaasaga seotud skandaalist on rabatud nii oravad kui ka nende võimupartnerid” **sõnavara toob esile vastutuse diskursuse**. Peaministri kohta kasutati rohkelt vastutuse diskursust illustreerivaid väljendeid, näiteks: *“marssis keset usutlust minema”*; *“peaminister ei suuda taas kriisiolukorras käituda”*; *“faktidega ei tohi puterdada”*; *“tuleb taas peeglisse vaadata”*; *“peaministri õlul on”*; *“tuleb paberid lauale panna”*. Vastutuse diskursus tõusis esile veel mitmetes väljendites, kuid peamiselt rõhuti sellele, et Kallas on peaministrina skandaalis teinud ebaselgeid sõnavõtte ja ei käitunud oma sõnavõttudes peaministrile kohaselt. Rõhutati tuntust kogunud ERR-i intervjuud ja Kallasele pandi pahaks, kuidas ta intervjuus ajakirjanikuga käitus. Samuti on tekstis märgata keelelisi vihjeid, mis rõhutavad juhtunu negatiivsust, täpsemalt peaministri käitumist pärast skandaali lahvatamist. Autorid on kasutanud koormatud termineid, näiteks *“tema senise ametiaja suurimale skandaalile”* ja ühtlasi piltlikku väljendit *“valju ämbrikolina saatel”*, mis representeerib peaministri kriitikat pälvinud reaktsiooni skandaalile kurikuulsas ERR-i intervjuus. Samale ERR-i intervjuule viidatakse artikli esimeses lõigus veel paari väljendi kaudu, näiteks nentides, et Kallas tekitas skandaali sattudest endast kui poliitikust *“eriti karikatuurse versiooni”*. Kallasest võib auditooriumile selliste keeleliste vihjete põhjal jääda vastutustundetult käituva autoriteedi mulje, kes rahulikuks jäämise asemel ajakirjaniku juurest põgeneb ning kasutab meediaga suheldes ebasobivat kõnepruuki.

Vastutuse diskursusest räägitakse tekstis ka koalitsioonipoliitikute vaatenurgast ning ka neile suunatakse vastutust, et inimesi informeerida: *“Kallasele kaasaalajaid peaks panema kõige enam muretsema see, et ööpäev pärast skandaali puhkemist ei ole paljud teemaga seotud peamised isikud endiselt sõna võtnud”*; *“nii nagu poliitikud tahavad ka tavainimesed selgust: kas, kuhu ja mida on veetud”*; *“teema on niivõrd tähtis, et ajakirjandus eeldas võimupartnerite*

reaktsioone juba kolmapäeval”. Seega paneb EPL-i analüüs vastutust lisaks peaministrile ka pisut koalitsioonipoliitikute õlule. Analüüsi autorid võtavad minu hinnangul hoiaku, et skandaali arengu jaoks on oluline, et võimupartnerid võtaksid avalikult sõna ja avaldaksid oma arvamusi juhtunu suhtes.

Teksti esimeses sisulõigus tuuakse sisse peaministri emotsionaalsus, kasutades sõnu *“ärritunud”*, *“tõrjuvas olekus”* ja *“niivõrd turri”*. Samas lõigus mainitakse ka ERR-ile antud intervjuud ja lisatakse, et Kallas kandis päikesepillide. Päikesepillide kandmist intervjuus võib publik tõlgendada mitut moodi, kuid sageli seostatakse päikesepillide kandmist minu arvates kas salapärasuse, anonüümsuse või millegi varjamisega. On selge, et ka päikesepillide kandmise fakti sisse toomine analüüsi annab tekstile mingi raamistuse peaministri kohta – see jääb aga teksti lugeja tõlgendada. Minu kui lugeja hinnangul näitab päikesepillide kandmise mainimine Kallast vähem usaldusväärseks, st **toob teksti sisse usalduse diskursuse**.

Usalduse diskursust käsitledes põigatakse tekstis *“idavedude skandaalist”* ka korraks kõrvale ning käsitletakse skandaalile eelnenud nädalat, kus Kallas ajas Pere Sihtkapitaliga seotud rahasummadest rääkides faktid sassi ja parandas end pärast ühe artikli ilmumist. Pärast näidet toodi välja, et peaminister ei tohi selliseid asju segi ajada ning eriti Kallas, sest ta on samuti jurist. Seega võib toodud näide lugeja silmis kahandada veelgi Kallase usaldusväärsest peaministrina, sest kui Kallas puterdas arvudega juba enne skandaali, siis kuidas saab teda hiljem sajaprotsendiliselt uskuda. Seega toovad teksti autorid sisse süüdistuse, et peaminister ei ole praeguses skandaalis end selgelt väljendanud ning ta on sarnaseid vigu teinud ka varem. Kuna Pere Sihtkapitali näide, mis toimus enne *“idavedude skandaali”*, tuuakse sisse keset teksti, mitte teksti alguses, siis võib selline **kujutatud sündmuste järjekorra ümberpaigutamine** potentsiaalselt Kallase usaldusväärsest murendada.

Kallase süüdistamisel rõhutakse **tema kui autoriteedi kriisikommunikatsiooni olematusele**. Tuuakse välja nii suhtlemist ajakirjanikega, mida ka koalitsioonipartnerid ajakirjanike hinnangul õigel ajal ei teinud, kui ka Kallase vastutust koalitsioonipartneritega suhtlemisel ja toimunu selgitamisel. Teksti struktuuris on olulisel kohal ka üldistus Kallase kohta, et välismeediaga ja partnerriikidega suheldes saab ta hästi hakkama, näiteks Ukraina toetamise teemadel kõneledes, kuid kodumaal ei saa ta kriitilistes olukordades üldse hakkama. Selline vihje võib lugejat veenda olemaks Kallase kui Eesti peaministri suhtes rohkem kriitiline, st

tekitada kahtluse, kas Kallas sobib ikka Eesti peaministriks, kui ta keerulistes olukordades toime ei tule, või ehk peaks ta suunduma hoopis välispoliitikasse. Sellised kahtlustäratavad hinnangud peaministri käitumise suhtes illustreerivad minu hinnangul teise astme sõnaskandaali olemust. Nimelt seisneb teise astme normiületus juhtumis, kus meedias tehakse avaldusi, millele omistatakse iseenesest skandaali aura ehk fookus pole enam skandaali tuumal, vaid skandaali keskmes oleva isiku sõnavõttudel skandaali kestel (Ekström ja Johansson, 2008). Tekstis korduvalt välja toodud peaministri kehv kriisikommunikatsioon ja reaktsioon skandaalile viitab sõnaskandaalile, sest fookuses on normist üleastumisele reageerimine ja selle tagajärgedega tegelemine. **Vastutuse diskursus illustreerib hästi sõnaskandaali tunnuseid juhtunus.**

Peaministrit süüdistatakse EPL-i analüüsis pealekauba küsitava moraalusega käitumises ja tuuakse esile tema kahepalgelisust, sest Kallas on *“sanktsioonide eestkõneleja”* ja *“kritisereinud Eesti ettevõtjaid, kes Venemaaga äri on teinud, on sealt lahkumas või lahkunud”*. Siinkohal tõuseb uuesti esile vastutuse diskursus, sest tekstis tuuakse välja ka, et kui muidu pole kohane poliitiku peal tema pereliikmete patte välja elada, siis praegune olukord teistsugune ehk viidatakse sellele, et Kallast saab tekkinud olukorras vastutavaks võtta. Tekstis on skandaalist rääkides kirjutatud ka, et *“selles asjas ollakse üsna üksmeelsel seisukohal”*, kuid kuna tegijad on umbisikulised, jääb ebaselgeks, kes kõik sellel üksmeelsel seisukohal on. **Umbisikuline teguvorm rõhutab siinkohal vastutuse diskursust**, st “kõik” on samal seisukohal, et Kallas kui peaminister kannab tekkinud olukorras mingit vastutust, sest skandaali keskmes on tema abikaasa.

Teksti grammatikas esineb **alistavaid liitlauseid**, kasutades sidesõna “kuigi”, mis väljendab ideoloogilist eeldust, mida peetakse enesestmõistetavaks (Kalmus, 2015). Näiteks esineb see võte järgnevas lauses: *“Kuigi võib jääda mulje, et välismaal võiks Kallasest tema abikaasa äri tõttu kuidagi hull mulje jääda, siis ilmselt ülehindame me seda siin Eestis üle”*. Lauses on sees autori eeldus, et Eesti inimestel võib olla mulje, et “idavedude skandaal” langetab välisriikide silmis Kallase mainet. See eeldus võib lugeja jaoks peaministrit vähem usaldusväärseks muuta, sest mainitakse välisriikide potentsiaalset arvamust Kallase kohta pärast skandaali puhkemist, mis saaks ta mainet ulatuslikumalt kahjustada.

Umbisikulist tegumoodi ja anonüümseid sõnavõtte esineb tekstis üsna palju. Anonüümselt tsiteeritakse näiteks koalitsioonierakondade liikmete kommentaare, mis on pigem vaoshoitud ja stiilis “ootame-vaatame, mis saab” ning “ega me täpselt ei tea, mis päriselt juhtus”. Mitmes sõnavõtus esineb ka meie-vormi, mis võib viidata võimupartnerite sotsiaalsele distantseerumisele skandaalist, et mitte ennast liigselt asjadesse segada. Küll aga tõstavad sõnavõttud esile vastutuse diskursust, viidates sellele, et peaministril on vaja teha palju selgitustööd ning tekkinud probleemiga ise edasi tegeleda. Sees on ka tsitaat, mis osutab vastutuse võtmisele tagasiastumise näol, kuid seda reserveeritud moel, mitte käskivalt: “*Hull lugu ja eks ta ilmselt sellega päädib, et Kallas astub tagasi*”. Huvitav on aga asjaolu, et tsitaadile eelnev lause: “*Mõni arvab, et peaminister peab kohe tagasi astuma*” kõlab käskivamalt, justkui oleks mõnel koalitsiooniliikmel arusaam, et peaminister peab koheselt tagasi astuma. See eellause võib seega viidata ajakirjanike hinnangule, et vähemalt ajakirjandus on asjast nii aru saanud, et nii mitmedki ootavad Kallase tagasiastumist.

Reformierakonna reaktsioonidest kõneledes jätab tekst neist rühmana mulje, kes hoiab end seni pigem tagaplaanile ja ootab, mis saab. Reformierakondlastest rääkiva lõigu alapealkiri on tekstis “*Lipse veel ei triigita*”, mis on samuti **umbisikulises tegumoes**, viidates potentsiaalselt sellele, et isegi, kui Kallas peaks tagasi astuma, ei ole teada, kes oleks järgmine potentsiaalne peaministrikandidaat. Samas lõigus kasutatakse ka **metafoore**, näiteks “*nagu välk selgest taevast*” ja “*ei tõtanud peaministrile turja kargama*”, mis illustreerivad Reformierakonna liikmete reaktsioone skandaalile. Ütlust “nagu välk selgest taevast” kasutatakse sageli kontekstis, kui midagi juhtus täiesti ootamatult (Eesti Keele Sihtasutus, 2000). Väljend “turja kargama” tähendab otsesõnu ründamist ja ühtlasi sõnadega kallale minemist, mida kasutati artiklis kujundlikult (Eesti Keele Instituut, 2009). Lõigus tuuakse välja ka endine peaminister Andrus Ansip ja rõhutatakse, et isegi tema jäi vaoshoituks ja andis peaministrile aega olukorda selgitada. Seega peegeldab tekst minu hinnangul reformierakondlasi kui vaospeetud rühma, kes ei tõtta sündmustest ette, kuid samas ka usaldab peaministrit piisavalt, et oodata, kas peaminister suudab kõik asjad ise korda ajada.

Postimees: “Juhtkiri: Kallase aeg on läbi”

Skandaali teisel päeval ehk 24. augustil ilmunud Postimehe juhtkirja pealkiri: “Kallase aeg on läbi” raamistab teksti kohe alguses, viidates, et sellisesse skandaali sattunud peaminister ei saa

ometigi ametis jätkata. Seega on juhtkirja pealkirja **sõnavalikus asetatud rõhk vastutuse diskursusele**. Juhtkirja pealkiri ilmestab, et ajakirjandus ootab Kallaselt mingit muutust, kuna ta ei saa oma ametiaega pärast niivõrd suuremahulise skandaali puhkemist tavapäraselt nagunii jätkata.

Nii vastutuse kui ka usalduse diskursus tulevad Postimehe juhtkirja sõnavaras kohe esile:

“Kaja Kallas pole kasutanud võimalust anda häid selgitusi; Peaministri senised väited on olnud vastuolulised; Kaja Kallasel on mõistlik hakata juba täna pakkima.”

Postimehe teksti juhtlõik **raamistas teksti esimese poole vastutuse diskursuse kaudu**, tuues välja, et kui Kallas ei saa aru, milles probleem seisneb, peab Postimees seda selgitama. See võib viidata pisut ajakirjanduse kui ühiskonna valvekoera rollile, kes vastutab, et publikuni jõuaks oluline info ning kui poliitikud ei suuda ise oma tegude eest vastutada ja murekohti selgelt väljendada, siis peab ajakirjandus asjad enda kätte võtma ning nn tõe rahvani viima.

Teksti alguses olevad laused tõstavad esile asjaolud, et peaministri sõnavõttud on vastuolulised ning ta pole seni end skandaali vältel hästi ära põhjendanud, mis paneb Kallase usaldusvääruse lugeja silmis kahtluse alla. Ühtlasi kirjutab autor teksti lõpus, et Kallasel on *“mõistlik hakata juba täna pakkima”*, mis viitab soovitusel peaministri ametist tagasi astuda ehk kanda oma tegude eest vastutust ning vältida veelgi suuremasse häbisse sattumist.

Sarnaselt EPL-i analüüsile tuuakse Postimehe juhtkirjas välja Kallase kui peaministri suutmatust kriitilistes olukordades asju selgelt kommunikeerida. Juhtkirja esimeses tekstilõigus raamistatakse teksti selle põhjal, et Kallas pole suutnud selgeid vastuseid anda, on rääkinud vaid vastuolusid täis juttu ning ei mõista, mida ta on valesti teinud. Selline käsitlus võib auditooriumi silmis peaministri usaldusväärust langetada, sest rõhutatakse peaministri suutmatust anda rahvale konkreetseid vastuseid ja võtta süüd omaks, mis omakorda toob esile ka vastutuse diskursuse. Kallas asetatakse süüdlase rolli, kes korrutab, et ta ei mõista, milles teda üldse süüdistatakse.

Usalduse diskursusele viitavat sõnavara esineb Postimehe juhtkirjas rohkelt, näiteks ütlustes: *“loogilisi vastuolusid täis juttu”*; *“on tegemist hämamisega”*; *“retoorika kuldvaramusse läheb peaministri lause”*; *“hämas Kaja Kallas”*; *“Kallas püüdis jätta muljet”*;

“Niisiis, vastuseid me kolmapäeval ega neljapäeval ei kuulnud”. Kallasest jäetakse ebausaldusväärne mulje kui peaministrist, kes räägib kriisiolukorras ebaselget juttu. Umbusaldusele viitab ka lause: *“Pole põhjust arvata, et kuuleksime neid laupäeval või pühapäeval”*, millega osutatakse, et Kallast ei saa usaldada ega tema peale loota, et tekkinud olukorras selgust saada.

Sarnaselt EPL-i analüüsile, viidatakse ka Postimehe juhtkirjas otseselt Kallase silmakirjalikkusele. Autor toob välja, et Kallas kasutab põhiargumendina väidet, mis pole talle varem sobinud:

“Stark Logistics osutab teenuseid Eesti ettevõttele (kellel on juhuslikult Venemaal tehas). Varem pole niisugune argument Kallasele sobinud”.

Samuti sarnaneb Postimehe juhtkirja **struktuur** EPL-i analüüsi struktuuriga käsitluses, kus tuuakse “idavedude skandaalile” lisaks välja mõni varasem seik Kallase sõnavõttudest. Postimehe juhtkirjas on selleks näiteks toodud aasta varem esinenud seik, kus peaminister kõneles, et äri peab näima selge ja arusaadav ning et valitsus andis Eesti Raudteele ja Operailile korralduse väljuda Valgevene ja Venemaa ärist, isegi kui neil polnud juriidiliselt ühtegi Valgevene ega Venemaa klienti. Seejärel süüdistab juhtkirja autor peaministri vastuolulist sõnavõttu pressikonverentsil, kus peaminister ütles esmalt, et tema abikaasa lõpetas Venemaaga seotud äritegevuse kuu aega pärast sõja puhkemist Ukrainas ning natuke hiljem rääkis Kallas tegevustest, mida tema abikaasa septembris ehk pärast skandaali puhkemist enam ei jätkata. Seetõttu on usalduse diskursus selgelt esile tõstetud, sest peaminister kui sanktsioonide eestkõneleja ja häälekas Ukraina toetaja on sattunud olukorda, kus tema enda pereliige ei ole sõjaolukorras moraalselt õigesti toiminud ning Kallas ei paista seda hukka mõistvat, vaid pigem põikleb ebaselge jutuga olukorra tuumast kõrvale.

Juhtkiri toob välja ka peaministri püüdluse end moraalsel teel kaitsta, tuues sisse Kallase tsitaadi pressikonverentsilt: *“Ma usaldan oma abikaasat, kui ta küsib laenu, siis ma seda annan”*. **Seega esineb usalduse diskursus tekstis nii kaitse- kui ka süüdistusfunktsioonis.**

Postimehe juhtkirja sõnavara rõhub sarnaselt EPL-i analüüsile peaministri emotsionaalsusele, kasutades fraasi: *“ilmselgelt ärritunud peaminister”*. See võib auditooriumile peaministrist samuti ebausaldusväärse mulje jätta, sest kui peaministril poleks justkui midagi varjata, siis

miks peaks ta küsimustele vastamisel ärrituma. Lisaks emotsionaalsusele esineb tekstis ka ironiseerivat tooni. Kallase vastuolulisi väiteid illustreeritakse retoorika ja loogika mõistetega, mis rõhutab usalduse diskursust, sest peaministri vasturääkivad argumendid ei pea Postimehe hinnangul vett.

Eesti Päevaleht: “Juhtkiri: Kallas ei suuda Eestit esikohale seada”

Eesti Päevalehes 6. septembril ilmunud juhtkirjas pealkirjaga “Kallas ei suuda Eestit esikohale seada” domineerib usalduse diskursus. Juba **juhtkirja pealkiri raamistab teksti usalduse diskursusega**: “*Kallas ei suuda Eestit esikohale seda*”, viidates, et meil on peaminister, kelle prioriteet ei ole Eesti riik. Usalduse diskursust ilmestavad ka lausungid: “*Kallase enda tegevus on kahepalgeline*”; “*mis toimib Eesti julgeolekupoliitiliste huvide vastu*” “*peaminister ei suuda näha*” ja “*sellist valitsusjuhti on väga raske usaldada*”.

Teksti sõnavaras rõhutakse lisaks **küsitavale moraalsusele**, näiteks väljenditega: “*sügavas huvide konfliktis*” ja “*hägustab moraaliprobleemi, mille olemasolugi ei taha valitsusjuht endiselt tunnistada*”. Ka eelnevate aspektide esile toomisel domineerib minu hinnangul usalduse diskursus, sest kui peaminister ei tunnista avalikkuse ees selgelt ilmnevat moraaliprobleemi, siis on võimalik, et rahvale jääb mulje, et peaminister ei tegutse eetilisel.

Teksti juhtlõigus ja esimeses lõigus toob autor sisse **retoorilise võtte**, mis kõlab pisut ironiseerivalt ja tegu võib olla paralipsisega ehk apofaasiga. Paralipsis on retooriline võte, kus kõneleja räägib mingist temast, eitades, et ta sellest räägib (The Buckley School, 2017). Näiteks on seda korduvalt kasutanud endine Ameerika Ühendriikide president Donald Trump, öeldes näiteks poliitiliste oponentide kohta lauseid stiilis: “Ma lubasin, et ma ei ütle, et ta tegi seda, nii et ma ei ütle seda” (The Buckley School, 2017). Nimelt kirjutab EPL-i juhtkirja autor teksti juhtlõigus, et peaminister pole küll Vene agent, mis kõlab nagu spiooniromaan, kuid selles teda keegi tõsiselt võetavalt ju ei süüdistagi. See retooriline võte annab artiklisse samuti suunitlust, et isegi kui keegi midagi nii pöörast päriselt ei arva, ei tähenda et päriselt probleemi poleks, st Kallas võitleb justkui valesüüdistuste vastu ja proovib sellega skandaali fookust peamiselt moraaliküsimuselt eemale nihutada. Siiski otsustas autor mingil põhjusel sellist näidet tekstis kasutada, mis jätab lugejale ruumi tõlgendusteks.

Edasi mainitakse, et peaminister võitleb enda kaitseks “väljamõeldud etteheidetega”, mis võib vihjata sellele, et Kallas hiilib kõrvale reaalsest vastutusest, mida ta oma tegude eest võtta võiks. See tõstab omakorda esile usalduse diskursust, st kas saame usaldada peaministrit, kes süüdistustest kõrvale põikleb, tuues ettekäändena lagedale süüdistusi, mida talle tegelikult isegi ette ei heidetud. Teksti peamine eesmärk ongi minu hinnangul lugejale näidata, et nii Kallas kui ka mõned temale esitatud süüdistused vingerdavad eemale peamisest moraaliprobleemist – miks Kallas ei mõistnud oma abikaasa tegevust sellest teada saades rohkem hukka ehk ei seadnud peaministrina Eesti riigi huvisid esikohale. Tekst ilmestab Kallase eneseõigustamist oma käitumise ratsionaliseerimise kaudu ehk Kallase pidevat eitamist õhus olevale moraalsele probleemile. **Seetõttu on tekst raamistatud usalduse diskursuse põhjal**, millest joonistub läbivalt välja juhtmõte: on raske usaldada valitsusjuhti, kes pigem usaldab ja kaitseb enda abikaasat, kui tunnistab moraalselt ebakõla ning on seetõttu sattunud sügavasse huvide konflikti.

Autor lõpetab teksti, **tuues sõnavaras esile vastutuse diskursuse**. Nimelt lõpeb juhtkiri väitega, et vastupidiselt ettevõtjatele saab peaministrilt “*eetilisi valikuid nõuda*” ning viimases lauses öeldakse, et kui Kallasele on liiga keeruline olla koos oma abikaasaga avatum, “*suudab valitsusjuhi koormat kanda ka keegi teine.*” Sellega viidatakse ametist tagasiastumise võimalusele, mida peaminister ei kasutanud, kuid mida on rohkelt Eesti ministreid ja poliitikeid skandaalides kasutanud.

3.2 Diskursiivsed praktikad

Kallase tuntust kogunud ERR-i intervjuus esineb **kaudset intertekstuaalsust**. Nimelt viitab Kaja Kallas mitu korda “*lepingutele*” ja “*andmetele*”, mis puudutavad ta abikaasa äritegevust ning mida peaminister ka ise näinud on, kuid mille sisu ta põhimõtteliselt ei ava. Siinkohal on tekstis esindatud usalduse diskursus, sest Kallas väidab, et tema on nii lepinguid kui ka andmeid näinud, kuid siiski pole tal põhjust oma abikaasa äritegevuse usaldusväarsuses kahelda. Ühtlasi mainib Kallas põgusalt ajakirjaniku küsimuste esitamist tema abikaasale, kuid intervjuus ei selgu, mida täpselt ajakirjanik Kallase abikaasalt küsida võis. Seega tekitab see auditooriumile küsimusi, mida ja kui palju Kallas siis ikkagi enne intervjuu andmist olukorra kohta teadis. See võib omakorda vähendada Kallase usaldusväarsust peaministrina, sest publikule võib jääda mulje, et peaminister teab olukorrast rohkem, kui ta välja näitab.

Kallase Facebooki postituses esineb samuti **kaudset intertekstuaalsust**. Kallas viitab oma sõnavõtus Riigikogu erikomisjonile, kus opositsiooni liikmed talle küsimusi esitasid. Ühtlasi mainib Kallas tekstis laenulepinguid, mida ta oma abikaasaga sõlmis. Kaudselt viitab Kallas ka opositsiooniliikmete sõnavõttudele ja tegevusele, kutsudes seda nii nõiajahiks kui ka mänguks. Eelkõige kumab Kallase sõnavõttust läbi opositsiooni negatiivne suhtumine opositsiooni käitumise vastu, samal ajal rõhutades usalduse diskursust. Usalduse diskursus väljendub tekstis kahes võtmes, nimelt tuues välja nii seda, et opositsioon on ebausaldusväärne ja ründav kui ka seda, et Kallas on usaldusväärne ja tegutseb alati läbipaistvalt. Minu hinnangul täidab Facebooki postituses esinev intertekstuaalsus Kallase usaldusväärset näitamise eesmärki.

Nii ERR-i intervjuus kui ka Facebooki postituses **domineerib intertekstuaalsuse kaudu eelkõige usalduse diskursus**, millega Kallas end kaitsta püüab, küll aga üldiselt, mitte detaile (näiteks lepingute ja andmete kohta) esitades.

Kaitseliinilt süüdistusliinile üle minnes torkab silma **interdiskursiivsus** diskursuste kasutamistaktikate võitluse kaudu: ajakirjandus vaidleb usalduse ja vastutuse diskursusi kasutades vastu Kallase usalduse ja vastutuse diskursuste käsitlemisele. Süüdistusfunktsiooniga meediatekstides esineb rohkelt intertekstuaalsust. Näiteks viidatakse EPL-i analüüsis Kallase ERR-i intervjuule ja Aktuaalsele kaamerale, kus intervjuud näidati. Toodi välja, kuidas Kallas intervjuus ajakirjaniku eest põgeneb, mis illustreerib vastutuse diskursust, st Kallase suutmatust intervjuus kõikidele küsimustele lõpuni vastata ja selle asemel minema kõndimist. Analüüsis toodi välja ka Kallase faktivigu sisaldav sõnavõtt Pere Sihtkapitali rahastuse kohta, mis ilmestab seevastu usalduse diskursust.

Samuti tõi EPL-i analüüs välja osade koalitsioonipoliitikute tsitaate skandaali teemal ja lisaks refereeris neid. Koalitsioonipoliitikute sõnavõttude selektsioon peegeldab usalduse diskursust, näiteks Andrus Ansipi sõnavõtu eellause, millega viitas analüüs, et Ansip pidas paremaks peaministrile aega anda. Sõnavõttudest on näha, et koalitsiooniliikmed on süüdistusi esitades pigem vaoshoitud, kaalutlevad ning tunnistavad, et õhus on küsimused ja probleemid, aga nad ei tõtta peaministrit tagasi astuma kutsuma ehk mingit sorti usaldus neil peaministri vastu siiski veel on. Küll torkab aga silma ajakirjanduse manitsemine, et nii olulise teema puhul oleksid võimupartnerid võinud koheselt reageerida. Seda toetavad ka väljavõtted tekstist, kus tuuakse

välja, et Lauri Hussar ei öelnud skandaali avalikustamise päeval mitte midagi ning et Margus Tsahkna oli “*mugav vabandus*” välisvisiidilt naasmisse tõttu skandaali kohe mitte kommenteerida. Opositsiooni sõnavõttudele viidates kirjutatakse analüüsis, et need olid ootuspärased, kuid tõdetakse, et näiteks Jüri Ratase kui tolleaegse Keskerakonna esimehe arvamus oli teistega võrreldes leebem. Siinkohal annab tekst mõista, et Ratase leebe reaktsioon võis olla tingitud võimumängu põhimõttest, sest teksti autorid eeldavad, et kui “*Ratase soosik Tanel Kiik*” Keskerakonna ette saama peaks, võib erakonna jaoks avaneda võimalus Kallase juhitud valitsusse jõuda. Sarnaselt viidatakse Isamaale, kes panustavad autorite hinnangul küll pigem Kallase tagasiastumisele, kuid seda just seetõttu, et ehk kaasaks uus reformierakondlasest peaminister Isamaad koalitsiooni. Seega esineb tekstis **intertekstuaalsuse kaudu eeldusi**, et potentsiaalse võimu nimel võib osa poliitikuid omakasu eesmärgil Kallase suhtes halastavamalt käituda või kasutada muid võtteid, et suures plaanis rohkem võimu saavutada.

Postimehe juhtkirjas esinev **intertekstuaalsus on esitatud kindlas ja süüdistavas toonis**. Mitu korda mainitakse pressikonverentsi, kus Kallas skandaali kohta sõna võttis, ning tuuakse välja, et Kallase jutt on täis vastuolusid. Seega **domineerib tekstis intertekstuaalsuse kaudu usalduse diskursus** ehk hinnang, et vasturääkivaid argumente esitavat peaministrit ei saa usaldada. Tekstis väljendub **interdiskursiivsus samuti usalduse diskursuse näitel**. Nimelt läheneb tekst süüdistustele läbi usalduse diskursuse ning viitab usalduse diskursusele kaitse funktsioonis ehk Kallase vastuargumente refereerides. Näiteks toob tekst välja Kallase argumenti, et ta andis oma abikaasale laenu, sest ta usaldab teda ehk tekst kasutab usalduse diskursust kaitse funktsioonis. Hiljem toob aga tekst välja, et vastuseid peaministrilt me kuulnud ei ole ja pole põhjust arvata, et me neid ka järgnevatel päevadel kuuleksime ehk usalduse diskursus esineb nüüd süüdistuste funktsioonis ja seda üsna jõuliselt. Teksti autor on seisukohal, et peaminister ei ole ausaid vastuseid andnud ning ei hakkagi seda tegema, mis võib jätta lugejale peaministrit ebausaldusväärse mulje. **Seega vaidleb juhtkirja autor vastu Kallase usalduse diskursuse käsitlele.**

Teiste aramuslugudega võrreldes esineb EPL-i juhtkirjas **intertekstuaalsust vähem**. Intertekstuaalsus esineb Kallase abikaasa äritegevuse kirjeldamisel, st tekst toob välja umbkaudse rahasumma, mille väärtuses kaupa on Arvo Halliku osalusega ettevõtted aidanud sõja algusest saadik Venemaale viia. Samuti esineb intertekstuaalsus reformierakondlaste

väljaütlemistele viitamisel. Nimelt on tekstis välja toodud, kuidas reformierakondlased on esitanud väiteid, et opositsioonierakondades on samuti olnud kahtlaseid sidemeid Venemaaga: *“eks olnud Keskerakonnal ju koostöölepe Ühtse Venemaaga”*; *“eks esine EKRE ja Isamaa poliitikud Ungari ebademokraatlikku režiimi toetavate mõttekäikudega”*. Intertekstuaalsus võib siinkohal viidata reformierakonna kaitse funktsioonile, millega proovitakse justkui öelda, et *“teised on ju ka sarnaseid halbu asju teinud”* ehk Kallase abikaasaga seonduv pole ainus ega kõige hullem asi Eestile. Sellega **toetavad intertekstuaalsuse kaudu toodud näited usalduse diskursust kaitse funktsioonis** ehk Kallase erakonnakaaslaste teatavat kaitset peaministri suhtes, viies tähelepanu hoopis opositsiooni kahtlustäratavale tegevusele.

Kuna valimi tekstid on erisugust tüüpi, on need samuti loodud erinevalt. Näiteks Kaja Kallase Facebooki postitus, mille võis Kallase antud sisendi põhjal koostada kas peaministri nõunik või keegi peaministri büroost. Võib eeldada, et Facebooki postitus, mis on postitatud Kaja Kallase avaliku kasutaja alt, jõuab eelkõige Kallase jälgijateni – nende seas on ilmselt rohkelt Kallase toetajaid, kuid arvatavasti ka inimesi, kes lihtsalt soovivad peaministri sõnavõttude ja tegevusega kursis olla ning inimesi (näiteks opositsioonierakondade pooldajaid), kes ei toeta Kallast, kui tahavad tema kui peaministri tegevusega end kursis hoida. Seega võib Facebooki kaitsvas toonis postitus mõjuda auditooriumi liikmetele erinevalt. Kes Kallast varem usaldas, võib saada enda jaoks kinnitust, et Kallas räägib tõtt ja kiidab Kallase õigustused heaks. Kes aga oli näiteks juba meedias ilmunud skandaali lugenud ja omas Kallasest negatiivset hinnangut, võib oma laitvat hinnangut süvendada.

ERR-i videointervjuu paigutub uudiste žanri alla. Olulised ja prominente puudutavad uudised seatakse veebiväljaannetes tavaliselt märgatavale kohale, näiteks veebilehel mõneks ajaks kõige ülespoole, mistõttu on inimestel, kes nagnii igapäevaselt uudiseid tarbivad, kerge nendeni jõuda. ERR-i lugejaskond on lai ja koosneb erinevatest sotsiaalsetest gruppidest, näiteks erineva vanusega gruppidest. Kuna videointervjuu jõudis nii ERR-i veebilehele kui ka Aktuaalsesse kaamerasse, siis jõudis see kindla peale erinevate sihtrühmadeni, kas siis telefoni, arvuti või televiisori kaudu. See tähendab ka, et videointervjuul kui Kallase esimesel sõnavõtul skandaalis oli suur kaal skandaali raamistamisel ja edasisel kulgul.

Väljaannete juhtkirjad kuuluvad arvamusrubriigi alla ning peaksid olema kooskõlas väljaande põhimõtetega. Seega jälgib lugeja tõenäolisemalt just neid juhtkirju, mis ilmuvad tema

eelistatumas väljaandes. Mõlemad valimis olevad juhtkirjad tõid välja süüdistusi Kallase vastu, **rõhutades just Kallase väljaitlemisi skandaali käigus**. EPL-i analüüs oli juhtkirjadega võrreldes mahukam ja sisaldas rohkelt intertekstuaalsust, sealhulgas mitmete poliitikute sõnavõtte skandaali kohta. Seega jätab EPL-i analüüs minu hinnangul lugejale rohkem tõlgendusruumi ja pole kohati nii tugeva suunitlusega. Küll väljendub aga EPL-i analüüsis selgelt, kuidas hakkas üks tekst mõjutama teist ja seekaudu skandaali raamistama. EPL-i analüüsis tuuakse nimelt välja Kallase reaktsioone ERR-i intervjuus ja antakse neile hinnanguid. Sellest tuleb välja ka **sõnaskandaali olemus**, st kuidas skandaali fookus hakkas liikuma Kallase abikaasa tegevuselt eemale ja nihkuma hoopis Kallase sõnavõttudele. Seega võisid skandaali kohta arvamslugusid lugenud inimesed hakata rohkem mõtisklema Kallase kui peaministri üle, kas ta üldse peaministriks sobib ja kas teda saab pärast selliseid väljaitlemisi usaldada, kui Kallase abikaasaga seotud idavedude üle.

3.3 Seletamine ehk sotsiaalne analüüs

Üheks sotsiaalseks praktikaks on usalduse ja vastutuse diskursuste esinemise võtmes kindlasti **ajakirjanduse kui valvekoera ja nn neljanda võimu roll**. Ajakirjandusel on kohustus hoida silma peal poliitikas toimival ja kajastada muu hulgas poliitilisi konflikte, et ühiskonda informeerida. Seetõttu on ajakirjanduse silmad ja kõrvad pidevalt peaministri kui valitsusjuhi olulise figuuri peal, et jälgida, kas peaminister tegutseb vastutustundlikult ja tagab poliitikas korra. “Idavedude skandaali” kajastavatest arvamslugudest peegeldub, et skandaali sattunud peaministri käitumise hindamisel minnakse analüüsiga detailidesse. Näiteks kasvõi analüüsis välja toomine, et peaminister kannab videointervjuus päikesepirille. Selline detailne vaade seab peaministrile kui valitsusjuhile, kuid ka kui lihtsalt inimesele rohkelt standardeid ja norme: kas peaministrit saab usaldada, kas ta vastutab oma tegude eest ning kuidas ta kriisiolukorras avalikkuse ees käitub. Võimalik, et vastutuse diskursus kujuneb osaliselt ka inimlikkuse sotsiaalsel printsiibil, st aususe, läbipaistvuse ja vigade tunnistamise väärtustamisel. Inimlikus mõttes võib vastutuse diskursus esineda just vigade tunnistamise suutlikkuses. Kui inimene tunnistab, et ta on teinud vea, siis vaadatakse tema poole suurema tõenäosusega hästi – isegi kui ta on eksinud, siis on ta seda ausalt tunnistanud. Pahandatakse ja laidetakse aga, kui inimene oma vigu ei tunnista. Peaministril on selles osas väga suur vastutus, sest tema sõnavõttud ja teod jõuavad avalikkuse ette nii Eestis kui ka välismaal, mis omakorda kujundab Eestit kui riiki.

Samamoodi on sotsiaalseks normiks **poliitiku läbipaistvus ja silmakirjalikkuse vältimine**. Mida läbipaistvam ja vastutustundlikum on poliitik, seda rohkem usaldust ja heakskiitu ta rahvas pälvib. Kuna Kallas on Ukraina sõja algusest saadik olnud üks Eesti kõnekamaid Ukraina toetajaid ja seega Venemaa sanktsioneerimise eest seisjaid, peeti teda skandaali puhkemisel eriti silmakirjalikuks. Julgeolek on Eesti ühiskonnas alates Ukraina sõja puhkemisest väga relevantne teema, mistõttu on “idavedude skandaal” Kallasele kui Eesti peaministrile eriti tooniandev. Peaminister peaks valitsust juhtides tagama riigi julgeolekut nii palju kui võimalik. Kuna Kallas rõhutas juba enne valimisi, et Reformierakonna võimule saamine tähendab julgeoleku ja turvatunde tagamist riigis, siis oli julgeolekukahtlusi tekitav “idavedude skandaal” eriti irooniline. Usalduse diskursus tõuseb järjekordselt pilti, sest Kallas peaks Eesti liitlastega koostöö teel tagama meie riigi julgeolekut, kuid samal ajal on tema abikaasal agressoririigis ärisidemed. Venemaa kui agressori tähendus on viimaste aastate jooksul poliitilises kontekstis muutunud, mistõttu on poliitikute igasugune seotus Venemaaga tänasel päeval palju tihedamalt usalduse ja vastutuse diskursustega põimunud kui mõned aastad tagasi.

Skandaalis väljenduv vastutuse diskursus on seotud ka **institutsionaalsel tasandil toimuva võimuvõitlusega**. Enne peaministriks saamist kritiseeris Kallas korduvalt erinevaid poliitikuid, sealhulgas Jüri Ratase valitsust ning Ratast ennast. Kallas esitas koos Reformierakonnaga 2019. aastal endisele peaministrile Jüri Ratasele umbusaldusavalduse, toonitades, et Ratas pole suutnud tagada väarikat valitsemist (Postimees, 2019). Samuti ütles Kallas, et ta poleks minema valmis valitsusse, mille peaminister on Jüri Ratas ning tuntust kogunud väite, et “*Jüri Ratas peaministrina müüks Eesti maha esimesel võimalusel, kui ta saaks jätkata peaministrina*” (Tooming, 2019). Seega nõudis Kallas opositsioonis olemise ajal samuti toonase peaministri tagasiastumist, kasutades selleks moraalsusel põhinevat argumenti – “Eestit maha müüma” – käesolevas skandaalis on aga osapooled vahetunud, st Kallas on peaminister, kelle tagasiastumist nõuti. Minu hinnangul ilmestab see näide hästi vastutuse diskursusega seonduvat võimuvõitlust valitsuse tasandil ning see, kellel on suur vastutus, ehk kõnealustes olukordades Eesti peaminister, peab kandma vastutust. Vastutuse kandmine võib tähendada ka kriitika vastu võtmist ja sellega ratsionaalselt tegelemist.

Olles ajakirjanikuna töötades pealt näinud ühe suurema Eesti uudistetoimetusel tööd, olen täheldanud, et poliitiliste skandaalide kajastamisel mängib uudistetoimetusel rolli just **kiirus**. Ajakirjanduse roll on siinkohal pakkuda skandaali kohta kiireid kommentaare ja hoida

avalikkuse huvides tegutsedes teemat üleval (Eilat, 2016). Kui mõni poliitik võtab skandaali kohta sõna või toimetuseni jõuab uut informatsiooni skandaali käigu kohta, tekib suuremate uudistetoimetuste vahel tihti nn võistlus, kes esimesena uudise avaldada jõuab. Ka Thompson (2000: 84) on märkinud, et ajakirjanike surve avaldada artikleid enne konkurente mõjutab meediaskandaalide teket. Kui uudis poliitilise skandaali kohta on avaldatud, ilmuvad peagi samal teemal ka arvamused. Kuna toimetuste tempo on nohe ja uudise avaldamisel soovitakse eelistatult olla konkureerivatest väljaannetest kiirem, võib juhtuda, et informatsiooni on toimunu kohta alguses vähe, kuid see tuleb siiski avaldada. Vähesed informatsiooni tõttu on aga nii ajakirjanikel kui ka auditooriumil kergem teha juhtunu kohta oma järeldusi, mis kujundavad sotsiaalsel tasandil omakorda erisuguseid arvamusi.

Töö teoreetilise osale toetudes jaguneb poliitilise skandaali kajastamine meedias harilikult etappideks. Allerni ja Pollacki (2012) käsitluse järgi luuakse skandaali esimeses etapis loole meediaraamistik, mis on tihti seotud “kurjategija vs. kangelane” kultuurilise narratiiviga, st on olemas süüdistatav ja süüdistaja. Seda liini pidi minnes on ajakirjandusel võimalus poliitilist skandaali dramatiseerida, mille üheks oluliseks elemendiks on skandaali sattunud isiku reaktsioonid, kommentaarid ja katsed end selgitada (Ekström ja Johansson, 2008). Kui isiku reaktsioonid on vastuolulised, võib sellest välja areneda **sõnaskandaal**, mille fookuseks ongi need samad reaktsioonid. “Idavedude skandaali” kohta kirjutatud arvamused analüüsides on selgelt näha, kuidas Kallase sõnavõtted tekitasid ajakirjanikes pahameelt ning sisaldasid skandaalis domineerivaid usalduse ja vastutuse diskursusi. Skandaali tekkimise põhjust ehk äritegevust hoiti meedias skandaali kohta arvamusi avaldades küll üleval, kuid kuna Kallase abikaasa polnud skandaalis just agar sõnavõtja, siis kaldus skandaali fookus siiski peaministri enda sõnavõttude peale. Seega muutus Kallas isikuks, kellelt oodati skandaali kohta läbipaistvaid vastuseid. Lisaks sellele, et skandaali sattus peaministri abikaasa ehk peaministrile äärmiselt lähedane inimene, pandi Kallase süüks ka laenu, mida ta oma abikaasa ettevõttele varasemalt andnud oli. Laenu andmine tõstis seega rohkem üles ka vastutuse diskursust, sest lisaks moraalsele vastutusele oli mängus ka rahaline vastutus.

Oman ajakirjanikutöö kogemuse põhjal arusaama, et sageli **pakuvad poliitilised skandaalid ja konfliktid auditooriumile suurt huvi** ehk selleteemalised artiklid saavad enamasti rohkelt lugemisi. Konfliktus on ka Tiit Hennoste (2001) uudisväärtuse kriteeriumite, mis muudavad uudise avalikkuse jaoks relevantseks, hulgas. Seega võib järeldada, et igasugune nn

normiületus poliitikas on ajakirjanduse tarbijate jaoks kaasahaarav, lugedes vastuoluliste poliitikasündmuste kohta kas siis meelelahutuse, silmaringi avardamise või lihtsalt sündmustega kursis olemise jaoks. Ühiskonnas on kirjutamata standardiks, et peaminister, kes suuresti Eestis riigi heaolu eest vastutab ja Eesti kui riigi mainet kujundab, võiks ju olla usaldusväärne ning vastutustundlik.

Usalduse ja vastutuse diskursusi poliitikas kujundavad peaministri teod ning väljaütlemised nii olevikus ehk kindla skandaali kestel kui ka minevikus. Peaministri kui autoriteedi tehtud vead jäävad inimestele kergesti meelde, vähemalt lihtsamini kui õnnestunud toimingud ja otsused. Kallase puhul arvatavasti ei mõjutanud ainult “idavedude skandaal” ühiskonna ja ajakirjanduse arvamusi, vaid ka varasemad juhtumid. Samuti on usaldus sotsiaalsel tasandil midagi, mida on keeruline taastada, kui see on korra juba murtud – see printsiip kehtib arvatavasti nii poliitikas kui ka inimeste isiklikus elus. Kuna ajakirjandus ja ühiskond olid juba paar kuud enne “idavedude skandaali” lahvatamist nii Kallase enda kui ka valitsuse tegevuse suhtes kriitilised olnud, siis valas skandaal suure tõenäosusega õli tulle. Näiteks valitsuse plaan ajakirjanduse käibemaksu tõsta ja Kallase varasemad sõnavõtted sellest, et maksud ei tõuse, võisid ajakirjanduse ja ühiskonnaliikmete silmis Kallase mainet sedavõrd langetada, et “idavedude skandaal” oli usalduse vähenemise kontekstis nn kirsiks tordil. Kui inimesed on varasemate sündmuste põhjal Kallase kohta kindla seisukoha kujundanud, siis on seda hiljem keeruline muuta. Näiteks kui Kallas ütles, et maksud ei tõuse, kuid mis hiljem loomulikult tõusid. Kui Kallas sõnas skandaali ajal, et ta polnud oma abikaasa ärisidemetest ja -tegevusest varem teadlik, siis miks peaks inimene teda nüüd uskuma ning usaldama.

Usalduse diskursuse kujunemisel võib lisaks varasematele poliitilistele sündmustele Kallase peaministri ametiajal mängida rolli ka **Kallase perekondlik taust**, täpsemalt tema isa Siim Kallasega seotu. Kuna Siim Kallase 10 miljoni kadumise skandaal oli Eesti poliitikamaastikul nii märkimisväärne, siis on see teda ühiskonnas saatma jäänud ning “idavedude skandaali” kontekstis võib saada isegi uuesti relevantsemaks. Näiteks kirjutati 2016. aastal Delfis, et Siim Kallast jääb skandaal saatma ilmselt igaveseks (Delfi, 2016). 2022. aasta alguses tegi ERR Siim Kallasega mahuka intervjuu, kus räägiti Kallase karjäärast, tema tütre Kaja Kallasest ja veel paljust muust, kuid siiski mainiti ära ka 10 miljoni kadumine (Pihl, 2022). ERR tõi välja, et Siim Kallaselt küsitakse intervjuust intervjuusse üht ja sama küsimust isegi nii mitmeid aastaid hiljem. Samuti toob ERR välja lause: *“Rahaga seoses paljudel televaatajatel mõlgub*

meeles üks ja seesama küsimus...”, mis viitab samuti sellele, et Siim Kallas ja 10 miljoni kadumine käivad justkui käsikäes (Pihl, 2022).

Sotsiaalselt on üsna tavaline, et perekonnaliikmeid võrreldakse ja leitakse nende vahel sarnasusi. Seda on eriti kerge teha, kui näiteks isa ja tütar on mõlemad olnud Eesti peaministrid ning seda samas erakonnas. Kui Kaja Kallas sattus suure skandaali keskmesse, võib olla inimestel, kes teda juba varasemalt eriti ei usaldanud, kerge näidata näpuga ja öelda “nagu isa, nõnda tütar”. Inimestele võivad võrdlusmomente samuti tekitada meedias tehtud viited, näiteks tõi ajakirjanik Vilja Kiisler “idavedude skandaali” käsitledes välja Siim Kallase põgenemise ajakirjaniku eest (Kiisler, 2023). Nimelt andis Siim Kallas aastaid tagasi videointervjuu Äripäeva ajakirjanikule, kus ta ajakirjaniku eest sõnaotseses mõttes põgenes, mis võib rahvale tekitada järjekordse paralleeli ja iroonilise sarnasuse isa ja tütre, kes samuti ajakirjaniku juurest videointervjuus minema kõndis, vahel. Seega inimesed, kes ei toetanud poliitikas Siim Kallast, võivad sarnaseid seisukohti võtta tema tütre Kaja Kallasega – kasvõi olla valmistunud ja koguni ootel, millal Kaja Kallasega mingi uus skandaal või vastuolo puhkeb, sest tema isaga on skandaalid justkui kaasas käinud. Selline taust asetab minu hinnangul Kaja Kallase haavatavasse olukorda, kus teda kui niigi kõrge tähelepanu all olevat peaministrit on kerge süüdistada ja perekondlike sidemete tõttu oma isaga kõrvutada, isegi kui võrdlus on ülekohtune või sisulise aluseta.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

4.1 Järeldused

1) Kuidas ja milles Kallast meediatekstides süüdistati?

Skandaalis esitati Kallasele rohkelt süüdistusi, nii ajakirjanduse kui ka näiteks opositsiooni poolt. Süüdistustes heideti Kallasele peamiselt ette tema kui peaministri suutmatust võtta vastutust kriitilises ja kaheldava moraalsusega olukorras ning puudulikku kriisikommunikatsiooni. Samuti heideti Kallasele ette, et tema sõnavõttud skandaalis ja tema abikaasa ärisidemed Venemaal on vähendanud tema usaldusvärsust peaministrina just seetõttu, et Kallas on Ukraina sõja kestel olnud Ukraina abistamise ja Venemaa-vastaste sanktsioonide häälekas eestkõneleja.

Ajakirjandus süüdistas Kallast segastes sõnavõttudes skandaali teemal, näiteks vastuoluliste argumentide esitamise ja selge kommunikatsiooni puudumise tõttu. Kriisikommunikatsiooni puudulikkust toodi välja mitmes valimisse kuuluvas meediatekstis. Rõhuti sellele, et Kallas ei andnud skandaali teemal selgeid vastuseid ja põikles talle esitatud süüdistustest kõrvale. EPL-i analüüsis viidati näiteks ka peaministri reaktsioonidele skandaali esimesel päeval ERR-i videointervjuus. Analüüs kritiseeris peaministri käitumist ajakirjanikuga, täpsemalt ajakirjaniku eest minemakõndimist intervjuu ajal ja Kallase ärritumist ajakirjaniku küsimuste peale. Sama ERR-i intervjuu raamistas kindla peale skandaali lahtirullumist ja edasist kulgu. Olen seisukohal, et Kallase reaktsioonid ERR-i intervjuus tekitasid ajakirjanikele veelgi rohkem pahameelt peaministri vastu. Üldiselt liikus skandaali kese pärast ERR-is ilmunud intervjuud vaikselt peaministri reaktsioonidele skandaali kohta ning skandaali algne põhjus ehk Kallase abikaasa ärisidemed jäid meedias pisut fookusest kõrvale. Skandaali hakati ajakirjanduses paari päeva jooksul kutsuma “idavedude skandaaliks” ja see nimetus on skandaalil senini küljes. Sõna “idaveod” on minu meelest üsna süüdimõistva alatooniga, eriti kuna skandaal kujunes pigem sõnaskandaaliks ja konkreetsed “idaveod” ehk normiületus ise ei olnud enam tähelepanu keskpunktis. Ekström ja Johansson (2008) on leidnud, et sõnaskandaali puhul tehakse skandaalis meedia vahendusel avaldusi, millele iseenesest omistatakse skandaali aura. Ajakirjanduses võetigi luubi alla hoopis Kaja Kallas kui

peaminister, kes ei ole ajakirjanduse silmis oma sõnavõttude pärast enam usaldusväärne ega oska kriisiolukorras vastutust võtta.

Erinevate osaliste arvamuste nii skandaali kui ka Kallase käitumise kohta kajastamisel esines tekstides umbisikulist tegumoodi. Näiteks viidates koalitsioonierakondade liikmete arvamustele, mis tõstsid esile vastutuse diskursust, st et peaminister peab avalikkusele selgitama, mis päriselt juhtus ja sellekohaselt edasised otsused tegema. Koalitsioonierakondade liikmete sõnavõttude kajastamine anonüümselt jätab mulle lugejana mulje koalitsioonierakondadest kui rühmast, kellel on kindel arvamus. Tegelikult esines skandaali kohta vastakaid arvamusi, kuid just umbisikulise tegumoe kasutamine grupeeris minu jaoks koalitsioonierakondade liikmeid üheks suuremaks grupiks. Kalmuse (2015) sõnul võib tegija ebaselgeks jätmine olla ideoloogiline taotlus tegija varjamiseks. Samuti raamistati meediatekstides skandaali olemust, näiteks Postimehe juhtkirjas pealkirjaga “Kallase aeg on läbi”, mis on minu hinnangul üsna jõuline raamistus sellest, kuidas peaministri imago skandaali tõttu jäädavalt ajakirjanike jaoks muutus. Peaministri käitumist skandaali ajal raamistatakse meediatekstides ka Kallase varasemate ebaselgete sõnavõttude kaudu, mis omakorda illustreerib usalduse diskursust. Kallase süüdistamisel domineeris ka moraalsete hinnangute kasutamine, st viitamine Kallase küsitavale moraalsusele, et peaministri abikaasal on Venemaaga seotud ärisidemed. Ühtlasi esitati Kallasele süüdistusi tema kui autoriteedi vaatenurgast, näiteks, et peaminister ei käitunud ERR-i ajakirjanikuga kenasti ning eitas alguses talle esitatud etteheiteid. Süüdistustes domineeris ka ratsionaliseerimine, st viited loomulikule asjade korrale, näiteks, kuidas oleks peaminister pidanud kriisile reageerima, millega toodi esile, et Kallase kriisikommunikatsioon oli väga puudulik. Nii moraalsed hinnangud, autoriteedile viitamine ja ratsionaliseerimine kuuluvad Hanssoni (2018b: 554-555) sõnul diskursiivsete strateegiate alla, mida kasutatakse kas kellegi süüdistamiseks või õigustamiseks.

Valimi meediatekstides esinev vastutuse diskursus annab süüdistuste funktsioonis panuse diskursiivse korra taastootmisesse ehk poliitilise vastutuse võtmise peale, st tekstid suunavad Kallast peaministri ametikohalt tagasi astuma. Usalduse diskursus süüdistuste funktsioonis annab samuti panuse diskursiivse korra taastootmisesse, st kui minister on sattunud suure skandaali, ei tule sellest nn võitjana välja ega lahenda seda kiirelt, kahaneb ajakirjanduse ja rahva silmis tema usaldusväärsus.

2) Kuidas Kallase käitumist meediatekstides õigustati?

Kaja Kallas oli skandaalis oma käitumise peamine õigustaja. Ülejäänud Reformierakond hoidis end pigem tagaplaanil ja oli vaoshoitud. Reformierakondlaste seas oli küll Kallase toetajaid, kes ütlesid skandaali algusjärgus, et neil pole peaministrile skandaali osas rohkem täiendavaid küsimusi, kuid meediatekste lugedes ilmnes, et Reformierakonna toetus Kallase suhtes polnud üksmeelne. Kallase üks põhilisi kaitseargumente skandaali algusjärgus oli see, et tema ei saa oma abikaasa äritegevuse eest vastutada. Skandaali lahvatades tundus Kallase keskseks nn õigustusmehhanismiks olevat oma süü, vastutuse ning tekkinud olukorra üle kontrolli omamise eitamine (Hansson, 2018b: 555). Kallas põhjendas vastutuse eitamist näiteks sellega, et tal pole peaministri töökohustuste kõrvalt olnud aega süveneda oma abikaasa ärisidemetesse ja ta on oma abikaasat alati usaldanud, mistõttu pole ta täpsemalt abikaasalt äritegevuse kohta aru pärinud. Ühtlasi õigustas ennast Kallas, tuues sisse moraalseid väärtusi, st et ta on kogu aeg olnud aus ja läbipaistev ega ole midagi varjanud. Seda tehes kasutas peaminister intensiivistamise keelelist võtet, näiteks kasutades sõnu “alati” ja “täiesti”. Intensiivistamine on samuti üks õigustamise diskursiivsetest strateegiatest (Hansson, 2018b: 554-555). Aususe ja läbipaistvuse isikuomadusi tõi Kallas skandaalis sisse näiteks rääkides oma abikaasa ettevõttele antud laenust, mis tekitas avalikkuses rohkelt küsimusi.

Opositsiooni ootuspärastele süüdistustele vastates asetas Kallas end kannataja rolli, kellele tahab opositsioon lihtsalt kohta kätte näidata, nii enne kui ka pärast “idavedude skandaali”. Kallas püüdis minu hinnangul opositsiooni raamistada kui ründajat, kes ei otsi tõde, vaid tahab lihtsalt Kallast patuoinaks teha. Raamistamine on üks diskursiivsetest süüdistuste vältimise strateegiatest, mis hõlmab muu hulgas mõne asjaosalise kujutamist süüdlasena, et ise süüdistustest pääseda (Hansson, 2015; 2018b: 555). Analüüsist järeldan, et koalitsioon hoidis skandaalis vaospeetud joont. Nimelt ei rutanud koalitsioonierakonnad peaministrit tagasi astuma suunama ning ootasid pigem, kuidas skandaal lahti rullub. Küll aga tõid koalitsioonierakondade, sealhulgas Reformierakonna, liikmed skandaalile reageerides välja, et nad ootavad peaministrilt selgitusi. Võimupartnerid rõhutasid ka, et tema on väga tõsine ja sellega tegeledes tuleb olla täielikult läbipaistev.

Kaitse kontekst ehk Kallase ennastõigustavad vastuargumendid talle esitatud süüdistustele annavad panuse Eesti poliitikas tekkinud diskursiivse korra muutmisesse, peamiselt seetõttu,

et Kallas ei astunud peaministri kohalt tagasi ega tunnistanud kohe, et tema abikaasa oleks midagi valesti teinud. Usalduse diskursust kasutas Kallas peamiselt argumentides, kus ta väitis, et usaldab oma abikaasat ja pole tema äritegevuse kohta aru pärinud, isegi siis, kui andis oma abikaasa ettevõttele laenu.

Kaitse kontekstis annab usalduse diskursus samal ajal aga panuse ka diskursiivse korra taastootmisesse, sest Kallas õigustab ennast, öeldes, et tema on peaministrina olnud aus ja läbipaistev ehk õigesti toiminud. Seega saab diskursuste esinemist vaadata kahest perspektiivist, nii diskursiivse korra muutmise püüdlustest kui ka diskursiivse korra taastootmisest. Kallase kaitseargumentidest jääb kõlama, et teda saab riigijuhina usaldada. Vastutuse diskursus esineb Kallase enesekaitse funktsioonis üsna sarnaselt usalduse diskursusega. Nimelt kordas Kallas skandaali puhkedes, et tema ei vastuta oma abikaasa äritegevuse eest ning tema kui peaminister vastutab vaid oma töökohustuste eest. Kallas väitis samuti, et tal on peaministrina niivõrd kiire töö, et ta ei jõua selle kõrvalt ka oma abikaasa ettevõtteid juhtida, mis viitab samuti vastutuse diskursusele, st et Kallasel on käed-jalad peaministri kohustusi täis.

3) Kuidas arenes meedias skandaali fookus?

Töö teoreetilises osas jõudsin järeldusele, et Eesti poliitiliste skandaalide puhul on kujunenud teatav tava ja eksisteerib teatud kord, kuidas poliitik skandaalides vastutust võtab. Nimelt on Eesti poliitikamaastikul aja jooksul tekkinud diskursiivne kord, kus poliitikud pärast suuremaid skandaale meedia surve alla sattudes enamasti oma ametikohalt tagasi astuvad. Samuti mängivad diskursiivse korra taastootmisel äärmiselt olulist rolli poliitiku sõnavõtted, st kuidas poliitik skandaali sattudes end põhjendab. Ühtlasi leidsin, et tekkinud normist on Eesti poliitiliste skandaalide näidetel pigem ebatavaline kõrvale kalduda. Eilat (2016) on samuti järeldanud, et ajakirjandusele näib olevat selge, et poliitik, kes on skandaalis sattunud ulatuslike süüdistuste alla, peab oma kohast loobuma.

Vaatluse alla võetud poliitiline vastutus Eesti kontekstis esines skandaalis meedia surve kujul, st ajakirjandus suunas Kallast skandaali tõttu tagasi astuma. Kuna Kaja Kallas seda aga ei teinud, jätkus ajakirjanduses peaministri vastu suunatud pahameel ning skandaali dramatiseering. Brändström (2015) leidis, et ministrid astuvad kriisis vastutuse survel tõenäolisemalt tagasi, kui rõhutatakse pigem ühe kui mitme ministri vastutust. Ühtlasi märkis

Brändström (2015), et kogenumatele ministritele kehtivad kõrgemad standardid. Nii ühele ministrile langenud vastutus kui ka kogunud ministri kuvand sobituvad Kaja Kallase “idavedude skandaali”, mis ilmestab diskursiivset korda, st survet Kallasele skandaalis tagasiastumiseks. Seega ei järginud Kallas aja jooksul kujunenud poliitilist tava ega võtnud skandaalis tavakohast poliitilist vastutust. Lisaks mitte tagasiastumisele, heitis meedia Kallasele ette ka tema sõnade ja tegude vastuolusid, mida võib samuti mingis mõttes poliitilise vastutuse mõiste alla omistada. Näiteks tõi Tankler (2005: 42) oma bakalaureusetöös välja, et vastutus tähendab eelkõige, et poliitiku sõnad, sh valimislubadused ja poliitika stiil, ning teod on kooskõlas.

Järeldan diskursusanalüüsist, et “idavedude skandaali” puhul oli tegemist skandaaliga, mis kujunes meedias sõnaskandaaliks. Nimelt liikus skandaali teravik Kallase abikaasa äritegevuselt Kallase väljaütlemistele ehk skandaal omandas paari päevaga sõnaskandaali tunnused. Ajakirjandus hoidis üleval küll moraaliprobleemi seoses äritegevusega, kuid süüdistused viitasid peamiselt Kallase sõnavõttudele. Ekström ja Johansson (2008) on leidnud, et sõnaskandaalide puhul on küsimus sageli selles, kuidas normist üleastumise eest vastutuse võtmist nõutakse ja eelkõige selles, kuidas asjaosaline isik etteheidetele vastab. Skandaali analüüsist on näha, et ajakirjandus ootas Kallaselt “vastutuse võtmisele” viidates just tagasiastumist. Seda aga ei juhtunud ning meedia polnud rahul ka Kallase sõnavõttudega. Sestap oli skandaali dramatiseering tingitud rohkem sellest, et Kallas Eesti poliitikas välja kujunenud diskursiivse normi vastu eksis, just tema väljaütlemiste ja tagasiastumata jätmise kaudu. Kallase otsus mitte tagasi astuda võib samuti muuta olemasolevat normi Eesti poliitikas ehk poliitikute tagasiastumist skandaalide puhul. Kuna Kallas on peaminister ehk väga tähtsal positsioonil olev poliitik, võib tema otsus võimule jääda anda tulevikus mõnele ministrile, kes peaks suurde skandaali sattuma, “eeskuju”. Kui Kallas ei astunud pärast “idavedude skandaali” tagasi, siis miks peaks ka mõni muu minister skandaali tõttu tagasi astuma. Selline normi painutamine võib seega muuta tulevasi võimusuhteid ja tekitada rohkelt poliitilisi vastuolusid.

Minu meelest oli meedia pahameel ja kriitika Kallase kui peaministri suunas üldiselt õigustatud, just seetõttu, et meedia kui ühiskonna valvekoera roll on selliseid normiületusi ja asjaosaliste reaktsioone kajastada, eriti kui need on seotud Eesti peaministriga. Kallase vastused meediale, näiteks tema ametikohale jäämine ja sõnavõtt sotsiaalmeedias abikaasale antud laenu kohta, võimendasid minu hinnangul meedia reaktsioone ja kriitikat Kallase suunas,

mida käsitleti usalduse ja vastutuse diskursusi põimides. Kui enamik meediapoolsest kriitikast ja survest võis olla põhjendatud, siis kohati tundus valimi tekste läbi kõikide tasandite analüüsidest siiski, et meedia poolt esines nn “ärapanemist” Kaja Kallasele ehk Kallase tugevat ründamist ja mingit sorti alandamist ironiseerimise kaudu, et tõestada, et ta ei sobi peaministriks. See võis tuleneda skandaalile eelnenud poliitilistest otsustest, näiteks maksude tõstmisest, mis samuti rohkelt pahameelt teenis.

Sellise kriitika juures võis mängida rolli ka ajaline piirang, st pinge, et üks meediaväljaanne jõuaks teisest ette, et avaldada sisukas ja jõuline arvamislugu, mis tõmbaks ligi rohkelt lugejaid. Ühtlasi võis arvamislugudes mängida rolli mõne teksti autori isiklik seisukoht Kaja Kallasest, mis võis põhineda igasugustel aspektidel, mitte vaid skandaalil. Kuna suurte toimetuste töötempo on kiire, võib ajakirjanikul kergesti hasart tekkida, et hea lugu kiirelt avaldada. Seega jäi mulje, et ajakirjanduse nn ühiskondlik järelevalvefunktsioon ehk skandaali algsest probleemipüstitusest rääkimine muutus paiguti teisejärguliseks ning primaarseks muutus ajakirjanduslik nn võitmine stiilis, et tõestada, et Kallas on tõepoolest kehv peaminister. See aga ei tähenda, et ajakirjandusel ei olnud õigust valvekoerana Kallase kui peaministri käitumist tungivalt kritiseerida ning tema tagasiastumist nõuda.

Skandaali puhul on aga oluline arvesse võtta, et loetud kuud enne skandaali oli Kallas saavutanud üldvalimistel äärmiselt tugeva tulemuse ning kaaluka võidu Reformierakonna juhi ja valitsusjuhina. Dewani ja Dowdingu (2005: 54) sõnul mõjub tagasiastumine valitsuse populaarsusele positiivselt, kui õhus on küsimus, mis on saanud tähelepanuväärset meediakajastust ning mida peetakse piisavalt tõsiseks, et nõuda ministri tagasiastumist. Kallase kui peaministri tagasiastumine oleks aga tähendanud ka kogu valitsuse tagasiastumist, mis oleks Eesti poliitikamaastikul võimusuhteid oluliselt muutnud. Kas Kallase ja valitsuse tagasiastumine, toetudes peaministri sõnavõttudele skandaalis, oleks olnud õigustatud? Meedia kriitika kogunes just Kallase sõnavõttude ümber, kuid kas kogu valitsuse kukutamine oleks olnud nii-öelda proportsionaalne nii Eesti praeguses poliitilises kui ka julgeoleku olukorras? Kallas on siiski olnud Ukraina sõja kestel tuntud kui hea liitlaskuhete hoidja, mis kindlustab ka Eesti julgeolekut. Peaministri potentsiaalse tagasiastumise tegelikke tagajärgi ei ole aga lihtne ennustada – kuidas oleks see mõjutanud Eesti poliitilist diskursiivset korda ning kas meedia kriitika Kallase vastu oleks koheselt vähenenud?

4.2 Diskussioon

On näha, et “idavedude skandaal” mõjutas Kallase kui peaministri kuvandit ja mainet tajutavalt, näiteks kas või seetõttu, et ajakirjandus kirjutas skandaalist veel 2023. aasta detsembris ehk mitu kuud pärast skandaali lahvatamist. Skandaali mõju illustreerib minu hinnangul ka Kallase vastus Eesti Ekspressi ajakirjanikule, kes küsis detsembris valitsuse pressikonverentsil, kes või mis on teda tänava kõige enam mõjutanud (Hindre, 2023). Kallas vastas sellele küsimusele: *“loomulikult ajakirjandus”* (Hindre, 2023). See vastus ilmestab minu arvates hästi ajakirjanduse mõju poliitiku, kes on mõnesse skandaali sattunud, karjäärile. Näib tõenäoline, et kui Kallas peaks sattuma uuesti mõnesse kriisiolukorda, olgu see siis kas seotud mõne moraalse ebakõla või julgeolekuolukorraga, on ajakirjandus kärmelt valmis “idavedude skandaali” avalikkusele meelde tuletama.

Nii töö teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest kui ka analüüsi tulemustest nähtub, et Eesti poliitikas välja kujunenud diskursiivse korra puhul on poliitikute ainus aktsepteeritav võimalus skandaalides “poliitilist vastutust võtta” tagasiastumise teel. Eesti poliitilises kultuuris on “vastutuse võtmine” ja “tagasiastumine” minu hinnangul sisuliselt sünonüümid. Skandaalides kasutatakse sageli just “vastutuse võtmisele” viitamist. On võimalik, et seda väljendit kasutatakse meedias just selleks, et anda skandaali sattunud poliitikule viisakalt mõista: astu tagasi. “Idavedude skandaali” meediakajastust analüüsidest jäi seega mulje, et Kaja Kallas ei oleks peale tagasiastumise sisuliselt midagi teha saanud. Mingit teist meedia silmas rahuldavat vastutuse võtmise võimalust tal selles olukorras polnud. Tekste analüüsidest tundus, et ajakirjanduse ootus oli skandaali puhkemisest saadik, et Kallas tagasi astuks, mitte lihtsalt vabandaks või olukorda selgitaks. Küll aga mängib siinkohal rolli eelnevalt välja toodud Kallase ajajooliselt tugev valimisvõit 2023. märtsis ning Kallase roll Eesti peaministrina välispoliitikas. Tõenäoliselt oleks Kallase perspektiivist tagasiastumine olnud ebaproportsionaalne ja mõeldamatu, arvestades kui olulist rolli ta Eesti poliitmaastikul mängib, näiteks heade suhete hoidmisel liitlastega, mis omakorda mõjutab otseselt Eesti julgeolekut.

Tõenäoliselt võimendus ka meedia pahameel, kui Kallase esimene reaktsioon skandaalile polnud vabandamine. Samas olen täheldanud, et Eestis on stereotüüpiline arusaam, et poliitikute vabandamisest ei ole suurt kasu ning rahvale ega meediale sellest ei piisa. Kui niigi suurendatud tähelepanu all olev poliitik, eriti valitsusjuht, satub skandaali, ei unusta avalikkus

seada kergelt. Süüaluse poliitiku ehk näiteks peaministri mandaat võib olla ükskõik kui tugev ning tema reaalne süü võib skandaalis olla väike, kuid kui meedia nõuab poliitikut skandaalis vastutust, siis on poliitikul kaks valikut: tagasi astuda või ametikohale jääda ja proovida skandaalist edasi liikuda. Kuna Kallas ei astunud tagasi, jätkus ajakirjanduses skandaali dramatiseering. Kui meedia oli kord juba poliitilise vastutuse võtmise teema skandaalis tõstatanud, ei oleks tundunud loogiline, et meedia selle lihtsalt kõrvale jätab, eriti kui Kallas vastutust tõrjus ehk ei astunud tagasi. Seekaudu süvenes vastasseis Kallase ja ajakirjanduse vahel. Kallase perspektiivist võis ainus mõeldav taktika olla etteheidete nn ära kannatamine ja ootamine, et skandaal aja jooksul vaibuks.

Tekkinud vastasseisus domineerisid usalduse ja vastutuse diskursus. Meedia kui ühiskonna valvekoer nõudis Kallaselt vastutuse võtmist ning heitis ette, et peaministri usaldusväärsus on skandaali tõttu langenud. Kallas kasutas usalduse ja vastutuse diskursusi seevastu enda kaitsmiseks, korrates, et tal on peaministrina aega vastutada vaid oma töökohustuste eest, mistõttu ei saa ta kursis olla oma abikaasa äritegevusega, ning et ta usaldas oma abikaasat. Kogu konteksti arvesse võttes saab järeldada, et mõlema osapoole seisukoht oli mingis mõttes õigustatud ning osapooled püüdsid käituda oma võimupositsioonile vastavalt.

Isegi, kui Kallase kriisikommunikatsioon ja sõnavõttud skandaalis oleksid olnud paremad, ei tundu tõenäoline, et meedia oleks skandaali kajastamise kõrvale jätnud. Võib oletada, et sel juhul ei oleks skandaal kujunenud sõnaskandaaliks ning ehk oleks skandaali kese jäänud Kallase abikaasa äritegevusele, mida oleks jätkuvalt moraalselt küsitavaks peetud. Arvan seetõttu, et ka sellisel juhul oleks meedia just “idavedude” moraaliküsimuse pärast Kallase tagasiastumist nõudnud.

4.2.1 Refleksioon ja meetodi kriitika

Minu hinnangul oli “idavedude skandaali” tarvilik kriitilise diskursusanalüüsi abil käsitleda, et süveneda praeguse peaministri kui Eesti valitsusjuhi karjääri suurimasse skandaali ja saada selle meediakajastusest detailne ülevaade. Tehtud kriitilise diskursusanalüüsi kõikidest tasanditest ilmneb minu hinnangul selgelt, kuidas omandas skandaal ajakirjanduses sõnaskandaali tunnused ja skandaali fookus liikus peaministri enda väljaütlemistele, mis teeb skandaali ka omapärasemaks.

Arvestades töö mahtu, ajalist piirangut ja meetodit, otsustasin töö valimisse võtta viis meediateksti. “Idavedude skandaalist” põhjalikuma ülevaate saamiseks oleks saanud analüüsida rohkem meediatekste, sest skandaali kohta ilmus rohkesti materjali. Samuti oleks saanud muuta analüüsi mitmekülgsemaks, kui oleksin valimisse kaasanud veel mõne meediaväljaande artikli, näiteks Õhtulehe, mille artikleid valimi koostamisel lugesin. Tööle oleks andnud lisaväärtust ka mõne opositsioonipoliitiku sotsiaalmeediapostituse või arvamuse analüüsimine, et saada skandaalist terviklikumat pilti. Jätsin eelnimetatud näited aga ajanappuse tõttu analüüsist välja. Samuti oleks lugejal olnud veelgi suurema valimi puhul keerukas analüüsi lugeda ja jälgida.

Ühtlasi oleks kriitilise diskursusanalüüsi vaatenurgast kindlasti saanud sisse tuua veel skandaalis väljenduvaid diskursusi. Näiteks julgeoleku diskursuse ja eraelu diskursuse analüüsi, mis esinesid minu hinnangul samuti skandaalis, kuid ei domineerinud nii palju kui kaks peamist diskursust ehk usalduse ja vastutuse diskursused. Julgeoleku ja eraelu diskursuste analüüsimine oleks nõudnud samuti rohkem ajaressurssi, et täiendada esmalt valimit ja seejärel analüüsida tekstides kasutatud keelelisi võtteid, mis diskursusi esile tõstsid ja raamistasid.

Edasistes uurimustes oleks võimalik analüüsida mõnda poliitilist skandaali, asetades fookuse intervjuudele skandaali asjaosalistega ehk poliitikutega ja samuti näiteks ajakirjanikega. Selline uurimus võiks anda hea ülevaate poliitikute kriisikommunikatsioonistrateegiatest ja ajakirjanike poliitilise skandaali kajastusprotsessist. “Idavedude skandaali” saaks edasi uurida näiteks keskendudes laiemalt ühiskonnagruppide reaktsioonidele skandaali kohta sotsiaalmeedias ja artiklite kommentaariumides, kasutades näiteks standardiseeritud kontentanalüüsi meetodit.

Kriitiline diskursusanalüüs on võrdlemisi subjektiivne uurimismeetod. Uuriija teeb uurimise kestel vastavaid tõlgendusi, kuid lähtub siiski kindlast analüüsiskeemist. Kriitilise diskursusanalüüsi puhul on samuti oht, et uurija võib tekstide analüüsimisel instinktiivselt toetuda omaenese vaadetele, näiteks poliitiliste või ühiskondlike, mis võib omakorda analüüsi tulemusi mõjutada.

Minu tehtud kriitilises diskursusanalüüsis analüüsin Kaja Kallase “idavedude skandaali” nii süüdistusliini, kaitseliini, diskursiivse korra kui ka Eesti poliitika välja kujunenud tava põhjal. On aga tõenäoline, et minu arusaam ja ettekujutus diskursiivsest korrast ja Eesti poliitavast

erineb mõne teise omast, sest inimesed tõlgendavad reaalsust erinevalt. Mõni teine uurija võiks määratleda hoopis teistsugused kesksed diskursused või anda teistsuguse hinnangu ajakirjanduse toimimisele.

Ühtlasi on kriitiline diskursusanalüüs väga mahukas uurimismeetod, mistõttu on kindla ajaraami sees uurimust tehes keeruline kasutada kõiki potentsiaalseid uurimiskategooriaid. Kriitilise diskursusanalüüsi puhul on oluline teha otstarbekas valik, milliseid kategooriaid analüüsis kasutada ja mida välja jätta, et lugejale oleks töö arusaadav ja poleks lugedes liialt koormav.

Kokkuvõte

Minu bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kuidas kajastas ajakirjandus Kaja Kallase “idavedude skandaali” ning mis oli skandaali meediakajastuse tegelik tuum.

Bakalaureusetöös tegin töö teema kohta ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest, kirjeldasin andmeanalüüsimetodeid ehk kriitilist diskursusanalüüsi, valisin uurimiseks meediatekstid Kaja Kallase “idavedude skandaali” kohta ning sõnastasin uurimisprobleemi, uurimuse eesmärgi ja uurimisküsimused. Süvenesin lähemalt enne bakalaureusetöö kirjutama hakkamist Kaja Kallase “idavedude skandaali” – otsisin skandaali kohta ilmunud artikleid, lugesin neid ja tegin artiklite kohta rohkelt märkmeid, mis aitasid mul bakalaureusetöös andmeanalüüsi tõhusamalt teostada. Ühtlasi lõin tekstide abil skandaali kohta ajatelje, kuhu paigutasin skandaali kohta ilmunud meediatekste koos ilmumiskuupäevade ja märkmetega skandaali arengust.

Seejärel määratlesin täpsemalt uurimisalused diskursused ning asusin valitud tekstide kriitilise diskursusanalüüsi juurde. Muutsin ajajoonele kantud tekstidega töötades valimit, sest leidsin, et mõni teine tekst demonstreerib paremini määratletud diskursuste toimimist. Analüüsi ja diskussiooni osades seostasın poliitilistesse skandaalidesse puutuvat teooriat põhjalikumalt uurimisaluse skandaaliga. Kriitilist diskursusanalüüsi läbi viies lähtusin süüdistus- ja kaitsefunktsioonist, mille abil valimi tekste nn osade kaupa lahti pakkisin, et analüüs oleks tõhusam. Kirjutasin kriitilise diskursusanalüüsi esimest etappi ehk teksti tasandit valimi tekstide kaupa ehk vaatasin iga teksti eraldiseisvalt. Analüüsi teises ja kolmandas etapis ehk diskursiivse praktika ja sotsiaalse analüüsi etapis koondasın kõik valimi tekstid kokku ja püüdsin vaadelda tekste kui ühte suurt tervikut koos sotsiaalse taustaga, tuues samal ajal siiski tekstidest välja konkreetseid näiteid, et analüüsi illustreerida.

Pärast analüüsi läbi viimist ja tulemuste kirja panemist järgnes bakalaureusetöös järelduste ja diskussiooni osa. Töö järeldustes leidsin, et “idavedude skandaal” kujunes ajakirjanduses sõnaskandaaliks, mille fookuses olid Kaja Kallase väljaütlemised skandaali ajal. Skandaali meediakäsitluses domineerisid usalduse ja vastutuse diskursus, seda nii süüdistuste kui ka kaitse funktsioonis. Ühtlasi suunas ajakirjandus Kallast peaministri ametikohalt tagasi astuma ning kui Kallas seda ei teinud ehk poliitilist vastutust ei võtnud, jätkas meedia Kallase

kritiseerimist ja skandaali dramatiseeringut. Poliitilisest vastutusest hoidumine painutas ka Eesti poliitikas aja jooksul tekkinud diskursiivset tava. Ühtlasi jõudsin järeldusele, et meedia käitus skandaalis valdavalt õigesti ja kriitika Kallase pihta oli põhjendatud. Samal ajal leidsin järelduste tegemisel analüüsist noppeid, kus Kallast rünnati minu arust lihtsalt aja jooksul kogunenud meedia meelepaha tõttu, sest Kallase poliitilised otsused olid tekitanud ärritust nii ajakirjanduses kui ka üldisema avalikkuse hulgas.

Summary

The aim of my thesis was to investigate how the media covered the Kaja Kallas's "eastern transport scandal" and what was the real core of the media coverage of the scandal.

In the thesis, I gave an overview of the theoretical and empirical starting points, described the method of data analysis, i.e. critical discourse analysis, selected media texts on Kaja Kallas's "eastern transport scandal" and formulated the research problem, the aim of the study and the research questions. Before starting to write the thesis, I took a closer look at the Kaja Kallas scandal: I searched for articles published about the scandal, read them and made a lot of notes on the articles, which helped me to carry out the data analysis more efficiently in my thesis. I also used the texts to create a timeline of the scandal, in which I placed media articles about the scandal, together with publication dates and notes on the development of the scandal.

I then further defined the discourses under investigation and proceeded to a critical discourse analysis of the selected texts. Working with the timeline texts, I changed the sample as I found that other texts demonstrated better defined discourses at work. In the analysis and discussion sections, I related the theory of political scandals more closely to the scandal under study. In conducting the critical discourse analysis, I used the accusation and defence function to decompose the sample texts into 'chunks' to make the analysis more efficient. I wrote the first stage of the critical discourse analysis, the text level, as a sample of texts, i.e. I looked at each text separately. In the second and third stage of the analysis, the discursive practice and social analysis stage, I brought all the texts in the sample together and tried to look at the texts as a whole, with their social context, while still highlighting specific examples from the texts to illustrate the analysis.

After completing the analysis and writing up the results, the conclusions and discussion part of the thesis followed. In the conclusions of the thesis, I found that the "eastern transport scandal" turned into a talk scandal, focusing on Kaja Kallas' statements during the scandal. The media's treatment of the scandal was dominated by a discourse of trust and responsibility, both in the function of accusation and defence. The media also directed Kallas to resign as prime minister and when Kallas failed to do so, or take political responsibility, the media continued to criticise Kallas and dramatise the scandal. The avoidance of political responsibility also bent the

discursive pattern that had developed in Estonian politics over time. At the same time, I concluded that the media acted overwhelmingly correctly in the scandal and that the criticism of Kallas was justified. At the same time, in drawing my conclusions, I found in the analysis that Kallas was attacked simply because of the media's indignation, which had built up over time because Kallas's previous political decisions had caused irritation both in the press and among the general public.

Kasutatud kirjandus

Adamson, S., Palgi, G. (2019). Valega vahele jäänud minister Kert Kingo astus tagasi, peaminister Jüri Ratas võttis ministri lahkumisavalduse vastu. *Delfi*, 23. oktoober. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.delfi.ee/artikkel/87850157/valega-vahele-jaanud-minister-kert-kingo-astus-tagasi-peaminister-juri-ratas-vottis-ministri-lahkumisavalduse-vastu>

Adut, A. (2008). *On Scandal: Moral Disturbances in Society, Politics and Art*. Cambridge: Cambridge University Press.

Alexander, J. C. (1988). *Action and Its Environments: Toward a New Synthesis*. New York: Columbia University Press.

Allern, S., Fladmoe, A., Jenssen, A. T., Pollack, E. (2012). *Scandalous! The Mediated Construction of Political Scandals in Four Nordic Countries*. Sweden: Nordicom.

Alliksaar, J. (2021). *Kriitiline diskursusanalüüs kanepi meediakajastusest Eestis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Altosaar, A. (2021). Tagasivaade: tagasiastumine on demokraatlik tava. *Postimees*, 14. jaanuar. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/7155215/tagasivaade-tagasiastumine-on-demokraatlik-tava>

Anvelt, K. Kelomees, H. (2023). Analüüs: Kaja Kallase abikaasaga seotud skandaalist on rabatud nii oravad kui ka nende võimupartnerid. *Eesti Päevaleht*, 24. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120226665/analuus-kaja-kallase-abikaasaga-seotud-skandaalist-on-rabatud-nii-oravad-kui-ka-nende-voimupartnerid>

Bovens, M. (2010). Two Concepts of Accountability: Accountability as a Virtue and as a Mechanism. *West European Politics*, 33, 946-967. <https://doi.org/10.1080/01402382.2010.486119>

Brenton, S. (2011). *When the personal becomes political: Mitigating damage following scandals*. Kasutatud 21.05.2024,

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=97deffa259d927efe4e15520a26373d20eaa620f>

Brändström, A. (2015). Crisis Accountability: Ministerial Resignations in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 38, 301-320. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12045>

Clarke, I., Kwon, W., Wodak, R. (2012). A Context-sensitive Approach to Analysing Talk in Strategy Meetings. *British Journal of Management*, 23(4), 455-473. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8551.2011.00759.x>

Delfi. (2002). Kallas esitab Kivi lahkumisavalduse presidendile. *Delfi*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.delfi.ee/artikkel/4147844/kallas-esitab-kivi-lahkumisavalduse-presidendile>

Delfi. (2016). Kolm tülikat teemat, millega Siim Kallasele rahu ei anta. *Delfi*, 20. aprill. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.delfi.ee/artikkel/74281027/kolm-tulikat-teemat-millega-siim-kallasele-rahu-ei-anta>

Dewan, T. Dowding, K. (2005). *The Corrective Effect of Ministerial Resignations on Government Popularity*. <https://doi.org/10.1111/j.0092-5853.2005.00109.x>

Eesmaa, M. (2022). Kaja Kallas: valitsus ütles Operailile, et mitte mingisugust äritegevust Venemaaga ei tohi olla. *Delfi*, 7. detsember. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.delfi.ee/artikkel/120110380/video-kaja-kallas-valitsus-utles-operailile-et-mitte-mingisugust-aritegevust-venemaaga-ei-tohi-olla>

Eesti ajakirjanduseetika koodeks. (29.01.1998). *Eesti Meediaettevõtete Liit*. Kasutatud 21.05.2024, <https://meedialiit.ee/eetikakoodeks/>

Eesti Keele Instituut. (2009). Eesti keele seletav sõnaraamat. *Eesti Keele Instituut*. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>

Eesti Keele Sihtasutus. (2000). Fraseoloogiasõnaraamat. *Eesti Keele Sihtasutus*. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.eki.ee/dict/frs/>

Eesti Meediaettevõtete Liit. (2023). Peatoimetajad: Kaja Kallase valitsuse maksureform kasvatab propaganda ja väliskanalite mõju. *Eesti Meediaettevõtete Liit*, 12. juuni. Kasutatud 21.05.2024, <https://meedialiit.ee/peatoimetajad-kaja-kallase-valitsuse-maksureform-kasvatab-propaganda-ja-valiskanalite-moju/>

Eesti Päevaleht. (2023). Juhtkiri: Kallas ei suuda Eestit esikohale seada. *Eesti Päevaleht*. 6. september. Kasutatud 21.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120229772/juhtkiri-kallas-ei-suuda-eesit-esikohale-seada>

Eesti Päevaleht. (2021). Juhtkiri: Nakkusohtlik Anneli Ott tuleb valitsusest minema saata. *Eesti Päevaleht*, 24. juuli. Kasutatud 21.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/94096943/juhtkiri-nakkusohtlik-anneli-ott-tuleb-valitsusest-minema-saata>

Eesti Päevaleht. (2001). Peaminister Mart Laar astub tagasi viimati uuendatud kl 16.34. *Eesti Päevaleht*, 19. detsember. Kasutatud 21.05.2024, <https://epl.delfi.ee/artikkel/50904858/peaminister-mart-laar-astub-tagasi-viimati-uuendatud-kl-1634>

Eesti Rahvusringhääling. (2023). Postimees ja Päevaleht: Kaja Kallas astugu tagasi. *ERR*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609076390/postimees-ja-paevaleht-kaja-kallas-astugu-tagasi>

Eesti Rahvusringhääling. (2023). Uuringud: peaminister Kaja Kallas peaks tagasi astuma. *ERR*, 25. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609076822/uuringud-peaminister-kaja-kallas-peaks-tagasi-astuma>

Eilat, T. (2013). *Ajakirjanduse ja poliitika roll ning suhted poliitilises skandaalis Silvergate'i näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Eilat, T. (2016). *“Klaperjaht, mis ei lõpe kunagi?” Meedia roll poliitiku avaliku tegevuse kujundajana poliitiliste skandaalide näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, kommunikatsioonijuhtimise õppekava.

Einmann, A. (2018). Jääknähtudega autoroolist tabatud riigihalduse minister Jaak Aab teatas tagasiastumisest. *Postimees*, 17. aprill. Kasutatud 21.05.2024, https://www.postimees.ee/4473375/jaaknahtudega-autoroolist-tabatud-riigihalduse-minister-jaak-aab-teatas-tagasiastumisest?fbclid=IwAR22k81ihS2aKMALzHCv14B3LeBonoXWyb6lp17dl_vGvfsBvb_oT6piw4WE

Ekström, M., Johansson, B. (2008). Talk scandals. *Media, Culture & Society*, 30, 61-79. <https://doi.org/10.1177/0163443707084350>

Fairclough, I. Fairclough, N. (2012). *Political Discourse Analysis*. London, New York: Routledge.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. Harlow: Longman Group.

Hansson, S. (2018a). Analysing opposition–government blame games: argument models and strategic maneuvering. *Critical Discourse Studies*, 15 (3), 228-246. <https://doi.org/10.1080/17405904.2017.1405051>

Hansson, S. (2015). Discursive strategies of blame avoidance in government: A framework for analysis. *Discourse & Society*, 26 (3), 297-322. <https://doi.org/10.1177/0957926514564736>

Hansson, S. (2018b). The discursive micro-politics of blame avoidance: unpacking the language of government blame games. *Policy Sciences*, 51, 545-564. <https://doi.org/10.1007/s11077-018-9335-3>

Hennoste, T. (2001). *Uudise käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Hindre, M. (2023). Idavedude skandaal võib jääda Kaja Kallase karjääri saatma. *ERR*, 31. detsember. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609209037/idavedude-skandaal-voib-jaada-kaja-kallase-karjaari-saatma>

Hindre, M., Nael, M. (2021). Jüri Ratas astub peaministri ametist tagasi. *ERR*, 12. jaanuar. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1608071380/juri-ratas-astub-peaministri-ametist-tagasi>

Hindre, M. (2023). Kallas: mina ei tegele oma abikaasa äritegevusega. *ERR*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609073951/kallas-mina-ei-tegele-oma-abikaasa-aritegevusega>

Hood, C. (2011). *The Blame Game*. Princeton: Princeton University Press.

Jorgensen, M., Phillips, L. J. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Kallas, K. (2023, 23. august). *ERR avaldas täna uudise, justkui minu abikaasaga seotud firma teeks äri Venemaal. Tahan rõhutada, et minu abikaasal ei ole Vene* [Facebooki postitus]. Facebook. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.facebook.com/kallaskaja/posts/pfbid0JcPrmpUyahqm5x53uNwuVs97TgQaoe76rmAGndMdjaQDZxZdoxyXXpFoKxutA9rhl>

Kallas, K. (2023, 4. september). *Ma olen alati olnud oma sissetulekute suhtes täiesti aus ja läbipaistev ning oma majanduslikud huvid korrektselt deklareerinud. Deklaratsioonid on olnud* [Facebooki postitus]. Facebook. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.facebook.com/kallaskaja/posts/pfbid02k2tDoGnXPGVMqCQu7s43MXbP1J362jju2TsrZ55uup11QEug9GoT2hvM8MW8AuKsl>

Kalmus, V. (2015). *Diskursusanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 21.05.2024, <https://samm.ut.ee/diskursusanalyys>

Kangro, K. (2014). Rahandusminister Jürgen Ligi astub tagasi. *Postimees*, 26. oktoober. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/2967969/rahandusminister-jurgen-ligi-astub-tagasi>

Kiisler, V. (2023). Päeva teema: Vilja Kiisler: peaminister Kaja Kallas on kuratlikult keerulises olukorras. *Eesti Päevaleht*, 24. august. Kasutatud 21.05.2024,

<https://epl.delfi.ee/artikkel/120226547/paeva-teema-vilja-kiisler-peaminister-kaja-kallas-on-kuratlikult-keerulises-olukorras>

Kook, U. (2021). Kaja Kallas: ootan valitsuselt riigimehelikku käitumist. *ERR*, 12. jaanuar. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.err.ee/1608071155/kaja-kallas-ootan-valitsuselt-riigimehelikku-kaitumist>

Kook, U. (2023). Lehtede juhtkirjad: peaministri tegevus on vastuolus tema sõnadega. *ERR*, 24. august. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.err.ee/1609074329/lehtede-juhtkirjad-peaministri-tegevus-on-vastuolus-tema-sonadega>

Koppel, K. (2023). Varem Venemaale kaupa viinud veoettevõtted korraldavad oma tegevust ümber. *ERR*, 18. august. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.err.ee/1609066385/varem-venemaale-kaupa-viinud-veoettevotted-korraldavad-oma-tegevust-umber>

Krjukov, A. (2023). Kallas: ma luban, et mul ei ole midagi varjata. *ERR*, 24. august. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.err.ee/1609074734/kallas-ma-luban-et-mul-ei-ole-midagi-varjata>

Krjukov, A. (2023). Peaministri abikaasale osaliselt kuuluv ettevõtte jätkab vedusid Venemaale. *ERR*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.err.ee/1609071995/peaministri-abikaasale-osaliselt-kuuluv-ettevotte-jatkab-vedusid-venemaale>

Lull, J. & Hinerman, S. (1997). *Media Scandals*. New York: Columbia University Press.

Luts, P. (2012). Kristen Michal astus tagasi. *ERR*, 6. detsember. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/337337/kristen-michal-astus-tagasi>

Michelson, T. (2001). Kaitsevägi: Laar tulistas Savisaare pilti. *Õhtuleht*, 21. veebruar. Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.ohuleht.ee/102877/kaitsevagi-laar-tulistas-savisaare-pilti>

Minkova, J., Ploompuu, A., Punamäe, S. (2020). Ajatelg: EKRE skandaalid: Marti Kuusikust Mart Helme tagasiastumiseni. *Postimees*, 10. november. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/7106125/ajatelg-ekre-skandaalid-marti-kuusikust-mart-helme-tagasiastumiseni>

Oja, B. (2023). Poliitikud: Kallase abikaasa seotus Venemaal vedusid jätkanud äri on silmakirjalik. *ERR*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609073885/poliitikud-kallase-abikaasa-seotus-venemaal-vedusid-jatkanud-ariga-on-silmakirjalik>

Pihl, K. (2022). Intervjuu Siim Kallasega: tütredest, luukeredest ja karjääri lõpetamisest. *ERR*, 26. jaanuar. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1608479135/intervjuu-siim-kallasega-tutrest-luukeredest-ja-karjaari-lopetamisest>

Ploompuu, A. (2019). Minister Kingo eitas seoseid nõunikukandidaat Väliga: me ei ole kohtunud ega rääkinud. *Postimees*, 21. oktoober. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/6807048/minister-kingo-eitas-seoseid-nounikukandidaat-valiga-me-ei-ole-kohtunud-ega-raakinud>

Postimees. (2023). Juhtkiri: Kallase aeg on läbi. *Postimees*, 24. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7841059/juhtkiri-kallase-aeg-on-labi>

Postimees. (2023). Juhtkiri: Palume selgitusi, peaminister! *Postimees*, 23. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7840314/juhtkiri-palume-selgitusi-peaminister>

Postimees. (2023). Juhtkiri: Vastutust ei saa müüa. *Postimees*, 25. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://arvamus.postimees.ee/7841813/juhtkiri-vastutust-ei-saa-muua>

Postimees. (2019). Kaja Kallas: Jüri Ratas pole suutnud tagada Eesti väarikat valitsemist. *Postimees*, 30. august. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/6765562/kaja-kallas-juri-ratas-pole-suutnud-tagada-eeesti-vaarikat-valitsemist>

Postimees. (2001). Kas peaminister Mart Laar peab pildiskandaali pärast ametist lahkuma? *Postimees*, 11. veebruar. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/1850595/kas-peaminister-mart-laar-peab-pildiskandaali-parast-ametist-lahkuma>

Postimees. (1997). Peaminister Tiit Vähi astus tagasi, Peaminister on otsustes vaba, Presidendil on aega 14 päeva. *Postimees*, 26. veebruar. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/2500657/peaminister-tiit-vahi-astus-tagasi-peaminister-on-otsustes-vaba-presidendil-on-aega-14-paeva>

Postimees. (2019). Ülevaade: millised skandaalid on viinud ministreid ametist. *Postimees*, 24. oktoober. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.postimees.ee/4328723/ulevaade-millised-skandaalid-on-viinud-ministreid-ametist>

Pärli, M. (2023). “AK. Nädal” analüüsis Kaja Kallase skandaali. *ERR*, 3. september. Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1609087793/ak-nadal-analuusis-kaja-kallase-skandaali>

Reformierakonna Riigikogu valimised 2023 programm. (i.a). Reformierakonna kodulehekülj. Kasutatud 21.05.2024, <https://reform.ee/riigikogu-valimised-2023/valimisprogramm/>

Reisigl, M., Wodak, R. (2017). The Discourse-Historical Approach (DHA). *The Routledge Handbook of Critical Discourse Studies*, 87-121.

Reitingud.ee. (i.a). *Reformierakonna toetus on viimase viie aasta madalaimal tasemel*. Erakondade reitingud. Kasutatud 21.05.2024, <https://reitingud.ee/uudised/reformierakonna-toetus-on-viimase-viie-aasta-madalaimal-tasemel/>

Tankler, L. (2005). *Poliitilise vastutuse mõiste konstrueerimine meedias kolme poliitilise skandaali näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

The Buckley School. (2017). *Rhetorical Device of the Month: Paralipsis*. Buckley Speaking.
Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.buckleyschool.com/magazine/articles/rhetorical-device-of-the-month-paralipsis>

Thompson, J. B. (2000). *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity Press.

Tooming, M. (2019). Ratas: Järviku suhtes viiakse läbi uurimine, *ERR*, 12. november.
Kasutatud 21.05.2024, <https://www.err.ee/1002162/ratas-jarviku-suhtes-viiakse-labi-uurimine>

Toulmin, S. E. (2003). *The Uses of Argument (Updated Edition)*. Cambridge University Press.

Van Dijk, T. A. (1992). Discourse and the Denial of Racism. *Discourse & Society*, 3(1), 87–118. <https://doi.org/10.1177/0957926592003001005>

Van Leeuwen, T., Wodak, R. (1999). Legitimizing Immigration Control: A Discourse-Historical Analysis. *Discourse Studies* 1(1), 83-118.
<https://doi.org/10.1177/1461445699001001005>

Õhtuleht. (2023). Juhtkiri: Kaja Kallase ringloogika: pangad ju samuti laenavad! *Õhtuleht*, 25. august.
Kasutatud 21.05.2024,

<https://www.oh tuleht.ee/1090856/juhtkiri-kaja-kallase-ringloogika-pangad-ju-samuti-laenavad>

Lisad

Lisa 1. Kaja Kallase “idavedude skandaali” ajatelg

KUUPÄEV	PEAMISED SÜNDMUSED	ERR	DELFI & EESTI PÄEVALEHT	POSTIMEES	ÕHTU LEHT	FACE BOOK
23.08	Skandaal algab	https://www.err.ee/1609071995/peaministri-abikaasale-osaliselt-kuuluv-ettevote-jatkab-vedusid-venemaale - Esimene artikkel skandaali kohta (kell 13:17)	https://arileht.delfi.ee/artikkel/120226227/peaministri-abikaasale-ettevote-pole-lopetanud-vedusid-venemaale-kallas-midagi-ebamoraalset-mu-abikaasale-ettevõtteid - Esimene artikkel skandaali kohta (kell 13:40)	https://www.postimees.ee/7839964/peaministri-abikaasale-osalusega-ettevote-on-jatkanud-kaubavedusid-venemaale - Esimene artikkel skandaali kohta (kell 14:05)		Kaja Kallase esimese Facebooki postituse skandaali teemal: https://www.facebook.com/kallaskaja/posts/pfbid0JRkUazTfEdAC3bfPD1FQqmBqegKbML1FmES1Vd1ge8MqX5L5MvsYjGCit6YI
	Erakondade kõneisikute esimesed sõnavõtted skandaali kohta	https://www.err.ee/1609073885/politikutud-kallase-abikaasa-seotus-venemaal-vedusid-jatkanud-ariga-on-silmakirjalik - poliitikute esimesed sõnavõtted: Tanel Kiik - ootab peaministri selgitusi ja hukkamõistu abikaasa äri osas; Urmas Reinsalu - eetilisel hukkamõistetav ja peaminister ei saa	https://arileht.delfi.ee/artikkel/120226294/raimond-kaljulaid-sellest-saab-peaministri-suurim-skandaal-reinsalu-on-sama-meelt ; https://arileht.delfi.ee/artikkel/120226240/salaparased-kaks-miljonit-peaministri-abikaasale-kuuluv-ettevote-jattis-avalikus-aruandes-venemaa-ari-markimata ; https://www.delfi.ee/artikkel/120226294/raimond-kaljulaid-sellest-saab-peaministri-suurim-skandaal-reinsalu-on-sama-meelt ;	https://arvamus.postimees.ee/7840052/tanel-kiik-peaministri-vaikimisest-jaab-mulje-et-valjavalitud-ettevõtteid-voivad-sanktsioonidele-viilistada ; https://arvamus.postimees.ee/7840133/mart-helme-erakondade-vahel-kaivad-juba-noupidamised-kaja-kallas-peab-tagasi-astuma		

		<p>asja tõsidusest aru; Raimond Kaljulaid – hetkel ei näe et midagi nõuaks kohest teravat reageerimist, aga küsimusi tekitab olukord küll; EKRE liikmed - Kallas on kahepalgeline ja peaks tagasi astuma; Lauri Läänemets – viitab silmakirjalikkusele, muretseb Eesti maine pärast, ootab ka selgitusi</p>	<p>ee/artikkel/120226368/peaminister-peab-nuud-andma-selgitused-kogu-uhiskonnale-juri-ratas-esmaemotsiooni-pohjal-kaja-kallast-kukutama-ei-torma - Jüri Ratas (KE): Mina ei arva, et täna on see aeg, kus hakata teda umbusaldama. On aeg, kus ta peab andma vastused.</p>		
	<p>Kallas võtab esimest korda skandaalis sõna</p>	<p>https://www.err.ee/1609073951/kallas-mina-ei-tegele-oma-abikaasa-aritegevusega - esimene intervjuu Kallasega pärast skandaali puhkemist, Kallas ütleb, et tema abikaasa ei korralda vedusid Venemaal (kell 18:33)</p>		<p>https://www.postimees.ee/7840088/kaja-kallas-minu-abikaasal-ei-ole-venemaa-foderatsiooni-ettevõtjatest-kliepte - Kallas võtab sotsiaalmeedias skandaali kohta sõna</p>	<p>https://www.ohutuleht.ee/1090775/juhtkiri-kallase-abikaasa-arihuvi-d-voivad-anda-magus-aid-voimalusi-venemaa-eriteenistustele-ja-mustasuhtekorralduse-agentu</p>
	<p>Lehtede juhtkirjades kaheldakse Kallase usaldusväärsus</p>	<p>https://www.err.ee/1609074329/lehtede-juhtkirjad-peaministri-tegevus-on-vastuolus-tema-sonadega - 24. augusti hommikune ülevaade juhtkirjadest</p>	<p>https://epl.delfi.ee/artikkel/120226351/juhtkiri-kaja-kallas-ei-adi-ikka-vene-ohtu</p>	<p>https://arvamus.postimees.ee/7840314/juhtkiri-palume-selgitusi-peaminister</p>	

					uridele	
	<p>Kallase esimene pressikas pärast skandaali puhkemist, Kallasel puudub tema sõnul detailne ülevaade abikaasa äritegevusest, ei ole kursis, proovib end taandada skandaalist “mul ei ole midagi varjata ja olen avatud vastama küsimustele mis puudutavad mind”</p>	<p>https://www.err.ee/1609074380/otsekell-12-valitsuse-pressikonverentsikaja-kallas-margus-tsahkna-ja-madis-kallas</p>	<p>https://www.delfi.ee/artikkel/120226498/vaata-jarele-tsahkna-eeesti-200-nimel-ari-ajamine-mis-kuidagi-aitab-kaasa-putini-reziimile-on-moraalselt-vale - Tsahkna (E200): Siin on minu ja Eesti 200 seisukoht selge. Äri ajamine, mis kuidagi aitab kaasa Putini režiimile on moraalselt vale. Arutelu, mis on lahvatanud ühe juhtumi üle, on ebamugav teema meile kõigile, aga peame selle läbi tegema. On oluline, et kõik faktid oleks selged. Siin ootan meediat objektiivset ja põhjalikku käsitlust. Kui keegi on midagi valesti teinud, tuleb see välja tuua.</p>			
24.08	<p>President Karis ootab täpsemaid selgitusi Kallaselt; otseselt ei süüdistata; “mul ei ole detaile ei oska hinnata olukorra tõsidust”</p>	<p>https://www.err.ee/1609074569/karis-ootab-kallaselt-selgitusi-detaile-on-kindlasti-rohkem</p>	<p>Andrus Ansipi arvamus skandaali kohta: https://www.delfi.ee/artikkel/120226553/andrus-ansip-asi-on-vaga-tosine-uhessegi-</p>			

	<p>Martti Lemendik (Stark Logistics ja Metaprint) ei vasta kohapeal ajakirjanike küsimustele; „Saate kommentaari, aga kirjalikult. Ootan ära lugupeetud meediakanalite kõik küsimused ja siis panen vastuse ilusasti kokku.”</p> <p>Koalitsiooni esindajad on neutraalsed; SDE-l pole küsimusi peaministrile; Tsahkna (Eesti 200) – asjaolud tuleb selgeks teha; ootab ka meedialt objektiivset ja põhjalikku käsitlust</p>	<p>https://www.err.ee/1609074818/tsahkna-vastutust-saavad-hinnata-kallas-ja-reformierakond</p> <p>https://www.err.ee/1609074899/ansip-peaminister-peab-teadma-mis-ari-ta-abikaasa-aiab</p>	<p>kusimusse-ei-tohi-suhtuda-uleolevalt</p> <p>https://www.delfi.ee/artikkel/120226489/fotod-martti-lemendik-peaministriga-seotud-skandaalist-ei-ei-vastan-vaid-kirjalikult</p> <p>https://epl.delfi.ee/artikkel/120226547/paeva-teema-vilja-kiisler-peaminister-kaja-kallas-on-kuratlikult-keerulises-olukorras</p>			
	<p>Kallas: usaldame teineteist, see on abielu; Arvo Hallik ei jaga kommentaare ütleb et pole kõneisik; Hallik ise ei saanud Kallase sõnul enne aru, et eetiline probleem on</p> <p>Hanno Pevkur (RE) – Kallas on on andnud piisavalt selgitusi; Tsahkna usaldab peaministrit; Läänemets ootab veel selgitusi ettevõtjatelt; Henn Põlluaas (EKRE) – häbiväärne skandaal, kahjustab Eesti</p>	<p>https://www.err.ee/1609074734/kallas-ma-luban-et-mul-ei-ole-midagi-varjata</p> <p>https://www.err.ee/1609075820/pevkuri-sonul-on-kallase-selgitused-piisavad-voimupartnerid-ootavad-lisaselgitusi</p>	<p>https://epl.delfi.ee/artikkel/120226648/juhtkiri-kaja-kallas-lasku-end-taandada</p>			

25.08	<p>tõsiseltvõetavust, peaminister peaks tagasi astuma, silmakirjalikkus</p>					
	<p>Lehtede juhtkirjad: Kallas astugu tagasi</p>	<p>https://www.err.ee/1609076390/postimees-ja-paevaleht-kaja-kallas-astugu-tagasi - 25. augusti hommikune ülevaade juhtkirjadest</p>	<p>https://epl.delfi.ee/artikkel/120226665/analuus-kaja-kallase-abikaasaga-seotud-skandaalist-on-rabatud-nii-oravad-kui-kanende-voimupartnerid</p>	<p>https://arvamus.postimees.ee/7841059/juhtkiri-kallase-aeg-on-labi</p>	<p>https://www.ohutuleht.ee/1090856/juhtkiri-kallase-ringloogikapanangad-juhtkirjad</p>	
	<p>Keskerakond alustab läbirääkimisi Kallase umbusaldamiseks</p>	<p>https://www.err.ee/1609076693/keskerakond-alustab-riigikogus-labiraakimisi-kaja-kallase-umbusaldamiseks</p>	<p>Lauri Hussari arvamus skandaali kohta: https://www.delfi.ee/artikkel/120226892/hussar-peab-peaministri-abikaasari-tegevust-venemaal-kahetsusvaarset-oleme-olnud-moraalne-kompass-kogu-maailmale</p>			
	<p>Maailma meedia pole Kallase skandaalile suurt tähelepanu pööranud</p>	<p>https://www.err.ee/1609076798/maailma-meedia-pole-kallase-skandaalile-suurt-tahelepanu-pooranud</p>				
	<p>Arvo Hallik tegi avalduse, kus lubab oma Stark Logisticsi aktsiad ära müüa, ettevõtte nõukogust taanduda ja finantsjuhi töölepingu lõpetada</p>	<p>https://www.err.ee/1609076828/hallik-lubab-stark-logisticsi-aktsiada-ara-muua-ja-toolepingu-lopetada</p>				

	<p>Jürgen Ligi taandab Reformierakonda skandaalist</p>	<p>https://www.err.ee/1609076705/liji-kallase-skandaalist-no-on-piinlik-olukord</p>				
	<p>Värsked küsitlused näitavad, et enamus inimestest leiab, et Kallas peaks tagasi astuma</p>	<p>https://www.err.ee/1609076822/uurin-gud-peaminister-kaja-kallas-peaks-tagasi-astuma</p>				
	<p>Kapo: peaministri abikaasaga seotud ettevõtted pole sanktsioone rikkunud</p>	<p>https://www.err.ee/1609077032/kapo-peaministri-abikaasaga-seotud-ettevotted-pole-sanktsioone-rikkunud</p>				
	<p>Kallas: ma ei plaani tagasi astuda</p>	<p>https://www.err.ee/1609077236/kaja-kallas-ma-ei-plaani-tagasi-astuda</p>				
26.08	<p>Isamaa soovib Kallase tagasiastumist</p>	<p>https://www.err.ee/1609077721/reins-alu-isamaa-soovib-kaja-kallase-tagasiastumist</p>				
	<p>Mart Vörklaev: Kallas on andud pressikonverentsil selgitused, ilmselt annab ta neid lähipäevil veel; ta on selgitused andnud ka valitsusele ja need on minu jaoks olnud veenvad</p>	<p>https://www.err.ee/1609075835/mart-vorklaev-varem-voi-hiljem-vajame-jargmist-maksudebatti</p>				
28.08	<p>Kallas: kuna äritegevus Venemaal kuidagi riigieelarvet ei puuduta, siis ma ei lähe teispäevasele riigieelarve kontrolli erikomisjoni ja korrupsioonivastase erikomisjoni ühisele erakorralisele istungile</p>					

<p>29.08</p>	<p>Postimees, EPL & Õhtuleht mõistavad juhtkirjades hukka Kallase otsuse mitte minna riigikogu erikomisjoni ette oma abikaasa äritegevuse kohta aru andma ja leiavad, et see õõnestab Eesti parlamentaarset demokraatiat</p> <p>Reformierakondlased püüdsid riigikogu erikomisjonide ühisistungit takistada; Erkki Keldo (RE): antud komisjon tegeleb kõige muuga kui riigieelarve kontrollimisega; Mart Helme (EKRE): kust need summad tulnud on, mida Kallas välja laenas; Kallas loodab et talle esitatakse opositsiooni poolt umbusaldusavaldu s, sest nii opositsioon ise ütles</p>	<p>https://www.err.ee/1609080440/ajalehtede-juhtkirjad-kaja-kallas-oonestab-eesti-demokraatiat - 29. augusti hommikune ülevaade lehtede juhtkirjadest</p> <p>https://www.err.ee/1609080896/reformierakondlased-puudsid-riigikogu-erikomisjonide-uhisistungit-takistada</p>	<p>https://epl.delfi.ee/artikkel/120227501/juhtkiri-meilon-kahju-aga-peaminister-oonestab-demokraatiat</p> <p>https://www.delfi.ee/artikkel/120227696/video-kaja-kallas-paisuvast-skandaalist-ma-ei-saa-vastutada-ajjade-eest-mida-ma-teinud-ei-ole</p>	<p>https://arvamus.postimees.ee/7843466/juhtkiri-kriis-uus-faas</p>	<p>https://www.ohutuleht.ee/1091036/juhtkiri-pimed-aulbuse-vitsad</p>
<p>30.08</p>	<p>Martin Helme (EKRE): Minu meelest on siin vaja üle korrata väga selgelt, et selle nädala aja jooksul, kui kogu see Vene äriskandaal lahti on rullunud, on Kaja Kallas korduvalt räigete valedega vahele jäänud, ta on räigelt valetanud avalikkusele ja ainuüksi sellepärast peaks ta tagasi astuma. Nüüd kuna Kaja Kallas valetab nii regulaarselt ja nii rahumeelselt või nii enesestmõistetava</p>	<p>https://www.err.ee/1609082195/martin-helme-kui-kallas-oma-kohalt-ei-kuku-saab-temast-poliitiline-zombi; https://www.err.ee/1609081847/priit-sibul-puutumatus-ja-karistamatus-teevad-reformierakondlased-ulbeks</p>			

	<p>It, siis peaaegu nagu ollakse sellega ära harjunud ja heidetagi talle seda ette.</p>				
<p>31.08</p>	<p>Erkki Keldo (RE): Minu seisukoht on, et peaminister on andnud oma selgitused avalikkusele ja on valmis seda tegema ka nii riigikogu kui selle asjaomaste komisjonide ees, kelle valdkonda nende küsimuste küsimine kuulub</p> <p>Lauri Läänemets ei pea vajalikuks luua riigikogus eraldi uurimiskomisjon Kaja Kallase skandaali puudutavate asjaolude uurimiseks.</p> <p>Kallas: esialgu mu erakond toetab mind peaministrina, aga meil oleks väga tugevaid peaministrikandidaate oma erakonnast</p>	<p>https://www.err.ee/1609082270/keldo-opositsioon-jahib-kallase-uurimiskomisjoniga-poliitilist-punktivoitu</p> <p>https://www.err.ee/1609083758/kallas-tahan-et-mulle-oleks-samad-ootused-kui-martin-helmele</p>			
<p>1.09</p>	<p>Jürgen Ligi (RE) ütles pärast erakonna juhatuse kohtumist Kallasega, et peaministri väljavahetamine, et ajakirjandus ja opositsioon saaksid rahuldada verejanu, ei ole mõistlik. Ligi märkis, et verekoera roll ei</p>	<p>https://www.err.ee/1609085480/ligi-veremaik-suuspressida-pole-motet-uhiskond-peab-maha-rahunema</p>			

<p style="text-align: center;">3.09</p>	<p>sobi ajakirjandusele ning rohkem tuleks olla informatsiooni vahendaja.</p> <p>Reformierakonna juhatus kinnitas toetust peaminister Kaja Kallase jätkamisele valitusjuhina</p>	<p>https://www.err.ee/1609085903/reformierakond-kaja-kallase-tagasiastumist-ei-soovi</p> <p>https://www.err.ee/1609087793/ak-nadal-analuusis-kaja-kallase-skandaali</p>			
<p style="text-align: center;">4.09</p>	<p>Kallas osales korruptsioonivastases erikomisjonis</p> <p>Karis: Minu isiklik eelistus oluks, et valitsusjuht astunuks teda kriisi fookusesse tõstnud sündmustejada alguses tagasi.</p> <p>Toimetused heidavad Kallasele ette, et ta ei saa siiani aru toimuva moraalsetest tagajärgedest ega mõjust Eesti mainele välismaal, samuti sisepoliitilistest järelditest.</p>	<p>https://www.err.ee/1609088447/kallas-ei-osanud-komisjonile-oeldamillal-ta-novariale-laenu-andis</p> <p>https://www.err.ee/1609089092/karis-kallas-oleks-pidanud-kohe-tagasi-astuma</p> <p>https://www.err.ee/1609089581/paev-alehtede-juhtkirjad-kaja-kallas-ei-saa-ikka-aru</p>	<p>https://www.delfi.ee/artikkel/120229145/video-kallas-ja-helme-vahetasid-isiklikke-runnakuid-mart-tahad-akki-ise-raakida-kuidas-sul-venemaal-laks-ja-kuidas-rikkus-tuli</p>		<p>Kaja Kallase Facebooki postituse skandaali teemal: https://www.facebook.com/kallas-kaja/posts/pfbid02k2t</p>

						DoGn XPGV MqCQ u7s43 MXbP 1J362jj u2TsrZ 55uup 11QEu g9GoT 2hvM8 MW8A uKsl
	<p>Kallas ütles, et jääb viisakalt eriarvamusele president Alar Karisega, kes oleks oodanud tema tagasi astumist kriisi alguses. Ühtlasi märkis Kallas, et ei mõista endiselt, milles teda süüdistatakse.</p>	https://www.err.ee/1609090364/kallas-presidendi-kriitikast-kasutan-voimalust-jaada-viisakalt-eriarvamusele				
5.09	<p>"Esimene stuudio" erakonna esimeeste debatt skandaali kohta</p>	https://www.err.ee/1609090631/laanemets-reformierakond-peab-jareldused-tegema-ja-usalduse-taastama				
	<p>Karis: Ma ei taha panna ennast peaministri nahka, aga kui mina oleksin peaminister, tõenäoliselt oleksin ma reageerinud kiiremini ja teinud selgema otsuse.</p>	https://www.err.ee/1609090223/karis-peaminister-on-selgitusi-andnud-aga-vastuseid-mepole-saanud	https://epl.delfi.ee/artikkel/120229772/juhtkiri-kallas-ei-suuda-eesitit-esikohale-seada			
6.09	<p>Sotsid pole rahul</p>	https://www.err.ee/1609091486/madis-kallas-peaministri-skandaalist-sotsides-on-palju-rahulolematuid				

7.09	<p>Norstat Eesti ja MTÜ Ühiskonnauuringute Instituudi veebiküsitlusele vastanutest 67 protsenti leiab, et Kallas peaks tagasi astuma</p>	https://www.err.ee/1609092146/norstat-i-kusitus-67-protsendi-vastanute-meelest-peaks-kallas-tagasi-astuma				
	<p>Kallas: Põhiseadus ütleb, et on võimalik umbusaldada peaministrit. Ja siis saab minust lahti, kui hääled on koos. Aga senikaua, kui seda ei juleta teha ning katsutakse mind kiusata, et mul närvid üles ütleksid, siis see on võtte, mis ei ole põhiseaduspärane.</p>	https://www.err.ee/1609092488/kallas-opositsioon-kardab-mind-umbusaldada-ja-uritab-selle-aseemel-kiusata				
8.09	<p>Kallas kavatseb sügisel taas erakonnajuhiks kandideerida</p>	https://www.err.ee/1609094303/kallas-kavatseb-sugisel-taas-erakonnajuhiks-kandideerida				
	<p>Signe Kivi (RE): Reformierakonna juhatuse koosolekul oli ka neid, kes ei nõustunud sellega, et Kaja Kallas võiks jätkata peaministri ja erakonnajuhina; osavõtjate enamus toetas Kaja jätkamist peaministrina</p>	https://www.err.ee/1609094501/signe-kivi-erakonnas-on-ka-neid-kes-ei-toeta-kallase-jatkamist				
	<p>Reinsalu: Kallase ja tema lähikonna ettekujutus, et ta on asendamatu, ei pea paika. Ma arvan, et eeldatavalt Reformierakonna valitsusliikmest keegi liige asendab Kallase ja ta saab sellega puht objektiivselt, jättes kõrvale isiksuse</p>	https://www.err.ee/1609094693/opositsioon-samavalitsus-jaaks-pusima-ka-parast-kallase-tagasiastumist				

11.09	võimekuse, paremini hakkama, kuna tema moraalne kapital ei ole kahjustunud nii Eestis sees kui ka väljaspool Eestit.		https://www.delfi.ee/artikkel/120230817/video-martin-helmekaja-kallas-tuleb-sundida-ametist-taganema-ukskoik-kui-kaua-see-aega-votab			
	Ajakirjanik Vilja Kiisler teeb pika intervjuu Kallasega		https://www.delfi.ee/artikkel/120230611/vilja-kusib-kaja-kallas-midama-peaksin-tegema-selleks-et-te-mind-usuksite			
14.09	Kallas hämab laenulepingu muutmise osas	https://www.err.ee/1609099529/otsevalitsuse-pressikonverentsil-peaminister-ja-kaks-ministrit	Maalehe arvamusele: https://maaleht.delfi.ee/artikkel/120231392/hindrek-riikoja-riigikogulaste-palkadeks-kulub-kuus-ule-750-000-euro-ja-vastu-saame-sellist-janti			
	Kallas osales riigikogu korruptsioonivastases erikomisjonis	https://www.err.ee/1609103651/otsekaja-kallas-riigikogu-korruptsioonivastases-erikomisjonis				
18.09	Kallas keeldub edaspidi erikomisjonile dokumentide esitamisest	https://www.err.ee/1609104002/kallas-keeldub-edaspidi-erikomisjonile-dokumentide-esitamisest				
26.09	Kallas ütleb esimest korda, et on tagasiastumist kaalunud	https://www.err.ee/1609112711/kallas-bbc-le-muidugi-olen-kaalunud-tagasiastumist				

27.09			https://www.delfi.ee/artikkel/120235334/videod-parteiijuhtide-kohtumine-tipnes-todemusega-et-tupikseis-jatkub-martin-helmekaja-kallase-parast-on-uhiskond-lukku-jooksud		
3. oktoober 4. oktoober	Kallas ütleb, et miks Kersti Kaljulaidi ei süüdistatud nii nagu teda	https://www.err.ee/1609120670/kallas-soovitas-ajakirjandusel-president-kersti-kaljulaidi-alexela-asjas-pinnida	https://www.delfi.ee/artikkel/120236903/kallas-soovitas-ajakirjandusel-president-kersti-kaljulaidi-alexela-kusimuses-rohkem-pinnida https://www.delfi.ee/artikkel/120236993/juri-ratas-peaministri-etteheidetest-ara-hadalda-kaja		

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna Sarapuu,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „**Kaja Kallase “idavedude skandaali” meediakajastuse kriitiline diskursusanalüüs**”, mille juhendaja on Kaspar Kruup, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anna Sarapuu
23.04.2024